

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEBLİĞ CEMAATI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat DEMİR

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Danışmanı: Dr.Öğr. Üyesi Abdullah İNCE

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

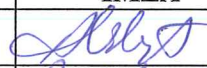

TEBLİĞ CEMAATI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat DEMİR

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

“Bu tez 21.06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr. Abdulhşit İmamoğlu	Bezarlı	
Doc. Dr. Sefer YAMIN	Bezarlı	
Dr. Öp. Üyesi Abdullah İNCE	Bezarlı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	MURAT DEMİR
Öğrenci Numarası	:	Y166010010
Enstitü Anabilim Dalı	:	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	TEBLİĞ CEMAATİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
Benzerlik Oranı	:	% 7

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

24/06/2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE

Tarih: 24.06.2019

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile İslam Dünyasının siyasi birliği bozulmuş ve İslam toplumu kendisini içtimai bir buhran içerisinde bulmuştur. Birçok dini grup buhrandan çıkabilmek maksadıyla çalışmalar yapmaktadır. Her dini grup belirli bir fikir çerçevesinde meşru veya gayri meşru yöntemlerle çalışmalarını devam ettirmektedir. Buhrandan çıkış için çözüm olarak İslam'ı hayatın topluma hâkim kılınması düşüncesiyle kimi dini gruplar tebliğ yöntemini, kimileri silahlı mücadele ya da siyasal mücadele yöntemini benimsemiştir.

Bu çalışmamızda yaptığı tebliğ çalışmaları ile bilinen Hindistan bölgesindeki Tebliğ Cemaati ele alınmaktadır. İslam dünyasının birçok coğrafyasında olduğu gibi yaşanan buhran, Hindistan bölgesini oldukça derinden sarsmıştır. Dertli olarak ifade edilen Müslümanlar bir araya gelerek cemaatler oluşturmuş ve buhrandan kurtulabilmenin yollarını aramıştır. Tebliğ Cemaati de Hindistan'ın Mevat bölgesinde 1926 senesinde buhrana çözüm aramak için kurulmuş bir yapıdır. Kendine has bir yöntem ile tebliğ çalışmalarını sürdüren cemaat, siyasetten uzak bir çalışma yürütmeyi yeğlemektedir. Hz. Peygamber'in (sav) ve sahabelerin miras bıraktığı tebliğ yöntemine göre hareket ettiğini düşünen cemaat hiçbir şekilde şiddet içerikli çalışmalarda bulunmamaktadır. Tebliğ Cemaati halen tebliğ yöntemlerinde değişikliğe gitmeden tebliğ çalışmalarını devam ettirmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında görüş ve yardımlarıyla her zaman rehberlik eden danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İnce'ye, çalışmamın her aşamasında desteklerinden dolayı Ferhat Ber'e, Abdullah Said Özcan'a, Mehmet Rakipođlu'na ve Murat Çelik'e teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte yorgunluğumu unutturan oğullarım Ömer ve Bilal'e, ihmal ettiğim eşime teşekkür ederim.

MURAT DEMİR

21/06/2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ	8
1.1. Sosyoloji Bağlamında Cemiyet ve Cemaat.....	8
1.1.1. Cemaat ve Cemiyet Kavramları	8
1.1.2.Cemaat ve Cemiyetin Özellikleri	9
1.1.3. Cemaat ve Cemiyet Kavramlarının Sosyolojik Seyri	13
1.1.4.Günümüzde Cemaat ve Cemiyet.....	17
1.2. Dinin Sosyolojik Bağlamı	19
1.3. İslam’da Cemaatleşme	20
1.3.1.Cemaat Kavramının İstilah Manası.....	20
1.3.2.Namaz ve Cemaat	21
1.3.3.Kur’an ve Sünnet Çerçevesinde Cemaat ve Cemaatleşme	22
1.3.4.Tarikat ve Cemaat	25
1.4.Tebliğ Cemaati Kavramsallaştırması	27
BÖLÜM 2. TEBLİĞ CEMAATİ	29
2.1. Cemaatin Tarihsel Serüveni	29
2.1.1.Tebliğ Cemaatinin İlkeleri	31
2.1.2.Cemaatte Kullanılan Özel Kavramlar	34
2.1.3.Cemaatin Teşkilat Yapısı ve Merkezleri.....	35
2.1.4.Kadınlar ve Tebliğ Cemaati	36
2.1.5.Cemaatinin Siyasi Tutumu	36
2.2. Cemaatin Emirleri ve Âlimleri.....	37
2.2.1.Kurucu Emir Mevlâna Muhammed İlyas Kandehevi	38
2.2.2.Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehevi	39
2.2.3.Mevlâna İn’âmu’l-Hasan	40
2.2.4.Mevlâna SaadKandehevi ve Mevlâna Zübeyir el-Hasan Dönemi	41
2.2.5.Tebliğ Cemaati’nin Âlimleri	41

2.3. Cemaat ve Tebliğ Usulü.....	42
2.4. Cemaate Yöneltilen Eleştiriler	43
2.4.1.Eğitim Çalışmalarına Yönelik Eleştiriler	44
2.4.2.Tebliğ Yöntemine Yönelik Eleştiriler	45
2.4.3.Siyasi Tutumlarına Yönelik Eleştiriler.....	46
2.4.4.Teşkilatlanma Şekillerine Yönelik Eleştiriler	47
2.5. Dünya’da Tebliğ Cemaati	47
BÖLÜM 3.TEBLİĞ CEMAATI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ.....	50
3.1. Türkiye’de Tebliğ Cemaati	50
3.1.1.Cemaatin Türkiye’deki Merkezi: Mescid-i Selam Cami	53
3.1.2. Medreseler ve Medrese Faaliyetleri	56
3.1.3. Cemaatte Kullanılan Özel Kavramlara İlave	57
3.2. Cemaatin Maliyesi	58
3.3. Tebliğ Cemaati ve Altı Sifat	60
3.3.1.Kelime-i Tevhid: “Lâ ilâhe İllâh Muhammedûn Rasûlullah”	60
3.3.2.Namaz	60
3.3.3.İlim ve Zikir	61
3.3.4.İkram ve İhtiram-ı Müslimin.....	61
3.3.5.İhlas-ı Niyet ve Samimiyet	62
3.3.6.Tefrîğ-i Vakt (Tebliğ)	62
3.4. Cemaatin Tebliğ Çalışmaları.....	63
3.4.1.Önemi.....	64
3.4.2.Metodu	65
3.4.3.Usulü	66
3.4.4.Meşvere	68
3.5. Cemaatin Hiyerarşik Yapısı ve Cemaatteki İş Bölümü	70
3.5.1.Hiyerarşik Yapı	70
3.5.2.İş Bölümü	71
3.5.3.İş Bölümü Haricindeki Sorumluluklar	76
3.6.Cemaatin Siyasi Tutumu	78
3.7.Cematin Kadına Yaklaşımı ve Kadın Çalışmaları	79
3.8.Tebliğ Cemaati’nin Diğer Dini Gruplara Bakış Açısı.....	82

3.9.Davetçilerin İlginç Davet Deneyimleri	84
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	94
EKLER	98
ÖZGEÇMİŞ	99

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
FETÖ	: Fetullahçı Terör Örgütü
Hz.	: Hazreti
Ra.	: Allah ondan razı olsun
Sav.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
WAMY	: Uluslararası İslam Birliği Meclisi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	x	Doktora	
Tezin Başlığı: Tebliğ Cemaati: Türkiye Örneği			
Tezin Yazarı: Murat DEMİR		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE	
Kabul Tarihi: 21.06.2019		Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 99 (tez)	
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri			
<p>Hindistan'ın Mevat bölgesinde Mevlâna Muhammed İlyas Kandelevi öncülüğünde başlayan Tebliğ Cemaati, bugün birçok ülkede tebliğ faaliyetlerini sürdürmektedir. Cemaatin amacı, Hz. Peygamber (sav) dönemindeki gibi İslami bir toplum inşa etmektir. Tebliğ Cemaati'nin yıllık düzenlemiş olduğu içtima toplantılarında beş milyonun üzerinde Müslüman bir araya gelmektedir. Bu toplantılar cemaatin faaliyetlerinin dikkat çekmesine sebep olmuştur. Cemaat, Müslümanların dinlerini İslam dininin asıl kaynakları olan Kur'an ve Sünnet 'ten öğrenmeleri ve sahabe neslinin örnek alınması gerektiğini düşünmektedir. İnsanların medreseye gelerek din öğrenmelerinin zorluğunu müşahede ettiklerinden kelime-i tevhid, namaz, ilim ve zikir, ihlas-ı niyet ve samimiyet, ikram ve ihtiram-ı müslimin ve tefrîğ-i vakt olmak üzere belirledikleri altı sıfat çerçevesinde İslam Dini'ni öğretmekte, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak maksadıyla tebliğde bulunmaktadır. Cemaat, 1950'li yıllarda da Türkiye'de tebliğ faaliyetlerine başlamıştır. Cemaatin Türkiye mensupları cemaatin genel düsturlarına göre hareket etmektedirler. Tebliğlerde altı sıfat ve sahabe hayatı anlatılmaktadır. Ayrıca ihtilafli konulardan bahsetmemekte ve siyasi konuşmalar yapmamaktadırlar. Müslümanları, tebliğ için imkânları dâhilinde vakit ayırmaya teşvik ve davet etmektedirler. Tebliğ Cemaati, Türkiye'de Müslümanların yaşadığı diğer ülkelere nazaran daha az toplumsal bir karşılık bulmuştur.</p>			
Anahtar Kelimeler: Tebliğ Cemaati, Davet, Altı Sıfat, Mescid-i Selam Cami			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	x	Ph.D.	
Title of Thesis: Tablighi Jemaat: Example Of Turkey			
Author of Thesis: Murat DEMİR		Supervisor: Assist. Prof. Abdullah İNCE	
Accepted Date: 21.06.2019		Number of Pages: v(pretext)+99(mainbody)	
Department: Philosophy and Religious Science			
<p>Tablighi Jemaat, established in the Mevatregion of India under the leader ship of Mevlana Muhammad Ilyas Kandehlevi, continues its activities in many countries today. The aim of the Jemaat is to build an Islamic society as in the period of Hz. The Prophet (pbuh). More than five million Muslims gather at the annual meetings organized by the Tablighi Jemaat. These meetings caused their activities to take attention. The Jemaat thinks that Muslims should learn their religion from Qur'an and Sunnah which are the main sources of Islamic religion and that the generation of the Companions should be taken as an example. They observed that it is difficult for people to come to the madrasa and learn about religion. That's why, in the frame work of six principles they determined as firm belief in the KalimahTawheed, concentration and devotion in Salah, Imand dhikr, Ikram-i-Muslim, Ikhlas-i-Niyyat and Dawato Tabligh, they teach the religion of Islamand do tabligh to command the goodness and do away with evil.The Jemaat began its tabligh in Turkey in the 1950's. It's members in Turkey act in accordance with the general prenciples. In tabligh there told the six principles and the life of the Companions. Besides, there aren't mentioned about political and controversial issues. They encourage and invite Muslim stotake the time for the tabligh. Tablighi Jemaat in Turkey has found a less social response than other countries where Muslims live.</p>			
Keywords: Tablighi Jemaat, Tabligh, Six Prenciples, Meccid-i Selam Mosque			

GİRİŞ

Varlığımızı sürdürebilmemiz için başkalarına ihtiyaç duyarız. Gruplar toplumsal hayatın en önemli öğelerinin başında gelir (Bozkurt, 2015: 151). İnsanlık tarihine baktığımızda insanların gruplar (topluluklar) halinde yaşamlarını idame ettirdiklerini görmekteyiz. Aile kurumu bunun en bariz örneğidir. Öyleyse çeşitli sebeplerle insanların bir arada, gruplar halinde, (topluluk halinde) yaşamasını bir ihtiyaç olarak değerlendirmek mümkündür. İnsanların bir arada yaşadığı topluluklar aile örneğinde de olduğu gibi klan, kabile, grup, dini grup, cemaat, cemiyet vs. gibi kavramlarla tasnif edilmiştir.

Cemiyet, cemaatte olduğu gibi birbiriyle barış içinde yaşayan, fakat bu defa birbirine temelden bağlı olmayan, aksine birbirinden temel olarak ayrı bir insan grubu şeklinde ifade edilebilir (Tönnies, 2019: 19). Aynı zamanda cemiyet, fertlerin sözleşmeleri, çıkarları ve soğuk münasebetlerle bağlandıkları toplulukları ifade etmektedir. Cemiyet, ileri derecede farklılaşmış, sosyal gruplar, teşkilatlanma ve ilişkiler ağına sahip bir yapıdadır. Orada iş bölümü, uzmanlaşma, yazılı hukuk, ben duygusu ve rasyonel davranış hâkimdir (Günay, 2012: 30). Cemaat ise kendine has özellikleri olan bir topluluktur. Ortak hayatın ana şartlarını paylaşacak şekilde aynı coğrafi alanda yaşayan bir sosyal gruptur. Nispeten dışı kapalı özellikler gösteren cemaatte kuvvetli bir dayanışma, bütünleşme ve yoğun bir birlik şuuru hâkimdir. Cemaatte biz duygusu ve şuuru ön plana çıkmaktadır (Erkal ve ark.,1997: 67). Müşterek kültür ve din, cemaat içerisindeki biz şuurunu canlı bir biçimde beslerler. Cemaat içerisinde yüz yüze, sıcak, duygusal ve samimi ilişkiler hâkimdir (Günay,2012: 29). Her ne kadar cemaat denildiğinde belli bir coğrafi alan yerleşmiş benzer bir grup, mahalli bir sosyal sistem, coğrafi mekânda yerleşmiş sosyal ilişkiler düzeni gibi akla gelse de cemaatin mensubiyet duygusunun ön plana çıkararak bir ilişkiler çeşidi özelliği de mevcuttur. Bir bağlamda cemaatin farklı toplumlarda benzer özellikler gösteren unsurları ve üyeleri olabilir (Erkal ve ark., 1997: 68).

Günümüzde cemaatin farklı coğrafyalarda farklı ülkelerin farklı illerinde ve ilçelerinde oluşturdukları ve cemaatin biz duygusunu teneffüs ettikleri, cemaatsel dayanışmayı sergileyebildikleri, her türlü birlikteliğin sağlandığı bir mekânı mevcuttur.

1.Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın konusu Tebliğ Cemaati'nin Türkiye örneklidir. Tebliğ Cemaati'nin Türkiye yapılanması araştırılacaktır. Tebliğ Cemaati, Hindistan alt kıtasında, Muhammed İlyasKandehlevi ile başlayan Muhammed Yusuf Kandehlevi ile dünya çapında tebliğ hareketine dönüşen bir topluluktur.

Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile İslam Dünyasının siyasi birliği derinden sarsılmıştır. İslam coğrafyasındaki devletler, Batılı devletlerin sömürsü altına girmiştir. Sömürüye karşı mücadele etmek, batılılaşma düşüncesine karşı koymak ve hâkim olmaya çalışan Batı kültürüne karşı kendi kültürüne sahip çıkmak, Müslümanların cemaatleşmeye gitmelerinin sebeplerinden bazılarıdır. Hindistan bölgesinin de İngiliz sömürgesi altına girmesi neticesinde yukarıda ifade ettiğimiz sebepler, buradaki Müslümanların cemaatleşmelerine sebep olmuştur. Bununla birlikte Hindistan bölgesinde, Müslümanların eğitimsizlikleri sebebiyle İslami açıdan onaylanmayacak özelliklere sahip dini görüş, düşünce ve yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Bu ahvalin farkına varan bazı Müslümanlar, eğitimsizlik ile mücadele girişiminde bulunmuşlardır. Müslüman âlimlerin çevrelerinde ilim öğrenmek için Müslüman bireyler toplanmışlardır. Ancak Müslümanâlimlerin çevresinde toplanıp eğitim alma imkânı bulamayanlar için bazı Müslümanlar farklı eğitim çalışmaları başlatmışlardır. Tüm bu ihya çalışmaları, Müslümanların cem olmasına başka bir ifade ile cemaatleşmelerine sebep olmuştur. İşte Tebliğ Cemaati, Müslümanların bu bölgede oluşturduğu cemaatlerden biridir. En genel manasıyla amaçları Hz. Peygamber (sav) dönemindeki gibi İslami bir toplum oluşturmaktır.

Tebliğ Cemaati yapmış olduğu *davet*¹ çalışmaları neticesinde yıllık olarak düzenledikleri içtima toplantılarında beş milyon civarında Müslümanı bir araya getirebilmektedir. Tebliğ Cemaati'nin yıllık içtima toplantılarına katılan Müslüman sayısı, Kâbe'de hac ibadetini yerine getirmek maksadıyla toplanan Müslümanların sayısına yaklaşmaktadır. Cemaat, dünyadaki en kalabalık kitlelerden biri olma özelliği taşımaktadır.

¹ Davet: Tebliğ Cemaati'nin belirlemiş olduğu altı sıfat çerçevesinde (Kelime-i tevhid, namaz, ilim ve zikir, ikram ve ihtiram-ı müslimin, ihlas-ı niyet ve samimiyet ve tebliğ) İslam'ı insanlara anlatarak benimsetmek ve İslam'ın uygulanmasını sağlamak maksadıyla yapılan ameldir.

2.Araştırmanın Önemi

Tebliğ Cemaati, Türkiye’de de çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye’de 15 Temmuz darbe girişiminden sonra cemaatler ülke gündemine oturmuştur. Cemaatlerin şeffaflığı ve güvenilirliği tartışılır hale gelmiştir. Ülkemizin içinde bulunduğu durum, araştırmacıların, dini gruplara ve cemaatlere olan ilgi ve alakasının artmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda bu alanda yapılan çalışmaların çok yetersiz olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu çalışma Türkiye’de faaliyette bulunan Tebliğ Cemaati’nin tanınmasına ve bu alandaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırmamızda, “Tebliğ Cemaati hangi ortam ve şartlarda ortaya çıkmıştır? Cemaatin ideolojisi, amaçları ve hedefleri nelerdir? Cemaat nasıl bir yöntem (davet usulü) kullanmaktadır? Nasıl bir organizasyon şemasına ve hiyerarşik yapıya sahiptir? Türkiye’de ne gibi faaliyetler göstermektedir? Ve Cemaat, Türkiye’deki sosyal tabanda ne kadar karşılık bulmaktadır?” gibi sorular cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

3.Araştırmanın Amacı

Türkiye’de faaliyet gösteren ve belirli ölçüde kitlesellik kazanan Tebliğ Cemaati’nin ideolojisini, yöntemini, organizasyon şemasını ve hiyerarşik yapılanmasını sosyolojik olarak incelemek ve analiz etmektir. Araştırmamızın özel amacı ise cemaatin, Türkiye’deki yapılanmasının aydınlatılması ve olgusal boyutuyla ortaya konmasıdır. Bu kapsamda cemaatin ideolojisi tanımlanmaya çalışılacak, organizasyon ve hiyerarşik yapılanması ortaya konacak, sosyolojik yapısı tanıtılacaktır. Aynı zamanda cemaatin Türkiye’deki sosyal tabanda ne kadar karşılık bulduğu araştırılacaktır.

4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamız kapsamı dâhilinde genel hatlarıyla, tebliğ cemaatinin ideolojisi, amaçları, yöntemi, organizasyon ve hiyerarşik yapısı, cemaatin kaynak eserlerinin ve cemaat hakkında yapılan araştırmaların incelenmesi ile ortaya konulacaktır. Kapsam dâhilinde asıl araştırılacak konu Tebliğ Cemaatinin Türkiye yapılanması, cemaatin Türkiye’deki amaçları, yöntemi, organizasyon ve hiyerarşik yapılanmasıdır. Bu sebeple cemaatin Türkiye dışındaki yapılanmaları çalışmamızın sınırları dışındadır.

Cemiyet ile cemaat birbirinden farklı iki topluluktur. Birbirinden farklı birçok özelliği vardır. Tebliğ Cemaatinde, ortak irade, din, örf ve adetler, tabi dayanışma, fertlerin cemaat menfaatini kendi menfaatlerinden daha üstün tutması gibi unsurların ön plana çıktığı görülmektedir. Ön plana çıkan bu özellikler sebebiyle söz konusu topluluk, çalışmamızda, Tebliğ Cemaati olarak kavramsallaştırılmıştır.

Dünya genelinde de yapılan araştırmalar incelendiğinde genellikle Tebliğ Cemaati kavramsallaştırmasının kullanıldığı görülmektedir.

Tebliğ Cemaati, cemaat üyelerinin çoğunun tarikat mensubu olmasına rağmen tarikatlardan farklılaşan dini bir organizasyondur. Tarikatlarda, şeyh, silsile, virt, rabıta, tekke... vb. sadece tarikatlara has bazı özellikler mevcuttur. Tebliğ Cemaatinde ise kelime-i tayyibe, tebliğ için sefere çıkmak, meşveret, ilim... vb. özellikler ön plandadır. Görüldüğü üzere tebliğ cemaatinin özellikleri ve uygulamaları ile tarikatların özellikleri ve uygulamaları farklılıklar arz etmektedir. Her ne kadar tarikat mensupları aynı zamanda Tebliğ Cemaati'ne mensubiyet duysalar da Tebliğ Cemaati'ne katılım sağladıklarında tarikatlara has olan özellikleri değil Tebliğ Cemaati'ne has olan özellikleri benimsediklerinden ve uyguladıklarından dolayı bu topluluğun tarikat olarak kavramsallaştırılması mümkün değildir. Tebliğ Cemaati'nin özellikleri ile tarikatların özellikleri çakışmamaktadır. Tarikata mensubiyeti olan bir Müslüman aynı zamanda Tebliğ Cemaati'ne de katılım sağlayabilmektedir. Bu yönüyle tarikatların daha dar, Tebliğ Cemaati'nin daha geniş bir topluluk olduğunu söyleyebiliriz.

5.Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlediği araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Derinlemesine betimleme, yorumlama ve aktörlerin bakış açılarını anlama ihtiyacı duyulan araştırmalar için nicel araştırma yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda yöntem olarak, olay ve olguları yakından izlememize ve katılımcı bir tavır sergilememize imkân sağlayan nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir.

Çalışmamızın konusunu Tebliğ Cemaati oluşturmaktadır. Çalışmamızda Tebliğ Cemaati'nin Türkiye'deki yapılanması araştırılacaktır. Çalışmamamızın örneklemini ise Türkiye'deki Tebliğ Cemaati'dir. Tebliğ Cemaati'nin Türkiye'deki tüm bireyleriyle görüşüp veri toplanması oldukça zor hatta imkânsızdır. Bu durum göz önünde bulundurularak cemaati içerisinde de görüşme tekniğinin uygulanabileceği bir örneklem grubu belirlenmiştir. Örneklem grubumuz cemaatin merkezi olan İstanbul ili Sultangazi İlçesindeki Mescid-i Selam Camii'nde düzenli olarak bulunan ve organizasyon ve hiyerarşik yapısında en üst düzeydeki cemaat üyelerinden oluşmaktadır. Cemaatin geneline temsil etme gücü yüksek olduğundan bu örneklem grubu tercih edilmiştir.

Çalışmamızda, nitel araştırmalar çerçevesinde veri toplama tekniği olarak kullanılan görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi tekniklerinden faydalanılmıştır. Sosyal bilimlerde en önemli veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme tekniği ile Tebliğ Cemaati'nin bireylerinin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgiler edinilmeye çalışılacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 129). Görüşme yaptığımız davetçilerin çoğunluğu serbest meslek sahibidir. Özel işletmelerde çalışan ve emekli olan davetçilerle de görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirdiğimiz davetçiler 8 yıl ile 47 yıl arasında Tebliğ Cemaati'nde bulunmaktadır. Metin içinde davetçilerin görüşleri K1 (Katılımcı 1), K2 (Katılımcı 2), ... şeklinde kodlanarak vermiştir.

Gözlem tekniği, gruba katılarak yaşayışların yakından incelemesine ve grup hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesine imkân sağlamaktadır (Türkdoğan, 2012: 319). Çalışmamızda kullanılacak olan gözlem tekniği ile Tebliğ Cemaati'nin faaliyetlerine katılarak cemaatin bireylerinin yaşayışlarını yakından incelemeye ve Tebliğ Cemaati hakkında derinlemesine bilgi elde etmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın teorik bölümü oluşturulurken doküman incelemesi tekniğinden faydalanılarak tebliğ cemaatinin ana kaynakları, hakkında yayınlanan bilimsel makaleler vb. dokümanlar irdelenecektir. Bununla birlikte çalışmamızın güvenilirliğine katkı sağlaması amacıyla ulaşabileceğimiz cemaat ve cemaat liderleri hakkında belgesel, video ve fotoğraf da doküman incelemesi tekniği dâhilinde analiz edilecektir.

Çalışmamızda tercih ettiğimiz nitel yöntem iki farklı yaklaşım kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Cemaat üyelerinin, cemaate nasıl bir anlam yüklediklerini; gündelik olay ve olgulara nasıl yaklaştıklarını, cemaatin gündelik hayatta nasıl bir ideal tip oluşturduğunu saptayabilmek için fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Sembolik etkileşimcilik yaklaşımı, hangi objelere hangi sembollerle ne anlam yüklendiği, grup bireylerinin objelere yüklenen anlamlar neticesinde ne tür eylemlerde bulunduğu ve sosyal ortam içerisinde anlamlar yüklenen semboller ağı ile nasıl etkileşime geçildiği üzerinde durmaktadır (Balcı, 2009: 39). Çalışmamızda da Tebliğ Cemaati'nin hangi objelere hangi sembollerle ne anlam yüklediği, cemaat üyelerinin objelere yüklenen anlamlar neticesinde ne tür eylemlerde bulunduğu ve herhangi bir sosyal ortam içerisinde semboller yoluyla nasıl etkileşime geçtiği sembolik etkileşimcilik yaklaşımı kullanılarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

6.Araştırmanın Kaynakları

Literatür taramasında YÖK Tez Merkezi'nde konu ile ilgili tezler araştırılmış ne tebliğ cemaati ne de Tebliğ Cemaati'nin Türkiye yapılanması hakkında hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır. Akademik çalışmalarda ise sadece Fikret Efe'nin Tebliğ Cemaati'ne dair makalelerine rastlanılmıştır (Efe, 2002; 2004). Nihayetinde, Tebliğ Cemaati hakkında yeteri kadar çalışma yapılmadığı saptanmıştır.

Efe, 2002 senesinde kaleme aldığı ilk makale olan *Cemaat-i Tebliğ Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler* adlı makalede Tebliğ Cemaati'nin doğuşuna zemin hazırlayan şartlara ve cemaatin dini tasavvuruna, eğitim ve davet metoduna, siyasi tavırlarına, toplum-insan ilişkilerine yöneltilen eleştirilere değinmiştir (Efe, 2002: 120).

Cemaat-i Tebliğ'in Davet, Tebliğ ve Eğitim Yöntemi adlı diğer makalede de din eğitimi açısından cemaatin eğitim çalışmalarını araştırmıştır. Makalede İslam ile eğitim arasındaki bağa değinildikten sonra cemaatin altı maddeden oluşan temel ilkelerine ve cemaate has bazı kavramlara yer verilmiştir. Tebliğ Cemaati'nin davet yöntemi, tebliğ ve yaygın informal eğitimi birlikte bulundurduğu aynı zamanda cemaatin eğitim kurumları aracılığıyla genç nesillere formel bir eğitimde sunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Efe, 2004: 233).

Mehmet Ali Büyükakara, *Çağdaş İslami Akımlar* kitabında Tebliğ Cemaati'ne de yer vermiştir. Büyükkara, Hindistan bölgesi hakkında kısaca bilgi verdikten sonra Tebliğ Cemaati'nin prensipleri, davet yöntemi, cemaate yöneltilen eleştiriler ve cemaatin teşkilatlanma yapısı gibi başlıca konulara değinmiştir (Büyükkara, 2016: 102).

Editörlüğünü Dr. Faik Akçaoğlu'nun; çevirisini M. Beşir Erarsoy'un yaptığı, Uluslararası İslam Birliği Meclisi (WAMY) öncülüğünde çeşitli âlimler tarafından kaleme alınan iki ciltlik *Çağdaş Düşünceler ve İnançlar* kitabında da Tebliğ Cemaati'ne yer verilmiştir. Kitap da Tebliğ Cemaati'nin kuruluşuna önderlerine ve önderlerini etkileyen âlimlere, cemaatin temel düşünce ve inançlarına, davet yöntemine, cemaate yöneltilen eleştirilere fikri ve itikâdî köklerine ve etkin olduğu bölgelere değinilmiştir (Akçaoğlu, 2012: 407).

Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde M.M. Ahsan Tebliğ Cemaati hakkında bir bölüm kaleme almıştır. Burada da Hindistan alt kıtasının cemaatin çıkış dönemindeki durum ve şartlarından, cemaatin davet yönteminden, cemaate yapılan eleştirilerden bahsedilmektedir (Ahsan, 1993: 293).

Yapılan çalışmalarda Tebliğ Cemaati'nin doğuşu ve tarihsel gelişimi, ideolojisi, yöntemi, liderleri, faaliyetleri vs. hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanında cemaatin genel özelliklerine ve cemaat ile bütünleşmiş kavramlara değinilmiştir. Ancak cemaatin Türkiye yapılanması hakkında hiçbir araştırmaya rastlanılmamıştır. Araştırmamız bu alandaki boşluğun doldurulmasını hedeflemektedir.

BÖLÜM 1. ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Sosyoloji Bağlamında Cemiyet ve Cemaat

1.1.1. Cemaat ve Cemiyet Kavramları

Batı dillerinden İngilizce’de “community” (Hony, 1957: 54)terimi ile ifade edilen ve dilimize Arapça menşeden gelmiş bulunan “cemaat” terimi (Mutçalı, 2001: 82), sosyolojide birbirlerine sıkı, organik ve içten bağlarla bağlı bulunan dayanışma gruplarını işaret etmektedir (Günay, 2012: 29). Cemaat, müşterek hayatın ana şartlarını paylaşacak şekilde aynı mekânda bir arada yaşayan kuvvetli bir dayanışma ve bütünleşme içinde olan yoğun birlik şuuruna sahip insan topluluğudur (Erkal, 2000: 26). Minimal Ölçekte cemaat, genellikle sınırları belli bir coğrafi alan içerisinde yer alan birbirleriyle ortaklaşılan kurumlar çerçevesinde etkileşimde bulunan ve ortak bir karşılıklı bağımlılık ve aidiyet duygusuna sahip olan bir grup insanı ifade eder (Shore, 2008:117).Cemaat genel olarak, “aileler ve diğer sosyal bireylerden oluşmuş ve gündelik ihtiyaçlarının büyük bir kısmının tatmini hususunda biri diğerine karşılıklı olarak bağlı, tabi ve birbirine yakın yerlerde yerleşmiş insan grupları olarak da tanımlanabilmektedir (Dönmezer, 1978: 222).Her türden samimi, rahat, ve dışa kapalı birlikte yaşayışlar, cemaat yaşamı olarak adlandırılmaktadır (Tönnies, 2019: 34).

İngilizce’de “society” olarak ifade edilen (Hony, 1957: 54) cemiyet ise sürekli, dinamik, mesleki bakımdan yeteri derecede farklılaşmış, fert ve sosyal gruplardan, sosyal teşkilat ve ilişkiler ağından oluşan bir yapıdır (Erkal, 2000: 28). İş bölümünün geliştiği, aklın egemen olduğu daha çok organik dayanışmanın görüldüğü toplumdur (Arda, 2003: 107).

Dilde sadeleştirme çalışmalarının sonrasında cemaat sözcüğünün karşılığı olarak “topluluk”, cemiyet sözcüğünün karşılığı olarak ise “toplum” kavramları türetilmiştir. Cemiyetin karşılığı olan toplum sözcüğü fazla bir itiraz görmeden kabul edilmiştir. Cemaatin karşılığı olarak türetilen topluluk sözcüğü hiç bir zaman dayanışma ve ait olma duygusu olan cemaatin sıcaklığını vermediği için tutunamamıştır (Bozkurt, 2018: 439).

1.1.2.Cemaat ve Cemiyetin Özellikleri

1.1.2.1.Cemaatin Özellikleri

Cemaat, cemaatin üyelerinn ortaklaşa paylaştıkları bir şeye – genellikle ortak bir kimlik duygusuna – dayanan, özel olarak oluşturulmuş bir toplumsal ilişkiler bütünü olarak adlandırılmaktadır (Marshall, 1999: 90). Küçük veya büyük herhangi grubun azaları her nerede, şu veya bu münferit menfaati değil, fakat müşterek hayatın şartlarını paylaşacak şekilde bir arada yaşarlarsa, bu grub cemaat olarak ifade edilebilir. Bir cemaatin alameti, bireyin hayatının tamamen bunun içerisinde yaşanabilmesidir (Kurtkan, 1976: 6).

Bazı sebepler bireyi bir toplum içerisinde yaşamaya itmektir. Bireylerin sadece kendilerinin karşılayabileceği ihtiyaçlarının yanında bir toplum olmaksızın karşılayamayacakları ihtiyaçları mevcuttur. İbn-i Haldun beslenme, yardımlaşma, savunma vb. ihtiyaçların ancak toplumsal bir hayatın içerisinde karşılanacağı ve bu durumun bireyin hayatını devam ettirebilmesi için elzem olduğunu ifade ederek toplumsal hayatın bir zorunluluk olduğunu ortaya koymuştur (2004: 79). İnsanın her birinin kendisinin özel ihtiyacını karşılayacak birçok insana muhtaç olduğunu belirten Farabi insanın varlığını devam ettirebilmesi ve mükemmelliğe erişebilmesi için toplumsal hayatın zorunluluğuna dikkat çekmektedir (2004:89). Platon ise insanın tek başına kendi kendine yetmemesi, başkalarını gerekmesi ve eksiklerin birçok insanın bir araya gelerek giderilmesi içinde toplumsal hayatın zorunlu olduğunu ifade etmektedir (2001: 56). Bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri ve kendilerini çevreden gelebilecek tehlikelere karşı muhafaza edebilmeleri gibi ihtiyaçları, bireyleri organik bir dayanışma sergilemeye sürüklemiştir. Sergilenen dayanışma zamanla değişim göstermiş olsa da başka başka formlarla ilk günkü manası ile ilintili olarak cemaat hayatı için tezahür etmeye devam etmektedir. İlk dönemlerde bireylerin tabiat ile olan ilişkilerinin cemaatin özelliklerini belirlemede etkili olduğu ifade edilebilir. Sonraki dönemlerde ise insanların tabiata hâkim olmaları ile bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri daha farklı şekillerde teşekkül etmiştir. Bu farklılık sonraki dönemlerde de bireyin birey ile olan ilişkisinin, cemaat kavramının özellikleri üzerinde belirleyici etken olması sonucunu doğurmuştur.

İhtiyaçlar ve dayanışma cemaatte, cemaat duygusunun oluşmasında tetikleyici bir faktör olmuştur. Cemaatleşme değişik türde hissi, insiyaki ve geleneksel temeller üzerine bina edilmiştir. Yapı içerisinde ruhani bir kardeşlik dayanışması, bir aşk ilişkisi, sadakata dayalı bir ilişki dikkat çekmektedir (Weber, 2002: 80). ‘Cemaat duygusu’ cemaat olabilmektenin önemli şartlarından biridir. Cemaat üyeleri yüz yüze temas kurabilecekleri aynı mekânı paylaşmak durumundadırlar. ‘Mekân’ da cemaat olabilmektenin ilk önemli şartlarındandır. Her ne kadar günümüzde bu şartın eskisi kadar önem taşımadığı ifade edilse de ilk dönemlerden bu yana mekân cemaat için önemli bir unsur olmuştur. Ortak mekân, ortak hayat tarzı, haberdarlık cemaat üyelerinde biz şuuru oluşturmaktadır (Sezen, 1990: 19). Cemaat içerisinde çok güçlü bir ‘aidiyet duygusu’ veya ‘biz şuuru’ yahut ‘cemaat (duygusu) ruhu’ mevcuttur. Aynı mekânı paylaşmak, müşterek kültür ve din, cemaat içerisindeki bu şuuru canlı bir biçimde beslemektedir. Cemaat içerisinde yüz yüze, sıcak, duygusal ve samimi ilişkiler hâkimdir. Sosyolojide sık sık yüzyüze ilişki kuran, dayanışma duygusuna sahip, ortak değerlere yakından bağlı kişilerin oluşturduğu sıkı birliktelikler birincil grup olarak tasnif edilmektedir (Fitcher, 1996: 60). Bu bakımdan cemaatler “birincil” veya “ilk” yahut “yüz yüze gruplar” kategorisine dâhiledilmektedir. Aileler, klanlar, kabileler, akrabalık grupları, dini cemaatler ve tarikatlar cemaat türü toplulukların tipik örneklerini oluşturmaktadır (Günay, 2012: 29).

Cemaatte dil, gelenek ve inaçta ortaklıktan söz edilebilir (Tönnies, 2019: 35). Dil, Örf ve gelenekler cemaat içinde oldukça önemli bir unsurdur. Bireylerin aralarındaki ilişkiler genel itibariyle ortak bir dil ile örf ve geleneklere göre şekillenmektedir. Veyahut bir problem ile karşılaşıldığında yine örf ve gelenekler devreye girmektedir. Bu da göstermektedir ki cemaatte yazısız hukuk kuralları geçerlidir. Yazısız hukuk sistemi cemaatin en belirgin özelliklerinden biridir.

Cemaat hayatında normal davranışlardan sapmalar, çok az ölçüde vuku bulmakta veya hiç vuku bulmamaktadır (Kurtkan, 1976: 9). Cemaatin dışa kapalı bir yapıya sahip olmasının bu durumda etkili olduğu söylenebilir. Cemaatin dışa kapalı olan yapısı cemaat üyelerini her türlü dış tehlikeye karşı korumaktadır. Cemaatin değişmesine ve gelişmesine de engel olmaktadır veyahut değişim ve gelişim çok yavaş gerçekleşmektedir. Cemaatin bu yönüyle olağan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Ancak bu yapı cemaat mensupları için bir güvenlik şemsiyesi konumundadır.

Cemaat, üyelerine kimlik kazandırmakta ve güvenli bir ortam sağlamaktadır. Özellikle son dönemlerdeki cemaat yapıları için bu durumdan bahsetmek mümkündür. Kimlik karmaşasının yaşandığı ve emniyet tedbirlerinin eskiye nazaran artmasına karşılık bireyin kendisini daha güvensiz hissettiği bir zaman diliminde cemaat bireye hem kimlik kazandırmakta hem de güvenli bir ortam sunmaktadır.

Cemaatte her ne kadar bireylerin çıkarlarından söz edilse de cemaatin çıkarları bireyler için kendi çıkarlarından önce gelmektedir. Bireylerin çıkarları genel itibariyle cemaatin çıkarlarıyla çatışmamaktadır. Çünkü bireyler cemaat çıkarları çerçevesinde kendi çıkarlarını oluşturmaktadırlar. Cemaatte, ferdin amacından çok sosyal amaç ön plana çıkmaktadır.

Bir görüşe göre, cemaat üyeleri hür irade, düşünce ve kararları neticesinde bir araya gelmemektedir. Cemaat üyeleri arasında kan bağılıkları mevcuttur ve onları, içgüdüler bir arada tutmaktadır. Aklın reyi etkili olmamıştır. Cemaatler, tâbi birliklerdir. Tâbi birlikler ise gayri iradi ve gayri akli kan bağılıklarıdır (Kessler, 1985: 11). Cemaat üyelerinin iradelerinden söz edilemez. Ancak bu özellik için ilk dönem cemaatlerinde daha geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde cemaat üyelerinin kendi iradeleri ile cemaatlere girdikleri görülmektedir.

Cemaatte, dayanışmanın hat safhada ancak iş bölümünün ise oldukça zayıf olduğu ifade edilebilir. Yüz yüze, sıcak, duygusal ve samimi ilişkiler geliştiren cemaat üyeleri, herhangi bir cemaat üyesi bir sıkıntı ile karşılaştığında olağan güçleriyle ve beraberce o sıkıntının aşılması için çaba sarf etmektedir. Ancak bununla birlikte iş bölümü ise zayıftır. İşler imece usulü ile yapılmaktadır.

Netice itibariyle denilebilir ki; mekân, biz duygusu, ortak kültür ve din, yüz yüze ilişkiler, sıcak, duygusal ve samimi ilişkiler, örf ve gelenek, dışa kapalı yapı, yazısız hukuk kuralları, zayıf iş bölümü, ortak menfaat vb. unsurlar cemaatin temel özelliklerini oluşturmaktadır.

1.1.2.2.Cemiyetin Özellikleri

Cemiyet, temel ihtiyaçlarını karşılamak için örgütlenmiş, aralarındaki etkileşim ve iletişimi düzenleyen kuralları ve kurumsal ilişkileri olan bir topluluktur (Demir, 1992:

358). Cemaatten daha büyük bir oluşumdur. Ancak, cemiyet sayısal çoğunluk demek de değildir. Cemaatten sayıca daha küçük bir toplulukta cemiyetin özellikleri görülebilmektedir. Cemiyet özelliklerinin bazılarının cemaat özelliklerinin daha gelişmiş hallerinin olduğu görülecektir. Bazı özellikleri ise cemaatte olmayan özelliklerdir. Bazı özellikler ise taban tabana zıtlık arz etmektedir.

Cemiyette ‘ben duygusu’ hâkimdir. Cemiyet üyeleri arasındaki ilişkilerde çıkar ve soğuk münasebetler söz konusudur. Cemiyetteki ilişkiler ağında samimiyetten söz edilemez. Cemiyette bireycilik görülmektedir.

Cemiyet üyelerinin, cemiyet ile olan ilişkileri ve cemiyet üyeleri arasındaki ilişkiler yazılı hukuk kuralları ile belirlenmektedir. Cemiyete giriş ve çıkış işlemleri yazılı olarak yapılmakta ve cemiyetin yazılı kurallarına aksi davranıldığında yaptırım uygulanmaktadır. Karşılıklı olarak bağlayıcı bir pozitif hukuk sistemi, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen tatbik edilebilir bir normlar sistemi hâkimdir (Tönnies, 2019: 430).

Cemiyet, dışa açık bir yapıya sahiptir. Dışarıyı etkileyebilir ve dışarıdan etkilenebilir. Bu etkileşim cemaat mensupları içinde geçerlidir. Cemaat üyelerinde davranış sapmaları görülebilmektedir. Ancak cemiyetin dışa açık yapısı cemiyete gelişme ve değişme olanağı sağlamaktadır.

Cemiyet üyelerinin menfaatleri, cemiyetin menfaatlerinin üstündedir. Ancak aynı zamanda cemiyet üyelerinin menfaatlerinin cemiyet menfaatlerini sarsmamasına dikkat edilmekte gerektiği takdirde engellenmektedir. Bir nevi cemaat üyelerinin menfaatleri sınırlandırılmıştır. Cemiyet aynı menfaati takip eden insanların dâhil oldukları, kooperatif, sendika, dernek gibi menfaat birliklerinden meydana gelen bir teşkilatlar ağı olup, bu menfaat birlikleri yolu ile insanların bir taraftan yardımlaşmalarına diğer taraftan gruplaşmalarına imkân vermektedir. Fakat insanın yazılı kanunlara uymak ve en büyük sosyal grup olan cemiyetin bütününün menfaatlerini sarsmamak şartıyla dâhil olduğu menfaat birlikleri içindeki faaliyetinde menfaatini daha müsait şartlar altında arama hürriyetini insana bağışlayan cemiyet, onu aynı zamanda kanunlara uygun meşru davranışlara zorlamak sureti ile davranış hürriyetlerini tehdit etmektedir (Kurtkan, 1976: 5). Cemiyetleşme ekseriyetle çatışan menfaatler arasında mücadele sebebini araçlarını

ortadan kaldıran ama mafaatlerdeki uyuşmazlığa ve imkanlar uğruna yapılan rekabete dokunmayan bir uzlaşmadan ibarettir (Weber, 2002: 82).

Geleneksel toplumlarda birey doğal bir üye konumundadır. Modern toplumda ise bütünüyle kendine ait olan tercih, eğilim ve isteklerle gruba katılır (Doğan, 2014: 120). Modern toplum yapısı olarak ifade edebileceğimiz cemiyette birey, iradesini aktif olarak kullanmaktadır. Düşünmede ve karar almada cemiyet üyesinin iradesi aktiftir. Birey iradesi neticesinde cemiyete katılır veyahut cemiyetten ayrılır. Fertler sosyal statülerini gördükleri eğitim ve öğretime göre kazanmaktadırlar. Doğuştan statü sahipliği azalmaktadır (Erkal, 2000;200).

Cemiyette iş bölümü doğmuştur ve resmileşmiştir (Topçu, 2001:19). Cemiyette görev ve sorumluluklar bellidir ve cemiyet üyeleri bu görev ve sorumlulukları yerine getirmektedir. Cemiyet, aynı zamanda ileri derece bir teşkilatlanma yapısına sahiptir.

Özetle, cemiyet, fertlerin sözleşmeler, çıkarlar ve soğuk münasebetlerle bağlandıkları toplulukları ifade etmektedir. Cemiyet tipi toplum, dinamik bir karaktere haizdir. Cemiyet, ileri derecede farklılaşmış, sosyal gruplar, teşkilatlanma ve ilişkiler ağına sahip bir yapıdadır. Cemiyette iş bölümü, uzmanlaşma, yazılı hukuk, ben duygusu ve rasyonel davranış hâkimdir. Genellikle modern sanayi toplumu bu tipin karakteristik örneğini teşkil etmektedir (Günay, 2012: 30). Yani sosyoloji literatüründe cemaat daha çok geleneksel toplum tipinin cemiyet ise modern toplum tipinin özelliklerini yansıtmaktadır.

1.1.3. Cemaat ve Cemiyet Kavramlarının Sosyolojik Seyri

Cemaat ve cemiyet kavramlarını 1887 yılında yayınladığı “Cemaat ve Cemiyet” adlı eseriyle ilk defa kullanan ve aralarındaki ayrımı yapan Ferdinand Tönnies’tir (Eren, 2000: 98). Eserin yapılan çevirisinde cemaat için topluluk, cemiyet için toplum kavramı kullanılmıştır. Literatürde kavramlara her zaman yer verilmiştir. Kavramlar hakkındaki ifadeler bazen geçerliliğini yitirmiş bazen olduğu gibi kalmış bazen de geliştirilerek karşımıza bambaşka bir tarzda çıkmıştır. Zaman içerisinde belli başlı kavramlar üzeinden cemaat ve cemiyet oluşumlarının benzer ve farklı yönlerine değinilmiştir.

İlk dönemlerde irade, akıl ve içgüdü kavramları üzerinden cemaat ve cemiyet ayrımı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu hususa ilk olarak değinen Kessler olmuştur. O'na göre cemaatte içgüdü hâkim iken cemiyette ise akıl ve irade hâkimdir. Doğal hayatta bitkiler bir arada yaşama içgüdüsünden kaynaklı olarak toplu bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu hususta cemaat ile benzerlik göstermektedirler. Cemaatler de tıpkı bitkiler gibi bir arada yaşama içgüdü neticesinde meydana gelmiş topluluklardır. Bu tür topluluklarda akıl ve irade devre dışı bırakılmıştır. Çok genel değerlendirmelerde bulunan Kessler'e göre cemaat eski zamanların topluluklarını izah eden bir kavramdır. Cemiyet ise modern zamanın topluluklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Her şey gelişmiş ve her şey gibi topluluklarda gelişmiş; cemaat yerini cemiyete bırakmıştır (Kessler, 1985: 8). Cemiyet bireyi, irade ve aklını aktif olarak kullanmaktadır. Kessler'in yapmış olduğu bu ayrım günümüz toplumlarındaki cemaat ve cemiyet oluşumları için dile getirilmemektedir. Cemaatte içgüdü kavramı yerine doğal kazanım ifadesinin kullanıldığı söylenebilir. Akıl ve irade kavramlarının ise cemaat oluşumlarında cemiyet oluşumlarına nazaran daha pasif olduğunu söylemek mümkündür. Cemiyet üyeleri cemiyete dahil olup çıkmakta hürdürler. Cemaatte ise durum daha katı bir hal almaktadır.

Mekân kavramı cemaat oluşumunun en önemli emmarelerinden biridir. Ancak cemiyet için herhangi bir mekân şartından bahsedilmemektedir. Cemaat kavramını literatüre kazandıran Tönnies kırsal kökenlidir. Yaşamış olduğu hayat içerisinde cemaati sanayi öncesi toplumların sosyal ilişkilerinin bir ideal tipi olarak kurgulamıştır (Bozkurt, 2018: 439). Tönnies'e göre cemaatin mekânı kırsal yerleşim bölgeleri, cemiyetin mekanı ise şehirlerdir (2019: 447). Cemiyet, cemaatin aksine belli bir coğrafya üzerine kurulmamıştır ve coğrafi hareketlilik mevcuttur.

Cemaat ve cemiyet oluşumlarında dikkat çeken diğer bir husus üyelerarası ilişkilerdir. Cemaat ve cemiyet üyelerinin arasındaki ilişkilerde farklılıklar mevcuttur. Ülken, cemaat kavramının farklı anlamlarda kullanıldığına vurgu yaptıktan sonra cemaati en belirli bir bölgede ortak bir kültürü paylaşan, aralarında akrabalık ve manevi dayanışma gibi sıkı bağlar bulunan bir zümre olarak tanımlamaktadır. En geniş anlamı ile kullanıldığında köylerin, kasabaların ve milletlerin de bir tür cemaat kapsamı içine alınabileceğini ifade etmektedir (Ülken, 1969: 56). Belli bir bölgede ortak kültürü

paylaşan ve çoğunun arasında akrabalık ilişkileri bulunan cemaatte gayet sıcak, duygusal ve samimi ilişkiler dikkat çekmektedir. Cemiyette ise soğuk, çıkara bağlı ve samimiyetsiz ilişkiler görülmektedir. Cemaat ve cemiyet oluşumlarında iktidar ile taban arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde cemaat oluşumunda tabanın, karizmatik bir liderin hakimiyetini kabul ettiği söylenebilir. Weberkarizma özellik kavramını izah ederken karizmatik liderin bedence ve ruhça özel yeteneklere sahip olduğunu ve onlardaki yeteneklerin herkese nasip olmayan doğüstü yetenekler olduğunu ifade etmiştir (Weber, 2003:326).Karizmatik liderlerin görülmezi görme, bilinmezi bilme gibi sihirli güçlere sahip olduğuna inanılmaktadır. Burada önemli olan, karizmatik liderlerin atfedilen özelliklere sahip olmasından çok, takipçilerinin onları nasıl gördüğüdür (Bozkurt, 2018: 442). Cemaatte olağanüstü özelliklere sahip bir karizmatik lider bireyleri idari ilişkilerde hakimiken cemiyette ise idari ilişkiler kurumsal bir yapı kazanmıştır.

Her iki oluşum için dayanışma ve kurumsallıktan bahsedilse de her zaman içinmenfaat belirgin bir haldedir.Weber, cemiyet kavramını tanımlarken toplumsal münasabette toplumsal davranışın akılcı saiklerler belirlenmiş karşılıklı menfaat teminine veya aynı saiklerle kurulmuş bir menfaat birliğine dayandığından bahsetmektedir (Weber, 2002: 79). Cemaatte toplumsal davranışlar aidiyet duygusu üzerine kurulduğundan ortak menfaat ön plandadır. Cemiyette ise ferdi menfaat ön plandadır. Cemaatte ortak menfaatin ön planda olması ferdi menfaati engellediği düşünülmektedir. Ancak cemiyette ise ferdi menfaatin cemiyet menfaatine zarar veremeyeceği, verdiği durumlarda bunun sınırlandırılacağı hatta gerektiğinde cemiyetin yazılı hukuk kurallarına göre cemaatin menfaatine zarar veren ferdin yaptırımına karşılaşacağı ifade edilmektedir.

Cemaat ve cemiyet oluşumlarında bireylerin oluşturduğu duygusal bir atmosfer söz konusudur. Duygu yönünden kıyaslama yapıldığında ise cemaatte ‘biz duygusu’ hâkimken, cemiyette ise ‘ben duygusu’nunhâkim olduğu görülmektedir.

Cemaat iş bölümünde çok zayıf iken cemiyet ise iş bölümü hususunda uzmanlaşmıştır. Cemiyet teşkilatlı bir yapıya sahiptir. Cemiyette görev ve sorumluluklar bellidir. Cemiyet üyeleri almış oldukları veyahut kendilerine verilen sorumlulukları bilinçli olarak en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Herhangi bir aksaklık halinde

başka bir cemiyet üyesi hemen akabinde görev ve sorumluluğu devralmakta ve işlerin devamlılığını sağlamaktadır. Cemiyette, böyle birbirini tamamlayan ve aksaklığa mahal vermeyecek tarzda bir iş bölümü söz konusudur. Durkheim, bireylerin kendine özgü davranışlarda bulunmaması, bireylerin birbirlerine benzerliği ve ortak bilincin hakim olduğu oluşumlarda iş bölümünü mekanik dayanışma olarak adlandırmıştır (Durkheim, 2006: 163). Cemaatte kendine özgü davranışlardan ziyade toplumsal davranışlar hâkimdir. Bireylerin birbirlerine benzerliği ve ortak bilinç söz konusudur. Ayrıca işler genel itibariyle imece usulü yapılmaktadır. Dolayısıyla cemaat şeklindeki oluşumlarda mekanik dayanışmanın bulunduğu ifade edilebilir. Erkal'da Durkheim'incemaat kavramını kurguladığı kır bölgelerinde mekanik dayanışmanın bulunduğunu dile getirmektedir (2000: 27).Cemaatte iş bölümünün zayıflığı mekanik dayanışma yolu ile belli bir miktarda kapatılabilmektedir.

Toplum yapısı açısından cemaat dışı kapalı bir yapıya sahip iken cemiyet ise dışı açık bir yapıya sahiptir. Cemaatin dışı kapalı yapısı cemaat üyelerini dışarıdan gelen ve cemaate göre tehlike arz eden her türlü şeye karşı muhafaza etmektedir. Aynı zamanda dışı kapalı yapı, cemaatin gelişmesine ve değişmesine engel teşkil etmektedir. Gelişme ve değişme olsa bile oldukça yavaş gerçekleşmektedir. Cemiyet ise dışı açık bir yapıya sahiptir ve dışarıdan gelebilecek her şeyi etkileme ve her şeyden etkilenme durumu söz konusudur. Gelişime ve değişime her zaman ayak uydurabilecek bir yapıya sahiptir. Cemiyet dışı açık bir yapıya sahip olduğundan cemiyet üyelerinde davranış sapmaları gözlemlenebilmektedir. Cemaatte ise davranış sapması yok denecek kadar az miktardadır.

Toplum tiplerine baktığımız zaman geleneksel toplum tiplerinde dışı kapalılık ve davranış sapmalarının azlığı dikkat çekmektedir.Bu yönüyle cemaat genel olarak eski dönemlere ait yani geleneksel bir toplum tipi olarak görülmektedir. Dışı açık ve davranış sapmalarının çok fazla görüldüğü cemiyet ise yakın dönemlere başka bir ifadeyle modern döneme ait bir toplum tipi olarak görülmektedir.

Her zaman diliminde toplumsal oluşumlarda hukuk kuralları olmuştur. Bazen yazılı bazen yazısız olarak işlev görmüştür. Geleneksel bir toplum tipi olancemaatte yazısız hukuk kuralları geçerlidir. Cemaatteki tüm işler ve ilişkilerde örf ve geleneğe göre hareket edilmektedir. Cemiyette ise yazılı hukuk kuralları geçerlidir. Cemaatteki örf ve

adetler çoğu kez cemiyette kanunlaşmıştır (Erkal ve ark., 1997: 70).Tönnies, cemaat ve cemiyet oluşumlarının birbirine zıt iki hukuk sistemi olduğunu dile getirdikten sonra cemaat oluşumunun bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen tatbik edilebilir normaler sistemi olarak tasnif edilebilecek bir hukuk sistemine, cemiyet oluşumunun ise karşılıklı bağlayıcı olan bir pozitif hukuk sistemine sahip olduğunu belirtmektedir (2019: 430).

Cemaat ve cemiyet üyelerine birtakım fonksiyonlar sağlamaktadır. Cemaat üyeleri cemaatleri aracılığı ile kimlik kazanmaktadır. Aynı zamanda cemaat üyelerine güven ortamı sunmaktadır. Ancak cemiyete baktığımızda, böyle fonksiyonların sağlandığı görülmektedir. Cemiyet, daha çok modern dönem oluşumu olarak görülmektedir. Bu durum düşünüldüğünde cemiyetin, cemiyet üyelerine modern dönemde rahatlamalarını sağlayacak veyahut cemiyet üyelerinin kendilerini geliştirmelerini sağlayacak fonksiyonlar ifa ettiğini söylemek mümkündür.

Bahsettiğimiz oluşumlar hususunda birçok düşünürün aksine farklı bir yaklaşım sergileyen Oscar Lewis cemaat ve cemiyet kavramlarının birbirinden tam olarak ayırt edilemeyeceğini belirtmektedir. Cemiyet ve cemaat farklılaşması sosyologlarca ‘büyük ikilik’ olarak adlandırılmaktadır. Lewisise böyle kesin bir ayrımı tenkit etmekte ve cemiyette de cemaat hayatının görülebileceğini belirtmektedir (Erkal ve ark., 1997; 67).

Cemaat ve cemiyet kavramsallaştırması ile İbni Haldun’un hadariyet ve bedeviyet teorisindeki kavramsallaştırma benzerlik göstermektedir. Ancak cemaat ve cemiyet kavramları hakkında yapılan izahlarda genel itibariyle cemaatin cemiyete evrildikten sonra bir daha cemaat haline dönüşmeyeceği ifade edilmektedir. İbni Haldun ise getirdiği izah ile yapılan izahlardan radikal bir biçimde ayrılmaktadır. İbni Haldun’un bu kuramında son aşama olan medeniyet (kentli yaşam) hayatı daima bedeviyete geri dönmekle sonuçlanmaktadır (Haldun, 2004: 510).

1.1.4.Günümüzde Cemaat ve Cemiyet

Cemaat ve cemiyet kavramları incelendiğinde cemaat kavramının eski dönemlere veyahut endüstriyel dönem öncesine ait bir kavram olarak işlendiği görülmektedir. Cemiyet kavramı ise modern dönem kavramı olarak görülmektedir. Yani cemiyet

kavramı başka bir ifadeyle endüstri sonrası dönemine ait bir kavram olarak işlenmektedir. Günümüz cemaat ve cemiyet kavramları yaşadığımız coğrafyada da böyle bir ayrıma gidilerek izah edilmiştir.

Osmanlı'da cemaatsel bir toplum yapısının mevcut olduğunu ve Cumhuriyetle birlikte bu cemaatsel toplumsal yapıdan cemiyet türü toplumsal yapıya geçiş yapıldığını ifade etmektedir. Ancak, Osmanlıdaki cemaatsel bir yapı olan millet sistemi cumhuriyet ile çökmüş fakat tarikatlar ve mahalle kültürü, günümüzde kentsel bir boyutta çevreden merkeze doğru kamusal yeni bir cemaat kimliğiyle görünür hale gelmeye başlamıştır (Yelken, 1999: 10).

Türkiye'nin geçmişi üzerinden yapılan cemaat ve cemiyet kavramı izahında endüstri öncesi dönem ile endüstri sonrası dönem temel alınmıştır. Osmanlı aynı zamanda geleneksel toplumu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ise modern toplumu simgelemektedir. Bu yaklaşımla da Osmanlı'nın geleneksel toplum yapısı cemaat kavramı ile açıklanırken, Türkiye'nin modern toplum yapısı ise cemiyet kavramı ile açıklanmaktadır.

Sanayi üzerine kurulan modern toplum beraberinde rekabeti, tehlikeyi ve baskıları getirmiştir. Modern toplumda, gelişmiş devletler her ne kadar emniyet tedbirleri alsalar bile bir güvenlik zafiyeti söz konusudur. Modern dünyanın bu ortamında cemaat, modern toplumun içerisinde yaşanabilecek bir hayat sunmaktadır. Kardeşlik duygusunun hâkim olduğu ve kardeşlik ilişkilerinin ve kardeşler arasında sergilenen dayanışma tarzının cemaate hâkim oluşu, cemaat üyelerine modern toplumda bireyselleşen insanların birbirlerine tasladıkları üstünlük baskısının altında ezilmekten kurtulmalarını sağlamaktadır (Bozkurt, 2018: 448). Günümüzün güvensiz ortamı cemaat tipi yapılara olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bireyler cemaat yapılarında güveni tahsis eden ilişki biçimlerine ihtiyaç duymaktadır.

Sosyal filozoflar, modern toplumla cemaatin önemini ve işlevselliğini kaybedeceğini düşünmekteydiler (Bozkurt, 2018: 436). Ancak modern toplumlarda, sosyal filozofların öngörülerinin tamamen gerçekleştiğini ifade etmek mümkün değildir. Bugün cemaat ve cemiyet kavramlarının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.2.Dinin Sosyolojik Bağlamı

Din, insan ruhunun en gizli köşelerine girdiği, bir mukavemet gücü ve hayat anlayışı verdiği için, sosyal hayat üzerinde tesiri kuvvetlidir. Sosyal müesseseleri ve onları meydana getiren birimleri kaynaştırmaktadır. Feragat, fedakârlık, sabır, mücadele, ümit duygularını kuvvetli tutan din, dağınıklığa, düzensizliğe, ümitsizliğe karşıdır. Korkuyu, usancı, ümitsizliği kaldırmasıyla, ferdi menfaatleri düzene sokmasıyla, pratik fonksiyonunu icra eden din birlik şuuru doğurarak bütüne bağlılık hissini kuvvetlendirmektedir (Sezen, 1990: 224).

Dinler insanlar için bir takım hareket kuralları koymakta ve bunları bazı müeyyidelerle karşılamaktadır. Gerçekten din, kendisine tabi olanların tavır ve hareketleri yönünden ahenkli bir sistemdir. Bir dinin sahipleri değişik derecelerde olmakla beraber gerek özel, gerek toplumsal hayatlarında bu sistemin gereklerini göz önünde tutmakta ve uygulamaktadır. Dinler sadece insanlar arasındakileri değil ve fakat aynı zamanda insan ile büyük, tabiatüstü kudretler arasındaki ilişkileri de düzenlemektedir (Dönmezer, 1978: 255).

Dinin sosyolojik anlatımı, her şeyden önce onun belli bir dini topluluk veya cemaat oluşturma özelliğinde toplanmaktadır. Her din bir toplum içinde ortaya çıkmakta ve yayılmaktadır. Din, kendine bağlananları arasında manevi bir birlik ve beraberlik oluşturmaktadır (Günay, 1998: 255). Dine bağlananlar aynı zamanda belli çerçevede birbirlerine de bağlanmaktadır. Din, mensuplarına bunu nasihat etmektedir.

Yüksek dinlerde dini grubun ilk teşekkülü, küçük bir grup halinde başlamaktadır. Dini tebliğ edenin şahsı etrafında önceleri dar bir grup zuhur etmektedir. Dini grubun ilk ve asli şeklidir. Hz. İsa'nın on bir başlısı, Hz Muhammed'in ilk kırık ve daha sonra artan başlısı, bu dinlerin asli şeklidir ve sosyal kaynağıdır. Hristiyanlıkta ilk gözdelere havariler, İslam'da sahabe denmektedir. Bu ilkler daima örnek tiptir (Sezen, 1990: 226).

Din, iman etmeyi; iman etmek ise beraberinde dini öğrenmeyi, öğrendikleri çerçevesinde yaşamayı ve tebliğ etmeyi gerektirmektedir. Peygamberler, İlahi olandan vahyi almak, vahiy çerçevesinde yaşamak ve vahyi tebliğ etmek ile sorumludurlar.

Tebliğ vazifesini ifa eden peygamberlerin çevresinde kendilerine ittiba edenler toplanmaktadır. Böylelikle bir topluluk meydana gelmektedir.

Sosyoloji bilimi toplulukların meydana gelmelerini daha çok fiziki şartlar bağlamında ele almaktadır. Din sosyolojisi ise fiziki şartların yanında insanları bir araya getiren ve topluluk olmaya iten ‘ilahi güç’ ile de ilgilenmektedir.

İslam’a baktığımız zaman toplumlara peygamberler gönderildiği ve gönderilen peygamberlerin etrafında taraftarlarının topluluk oluşturduğu görülmektedir. Hz. Âdem ve ona ittiba eden Hz. Havva (as) ve çocuklarının oluşturduğu topluluk bunların ilki olma özelliği taşımaktadır. Bunun yanında Hz Musa ve Hz Musa etrafında toplananların firavuna karşı verdikleri ilahi mücadele ve yaşadıkları olaylar Kur’an’da zikredilmektedir. Hz İsa ve O’na ittiba edenler yani havariler örnek verilebilecek bir diğer topluluktur. Son olarak ise Hz Muhammed ve O’nu takip eden sahabeler İslam tarihinde zikredilen topluluklardandır. Verilen örneklerde görülmektedir ki İslam’da insanların bir araya gelmelerine ve topluluk oluşturmalarına iten sebep ilahi bir sebeptir. Allah’a ve Resul’üne olan iman insanların bir araya gelmelerine sebep olmaktadır. İman, sadece insanların bir araya gelmelerine sebep olmamakta, aynı zamanda onların toplum içerisinde nasıl hareket edeceklerine dair ilişkilerini de tanzim etmektedir.

Müslümanların oluşturdukları topluluklarda genel itibariyle cemaat olgusunda beliren özelliklere rastlanıldığı ifade edilebilir. Müslüman toplumlarda yüz yüze, sıcak ve samimi ilişkiler, aidiyet duygusu, biz şuuru, sosyal kontrol mekanizmasının ve toplumsal dayanışmanın güçlü oluşu dikkat çekmektedir. Aynı zamanda ortak hayat ve hayat tarzının benzerliği, ortak kültür ve ortak değerler söz konusudur.

1.3.İslam’da Cemaatleşme

1.3.1.Cemaat Kavramının İstilah Manası

Cemaat kavramı sözlükte “insan topluluğu” anlamına gelmektedir. Dini bir terim olarak ashap, müçtehit imamlar veya her devirdeki Müslümanların büyük çoğunluğu anlamlarına gelen ve Ehl-i sünnet için kullanılan bir tabirdir (Karaman ve ark.,2006: 92). “Toplamak, bir araya getirmek manasına da gelmektedir. Arapça bir kelimedir ve ‘cem’ kelimesinden türemiştir. Fıkıh terimi olarak ise namazı imamla kılan topluluğu

ifade etmek için kullanılmaktadır (Ece 2017: 108). Kavram, aynı zamanda ortak değerlerin ve inançların çok kuvvetli bir şekilde paylaşıldığı, toplumsal bağın çok güçlü olduğu, ancak küçük ölçekli ve yerel özelliğe sahip bir toplumu, ideal tipi veya modeli ifade etmektedir (Kirman, 2004: 46).

Şer'i bir terim olarak cemaat kavramı ashabın kendi dönemlerindeki sahabelerin oluşturmuş olduğu topluluk olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında cemaat kavramı, dinde kendilerine uyulan ilim erbabı, hak etrafında toplanmak, Müslümanların tümü ve sünnet üzere olan büyük çoğunluk, hal ve ahd ehlinin kendisi, gibi anlamlara gelmektedir. Cemaat kavramı bazen ifade ettiğimiz bütün anlamlarını kapsayacak şekliyle kullanılmaktadır. Bazen de bir tek anlamı ile kullanılmaktadır (Abdülkerim, 2009: 20).

Peygamber (sav)'in döneminde özellikle râşit halifeler döneminde ashabın çoğunluğu cemaatin kendisini ifade etmektedir. Onlar çeşitli işlerinde imamet, ahkâm, cihad ve din ile dünyayı ilgilendiren diğer bütün hususlarda hak üzere içtima eden, toplanmış olan kimseler topluluğu olarak görülmektedir (Abdülkerim, 2009: 20).

1.3.2. Namaz ve Cemaat

Namaz, Müslümanların hem bireysel hem de toplumsal olarak yerine getirebilecekleri bir ibadettir. Ancak İslam, Müslümanların namazlarını cemaatle kılmalarını öğütlemiş, Müslümanları cemaatle namaz kılmaya teşvik etmiştir ve cemaatle namaz kılmayanları korkutmuştur. Örneğin, sabah ve yatsı namazları hakkında Resulullah'ın (sav) buyurduğu, “Her kim yatsı namazını cemaatle kılsa gecenin yarısını namazla geçirmiş olur. Kim sabah namazını cemaatle kılsa, bütün gece namaz kılmış gibi olur.” (Müslim, Mesacid: 260, Tirmizi, Salat: 165) hadisi-i şerifi ve “Cemaatle namaz kılmak, kişinin yalnız başına kıldığı namazdan yirmi yedi derece daha üstündür.” (Buhari, Ezan: 30; Müslim, Mesacid: 245, 250) hadis-i şerifi, Müslümanları cemaatle namaz kılmaya teşvik etmektedir. “Herhangi bir yerleşim biriminde ya da badiyesinde üç kişi bulunur da, aralarında cemaatle namaz kılmazsa, şeytan onları yoldan çıkarmış demektir. Bu itibarla cemaat olmaya bakın. Çünkü kurt sürüden ayrılanı yer.” (Ebu Davud, Salat: 46; Ahmed 5/196) hadis-i şerifi ve “Canım elinde olan Allah'a yenin ederim, düşündüm ki emredeyim de odun toplansın, sonra emredeyim de namaz için

ezan okunsun, sonra bir adama emrederim de insanlara imamlık yapsın, sonra namaza gelmeyen adamlara gideyim ve evlerini başlarına yıkayım.” (Buhari, Ezan: 29; Muvatta, Cemaat: 3) hadis-i şerifi ise Müslümanların cemaati terk etmemesi ve cemaatin sürekliliğinin sağlanması için Müslümanları korkutan bazı hadis-i şeriflerdir.

İfade ettiğimiz hadis-i şerifler vakit namazları hakkındadır. İslam’da vakit namazlarının dışında cemaat ile kılınan Cuma Namazı ve Bayram Namazları vardır. Müslümanlar vakit namazlarını yalnız olarak eda edebilirlerken din gereğince Cuma ve bayram namazlarını yalnız olarak eda edememektedirler. Bu namazların terk edilmesi Müslüman toplumlarında hoş karşılanmamaktadır. Cuma ve bayram namazlarına ayrı bir ehemmiyet gösterilmektedir. Zikrettiğimiz namazlarda okunan hutbelerde değinilen konulardan bir tanesi İslam’ın öngördüğü şekilde birlik ve beraberliğin sağlanmasıdır. Dünya çapında milyonlarca Müslüman Cuma ve bayram namazlarında bir araya gelerek aynı atmosferi solumakta, aynı duyguları hissetmektedir.

Müslümanların amaçları hayatları boyunca Allah’ın emir ve yasaklarına uyarak ecir elde etmek ve neticesinde cenneti kazanmaktır. İslam’da cemaatle namaz kılmanın ecir kazanacağı, cemaatle namaz kılmayanın ise ecirden mahrum kalacağı hatırlatılmaktadır. Amacına uygun bir hayat sürdüren Müslüman ecir elde etmek ve cenneti kazanmak maksadıyla yalnız başına değil de diğer Müslümanlarla namaz kılacaktır. Namaz vesilesi ile Müslümanlar cem olacak ve cemaat oluşacak, birlik ve beraberlik temin edilecektir. Bu minvalde cemaat kavramı “Müslümanların din kardeşliği esasına dayalı olarak gerçekleştirdikleri ve katılmak zorunda oldukları birlik, beraberlik anlamında da kullanılmaktadır. Namazların cemaatle kılınmasının hikmeti ise, Müslümanların birbirleriyle görüşüp hallerinden haberdar olmalarını, bilgi alışverişinde bulunmalarını, aralarında disiplin, sevgi ve düzenin yerleşmesini, ibadetlerini severek yapmalarını sağlama amacına yöneliktir (Uzunpostalcı, 1993: 288).

1.3.3.Kur’an ve Sünnet Çerçevesinde Cemaat ve Cemaatleşme

Müslüman toplumların düzenleri ibadette olduğu gibi ayet ve hadisler doğrultusunda teşekkül etmektedir. İslam’da namaz hususunun harcinde cemaat olmayı emreden, hatırlatan ve cemaat olmaya teşvik eden daha çok toplumsal mahiyete sahip ayet ve hadisler vardır. İslam farklı yaklaşımlarla Müslümanların cemaatleşmesini sağlamaya

çalışmıştır. Cemaatleşme, seküler toplumlarda olduğu gibi Müslüman toplumlarda da birçok fonksiyonun gerçekleştirilebilmesine zemin hazırlamaktadır.

Bu çerçevede “Allah’a çağırın, dine ve dünyaya yararlı iş yapan ve ‘Ben Müslümanlardanım.’ diyenden daha güzel sözlü kim vardır?” (Fussilet, 41/33) ayeti ile müslümanlar topluluk halinde tebliğ amelini gerçekleştirmeye ve hayırlı iş yapmaya teşvik edilmektedir. “İçinizden hayra çağırın, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Ali İmran 3/104) ve “Siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah’a inanırsınız...” (Ali İmran, 3/110) ayetlerinde iyiliği emredip kötülükten sakındırmak gibi fonksiyonların gerçekleştirilmesi için Müslümanların cemaatleşmeleri gerektiği ifade edilmektedir. Ali İmran Suresi’nin 104’üncü ayeti, Müslüman toplumun içinde Müslümanlara iyiliği emredip kötülüğü sakındıracak Müslüman bir topluluğa yani cemaate; Ali İmran Suresi’nin 110’uncu ayeti ise Müslüman toplumunun yanında iman etmeyenleri de içine alan yani inanan ve inanmayan tüm insanlara iyiliği emredecek ve kötülükten sakındıracak bir topluluğa, cemaate, siyasi manasıyla ümmete sosyolojik manasıyla cemiyete işaret etmektedir.

Ali İmran Suresi’ndeki ‘Topluca, Allah’ın ipine sınımsız sarılın’ (Ali İmran, 3/103); Saf Suresi’ndeki ‘Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak cehd edenleri sever.’ (Saf, 61/4) ve Fatiha Suresi’ndeki ‘Bizi doğru yola ilet.’ (Fatiha, 1/6) ifadeleri İslam’da cemaat olmayı, cemaatleşmeyi işaret eden diğer ayetlerdir.

Hadislerde de aynı konu işlenmektedir. “Cenab-ı Hakk’ın benden önce, ümmetler arasında gönderdiği her peygamberin ashabı ve havarileri vardır. Bunlar o peygamberin sünnetine ittiba eder, emirlerine uyarlar. Fakat onlardan sonra öyle nesiller gelir ki yapmadıklarını söyler ve emrolunmadıklarını işlerler. Kim onlara karşı eliyle mücadele ederse mü’mindir, kim diliyle mücadele ederse mü’mindir. Bunun ötesinde ise zere kadar iman yoktur.” (Müslim, İman: 80; İbn Hanbel I, 458, 461) hadisi ilk peygamber Hz. Âdem (as)’dan son peygamber Hz. Muhammed (sav)’e kadar peygamberlerin etrafında kendilerine iman eden, peygamberlerin getirmiş olduğu vahiy çerçevesinde hareket eden toplulukların olduğuna dikkat çekmektedir. İfade edilebilir ki peygamberler tebliğlerini topluluk halinde yani cemaat halinde gerçekleştirmişlerdir.

Hadis ile Müslümanlar gelecekte de aynı yolun takip edilmesi hususunda tembihlenmektedir.

“...İslam cemaatinden ayrılmayın, ayrılıklardan sakının. Çünkü şeytan tek kişiyle beraberdir, iki kişiden uzaktır. Kim cennetin en güzel yerlerini arzu ederse, İslam cemaatinden ayrılmasın...” (Tirmizi, Fiten, Hadis no:2165 Tirmizi hadis hakkında: bu hasen sahih garib hadistir.), “Cemaat rahmettir, tefrika (ayrılık çıkarma) ise azaptır.” (A.b.h.,Müsned: 4/145) hadisleri ve Hz. Huzeyfe’nin (ra) fitne zamanında nasıl hareket etmesi gerektiğini sorduğunda Resulullah (sav)’in buyurduğu ; “Müslümanların cemaatine ve imamlarına tabi ol” (Buhari, Fiten: 11, Hadis no;6673; Müslim, İmare: Hadis no:1847) hadisi Müslümanları cemaatleşmeye ve ayrılıktan kaçınmaya teşvik etmektedir.

Toplumsal mahiyet taşıyan cemaat ve cemaatleşme hakkındaki ayet ve hadisler Müslümanları birlikte ve dayanışma içerisinde yaşamaya yönlendirmektedir. İslam, Müslümanlardan İslam’ın iyi gördüğünün yaygınlaşabilmesi için iyiliği emretmelerini; kötü gördüğünün izale edilebilmesi için kötülüğü yasaklamalarını (engellemelerini) istemektedir. Böylelikle sağlıklı bir Müslüman toplumun oluşturulması ve toplumda otokontrolün sağlanması amaçlanmaktadır.

İslam’da cemaat mensuplarını, iman, ibadet, kültür, vb. gibi birbirine kenetleyen birçok unsur vardır. Her ne kadar günümüzde Müslüman toplumlarda sayıca çok fazla cemaat olsa da mevcut cemaatlerin aynı yaratıcıya iman ettikleri, ölümden sonra hayata inandıkları, aynı tarzda ibadet ettikleri, doğan çocuklara ad koyma ve ölümlerini defnetme gibi aynı kültür değerlerine sahip oldukları görülecektir. Aynı şeye mutlu oldukları, aynı şeye hüznü oldukları ve aynı şeye sinirlendikleri söylenebilir. Duygusal bir bağlılık söz konusudur.

Ayrıca genel bir perspektiften bakarak değerlendirme yaptığımızda, devlet kademesindeki en yüksek mertebede bir yönetici ile sıradan bir vatandaşı omuz omuza aynı safta toplayan namaz, farklı statülerde olmalarına rağmen onları aynı tür basit elbiselerle, aynı duygularla bir araya getiren hac, açlığın, yoksulluğun fiilen ne demek olduğunu tattıran oruç, ekonomik yardımda bulunmanın verdiği dayanışma ruhunu oluşturan zekât, birer ibadet olmaları yanında oluşturdukları cemaat ve ümmet ruhuyla

sosyal dayanışma, sosyal denge ve sosyal güvenliğin ortaya çıkmasında önemli katkılar sağlamaktadır (Eren, 200: 110).

Son tahlilde İslam'da cemaat aynı duygu düşünce, öğreti ve ideoloji etrafında bir araya gelen insanların oluşturduğu, zor dağılan bir topluluktur. Yüzyüze ilişkiler hâkimdir ve cemaat mensupları sıkı bir dayanışma içerisindedir. Gönül birliktelikleği olduğu ifade edilebilir. Dışarıdan gelen bozucu etkilere karşı dışa kapalı bir yapıya sahiptir. Mensuplar arasında sıkı dostluk ilişkileri gelişmiştir. Cematten çıkmak hoş karşılanmamaktadır. Ancak her cemaat mensubu cemaate üye kazandırmak için çaba sarf etmektedir. İnsanlar cemaate hür iradeleri ile katılım sağlamaktadır. İslami cemaatte ben değil biz duygusu hâkimdir.

Günümüzde cemaat olgusu, daha çok cami cemaati ve teşkilatlanmış Müslüman topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Cami cemaati İslam'ın ibadet emri neticesinde Müslümanların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Teşkilatlanmış Müslüman topluluklar ise cami cemaatinden ayrı farklı farklı isimler altında belli hedefler çerçevesinde bir araya gelmektedirler. İzah etmeye çalıştığımız iki cemaat tipini sosyoloji bağlamında ele aldığımızda cami cemaatinin daha çok sosyolojideki cemiyet özelliklerini taşıdığı teşkilatlanmış Müslüman toplulukların ise cemaat özelliklerini taşıdığı ifade edilebilir.

1.3.4.Tarikat ve Cemaat

Tarikat, Arapça yol manasına gelmektedir. İstilah manasıyla şeyh denilen bir öğretmen nezaretinde, istekli(mürid veya tâlib)nin, Allah'a ulaşma, yani sürekli Allah tefekkür ve bilincini kazanma noktasında takip ettiği usûle veya metoda, tarikat adı verilmektedir (Cebecioglu, 2004:627). Müslümanların oluşturmuş olduğu bir topluluktur. Hakk'a ermek için tutulan, birtakım kuralları ve ayinleri bulunan yol olarak da tanımlanmaktadır (Uludağ, 2002: 338). Aynı zamanda hal ve gidiş anlamlarına da gelmektedir (Karaman ve ark., 2006: 633).Daha geniş anlamda sadece İslam'da değil, İslam dışı birçok gelenekte de var olan ve mistik düşünce ve yaşam tarzıyla tanrısal bilgiye ulaşmayı, hakikati elde etmeyi, kurtuluşu sağlamayı ya da tanrıya yok olmayı hedefleyen dini akımları ifade etmektedir (Kirman, 2004: 226).

Tarikatların esası, insan ruhunu, terbiye ve irşad ile dış alemde ilgisinin kesilmesi, bu sayede Hakk'a vusûlün gerçekleşmesi olarak görülmektedir (Eraydın, 1990: 359). Tarikatler, belli bir tekke, zaviye, hangâh vs. gibi mekanları olan, buradaki şeyh vasıtasıyla özel bir eğitime tabi tutularak yetiştirilen müritleri bulunan, dolayısıyla kendilerine has bir bütçesi ve belli prensipleri olan kurumlardır (Efe, 2013: 134). Tarikatların birtakım kuralları ve kendilerine has inanış tarzları bulunmaktadır. Silsile, vahdet-i vücud inancı, veli, keramet, rabıta, şeyh-mürid, tevessül, zikir, tövbe alma bunlardan bazılarıdır. Tarikata giren bir Müslüman zikrettiğimiz kuralları yerine getirmek ve inanış tarzlarını kabullenmek zorundadır. Zaten bir Müslümanın tarikata mensubiyeti tövbe alma ile başlamaktadır. Tarikata girerken ilk olarak birey geçmişte işlemiş olduğu günahlardan bağlanmış olduğu şeyhinin huzurunda tövbe eder. Böylelikle şeyh-müridilişkisi başlamıştır. İlişkinin bağlanma konusu "eksiklik, zaaf ve günah içinde bocalayan kişinin daha üstün ve faziletli bir şahsa teslim olması ve kendisini terbiye etmesi" şeklindedir (Kara, 2017: 151). Mürid, şeyhinin karşısında tıpkı gassalın önündeki mevt gibi olmalıdır. Yani müridin her konuda şeyhine itimat ve itaat etmesi gereklidir. Tarikata giren bir birey günlük bazı zikirleri yerine getirmek zorundadır. Görüldüğü üzere tarikatın kendi içerisinde bazı yaptırımları söz konusudur. Bunun yanında tarikatlar, öteki dünyayı kazanmak için bu dünyadan yüz çevirme, ruhi güçleri terbiye, nefsanî ve bayağı istekleri yenme, içi temizleme ve zahidâne bir yaşayış tarzına sahiptir (Efe, 2013: 59).

Cemaat ise İslam toplumlarında hem özel hem de genel anlamda kullanılmaktadır. Genel anlamda bir araya gelen Müslümanlar olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, tarikatlar gibi İslam dinine referans gösterilen bazı ibadet tarzlarını ön plana çıkaran ve kendi içerisinde bazı yaptırımlar uygulayan bir yapı olarak da kullanılmaktadır. Müslümanların oluşturmuş olduğu bir topluluk olan İsmailî Tarikatı, tarikatlara örnek gösterilebilir. Bediüzzaman Seyid Nursi'nin yazmış olduğu kitapları okuyan Müslümanların oluşturmuş olduğu Nur Cemaati ise cemaatlere örnek olarak gösterilebilir.

Cemaatlerde tarikatlarda görülen birtakım kurallar ve inanış tarzları bulunmamaktadır. Olsa dahi bu hususta cemaat mensubu zorlanmamaktadır. Cemaatlerde çeşitli sosyal ilişki ve faaliyetler ağı gelişmiştir. Şeyh-mürid ilişkileri daha az kontrollüdür. Üyelerin

iç zenginliğe erişmesi amaçlanmaktadır. Karizmatik lider özelliğine sahiptir ve cemaatler daha gevşek ve yaygın bir toplumsal yapı oluşturmaktadır (Efe, 2013: 145). Denilebilir ki cemaat yapısı, tarikat yapısına nazaran daha geniş kapsamlıdır. Bu minvalde tarikat aynı zamanda bir cemaattir. Tarikatler ana dini cemaatten ayrılmayı değil aksine aynı topluluk içerisinde fakat orada daha keşif bir dini hayatı anlatır (Freyer, 1964: 63).

1.4. Tebliğ Cemaati Kavramsallaştırması

Tebliğ Cemaati, dini tebliğ etmek maksadıyla kurulduğunu ve bu yolda çalışmalar yaptığını savunan bir topluluktur. İslam'da iyiliği emretmek ve kötülükten sakınmak için bir araya gelmek, bir topluluk oluşturmak emredilmektedir. Cemaat üyeleri kendilerinin bu amaca yönelik olarak bir araya geldiklerini ve faaliyet yürüttüklerini düşünmektedir.

Cemaat beş kişiden oluşan şura üyeleri ve davetçilerden oluşmaktadır. Şura üyelerinin diğer davetçilerden herhangi bir üstünlüğü söz konusu değildir. Şura üyeleri davetçilerin yerine getirdiği sorumlulukların aynılarını yerine getirmektedir. Ek olarak cemaatin idari işlerini de yürütmektedir. Katı bir hiyerarşik yapısı olmayan cemaatte her iş meşvere ve iş bölümü ile gerçekleştirilmektedir. Çoğu cemaat üyesi farklı farklı illerde ikamet etseler dahi faaliyetler esnasında tanışmakta ve ilişkilerini devam ettirmektedir. Giyinme, yeme ve içme tarzları birbirlerine çok yakındır. Aynı kaynaklardan istifade etmektedirler. Dolayısıyla dini ve dünyayı algılama şekilleri, düşünce yapıları, hayat tarzları da benzerlik göstermektedir. Cemaat üyelerinin belli bir çerçevede oluşturmuş olduğu birlik, beraberlik ve benzerlik Hz. Muhammed'in (sav) Müslüman toplumlar için ifade ettiği "bir vücudun azaları gibi olmak" tabirini akıllara getirmektedir.

Cemaatin kurucu olan Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi mutasavvıf âlimlerinden dersler almıştır. Ve belli bir tarikat şeyhine biati söz konusudur. Ancak Tebliğ Cemaati'nin kabullerine ve hareket tarzına baktığımız zaman tarikatlar ile farklılık arz ettiği ve tarikatlardaki birtakım kuralların ve inanış tarzlarının topluluk için söz konusu olmadığı görülmektedir. Tebliğ Cemaati'nin içerisinde farklı düşünce ekollerini benimseyen Müslümanların bir arada olduğu bilinmektedir. Tebliğ Cemaati, kendisi bir tarikat değildir ancak tasavvuf kültürünü de reddetmemektedir. Her ne kadar Tebliğ

Cemaati'nin mensuplarına bakıldığında çoğunun tasavvuf ve tarikat kültüründen geldiği dikkat çekse de tasavvuf ve tarikat kültüründe yerine getirmekle yükümlü oldukları ritüelleri tebliğ topluluğunu etkilemeden şahsi olarak yerine getirdikleri görülmektedir. Topluluğu etkileyecek içtimai ritüelleri ise terk etmektedirler. Tebliğ topluluğunun mensuplarını yönlendirdikleri gibi amel etmektedirler. Topluluk tarikattan farklı bir yapılanma göstermektedir. Bu sebeple tebliğ topluluğunun tarikat olarak kavramsallaştırılması yerinde bir kavramsallaştırma olmayacaktır.

Cemaatin sosyal ilişki ağları dikkate alındığında yüz yüze, samimi ve sıcak ilişkiler göze çarpmaktadır. Gelenek ve göreneğe bağlılık, ortak kültür, ortak hayat tarzı, ortak inanç ve ortak değerler söz konusudur. Cemiyette görülen çıkar ve menfaat ilişkileri görülmemektedir. Cemaat mensupları bireyselleşmemiş ve toplumsal menfaatlere göre hareket etmektedir. Cemaat içerisinde dayanışma oldukça üst seviyededir. Cemaat mensuplarının bir araya geldiği ve vakit geçirdikleri bir mekân mevcuttur. Cemaat mensupları için din biraraya gelmelerinde ve beraber hareket ediş tarzlarında etkili olan en önemli faktördür. Cemaatin hiyerarşik yapılanması, düşünce biçimi ve mensuplarının davranış şekilleri İslam'ın ilkeleri olarak niteleyebileceğimiz ayet ve hadisler doğrultusunda oluşmaktadır. Ancak topluluğun tarikat ve diğer dini gruplardan farklı kendisine has bir tarzı bulunmaktadır. Gerek sosyoloji bağlamında gerekse din bağlamında ele alındığında eblig topluluğunun sahip olduğu özellikler bu dini grubun cemaat olarak tanımlanabileceğini göstermektedir.

BÖLÜM 2. TEBLİĞ CEMAATI

2.1.Cemaatin Tarihsel Serüveni

Tebliğ Cemaati dünyadaki en büyük İslami hareketlerden biridir. Birçok ülkede tebliğ faaliyetlerinde bulunmaktadır. Cemaatin kökleri *Diyobendiliğe*² dayanmaktadır. Cemaatin kurucusu olan Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi Dar'ul Ulum mezunudur. Muhammed İlyas ilk olarak tebliğ faaliyetlerine 1926 senesinde Delhi'nin güneybatısındaki Mevat'ta başlamıştır.

Özelde Delhi'deki genelde ise tüm Hindistan'daki Müslümanların dinleri hususundaki durumları hiç iç açıcı değildir. Müslümanların dini eğitim durumları oldukça kötü bir haldedir. Çok ağır işlerde çalışmak zorunda olduklarından ve eğitim kurumlarının yetersizliğinden sebep cahillik her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Bid'atler toplumda gitgide yaygınlaşmaktadır. Hint toplumunda aynı zamanda Hinduizm öğretisi de oldukça yaygındır. Eğitimden yoksun kalan Müslüman toplum, Hinduizm öğretisini benimseyenlerle girmiş oldukları ilişkiler neticesinde bu öğretilerden etkilenmiştir. Cemaat-i İslami lideri Mevlâna Mevdudi, Tebliğ cemaati hakkında 1938 senesinde kaleme almış olduğu makalede özetle Müslüman halkın durumunu şöyle ifade etmektedir:

“Zamanın geçmesi ile bölgedeki İslami eserler günden güne solmaya başlamış yok olmuş, toprak altında kalmış ve bir zamanlar vardı; ondan ne haber ne de bir eser kalmadı dedirtecek hale gelmiş. Fakat bu insanlar kendilerini Müslüman olarak tanıtıyorlar. Bölgedeki tüm İslami hatlar silinmiş, onu anımsatan hiçbir şey kalmamış hatta Müslümanların isimleri bile İslami örften uzaklaşmış. Kendilerini “Nahrisc”, “BehubSench”, “TuirDavur” diye ve daha başka Müslüman halka uymayan, yakışmayan isimlerle çağırıyorlardı. Tüm genişliğine rağmen yeryüzü onlara dar geldiğinin de önceki babalarının(atalarının) ilahları ve putlarından miras bıraktıklarına yönelmişler. İslam'a ait ne bir resim ne de bir eser kalmış. Bir tane dahi kelime-i şahadeti telaffuz edebilecek köylü bulamazsın. Namaz ve diğer İslami şiarlara başına gelenleri ise çekinmeden tüm olumsuzlukları ile söyleyebilirsin. Seferi olan birinin bu bölgede namaz vaktine şahit olduğu ve köylerden birinde namaz kılmaya başladığı anlatılır. Etrafında kadın-erkek, yaşlı-genç köy halkı toplanır ve onu izlerler. Kendi aralarında da şöyle derler: Bu yabancıya ne oldu?

²Diyobendilik, Hindistan'daki Diyobend kasabasında kurulan Dar'ul Ulum Üniversitesine nispet edilmektedir. Fıkıh ve fûruda Hanefî mezhebine, itikat ve usûl alanında Maturidiliğe bağlıdır. Tarikat ve süluk olarak da tasavvufta Nakşibendiliğin Çeştiyye kolu ile Kadiriyye'nin Sühreverdiye koluna müntesiptir (Akçaoğlu, 2012:394).

Neden böyle hareketler yapıyor? Belki de karnı ağrıyordur. Yok.. yok.. Sanki o delirmiş! Şuna bakın kalkıp, oturuyor... Fakat neden bunca şey...” (Cuma, 2010)

Müslüman toplumun hali, birçok Müslümanın içinde dert olmuş ve arayış içerisine girmişlerdir. Hintli Müslümanların bu arayışları Hindistan’da toplumun ıslahı için davet ve tebliğ çalışmaları yapan yirmi dokuz müessesenin oluşumuna zemin hazırlamıştır (Çağrıcı, 1994: 18). Hindistan’daki Mevat, durumun kötü olduğu bölgelerden bir tanesidir. Bu bölgede eğitimsizliğin had safhada olmasından ve Hint geleneklerine yakın olmalarından sebep Muhammed İlyas ilk tebliğ faaliyetlerine buradan başlamıştır. Eğitimsizliğin önüne geçebilmek için medreseler oldukça yetersizdir. Cahilliğin nerdeyse yüzde yüze yakın olduğu Hint toplumunda her yerde medreselerin açılması da oldukça zor bir ihtimaldir. Açılrsa dahi Müslümanların geçimlerini sağlamak maksadıyla çalıştıkları ağır işler, onların medreselerde eğitim almalarının önünde aşılması güç bir engeldir. Öyleyse Müslüman toplumu tebliğciler eğitecektir. Tebliğciler, ağır işlerden başlarını kaldıramayan Müslüman toplumun ayağına kadar giderek Müslüman toplumun başına musallat olan cahilliğe son verecektir. Aynı zamanda Hint Müslümanlarını Hindu ve Hristiyan misyonerliğine karşı korumayı amaçlamaktadır (SETA, 2013: 89). İşte bu düstur üzere Muhammed İlyas Tebliğ Cemaati’nin ilk tohumlarını Mevat’a ekmiştir. 1926 senesinde atılan ilk tohumlar bugün dahi ürün vermektedir.

Müslüman halka davette bulunan tebliğciler, vaazlarında altı ilkedden bahsetmektedirler. Tebliğ Cemaati’nin tebliğ faaliyetleri bu altı ilke üzerinden yürütülmektedir. Bunun yanında tebliğciler, Müslümanların ihtilafı oldukları konularda ve siyaset hususunda konuşmamaya dikkat etmektedirler. Belli bir mezhep eğilimleri de bulunmamaktadır. İslam’daki cihad düşüncesini ‘nefis ile cihad etmek’ tarzında yorumlamaktadırlar (Büyükkara, 2016: 105). Bu yorum, Tebliğ Cemaati’ni ‘Küresel Cihad’ düşüncesine sahip guruplardan ayırmaktadır. Tebliğ Cemaati’ni Küresel Cihatçı guruplardan ayıran bu yorum farkından ötürü, devletler, cemaatin tebliğ faaliyetlerine izin vermektedirler. Müslümanların ihtilafı oldukları konularda ve siyaset hususundaki suskunlukları ve cihad düşüncesindeki yorum farkından dolayı silahlı gruplarla irtibata geçmemeleri, Tebliğ Cemaati’nin hızlı bir şekilde yayılmamasına katkı sağlamıştır.

2.1.1.Tebliğ Cemaatinin İlkeleri

Müslümanların genelini kabul ettiği ve herhangi bir ihtilafın söz konusu olmadığı Tebliğ Cemaati'nin tebliğlerinde üzerinde durduğu altı ilke şunlardır;

2.1.1.1.Kelime-i Tevhid

Tebliğ Cemaati'nin ilk ilkesi kelime-i tevhiddir. Kelime-i tevhid, İslam'a girmenin ilk şartı olan “Lâ ilâhe İllâh Muhammedûn Rasûlullah” yani “Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed(sav) O'nun Resulüdür.” şiarıdır. İlk bölümü, Allah'ın varlığı ve birliği, Allah'tan başka tapınılacak ve himayesine girilecek bir mabud olmadığı mahiyeti taşımaktadır. İkinci bölümü ise, Hz Muhammed'in (sav) onun Resulü olduğu, Resulullah'ın getirdiklerine itibar edilmesinin elzem olduğu ve O'nun örnek alınması gerektiği manasına gelmektedir. Tebliğciler, bu şiarın günümüzde hem Müslümanlara hem de gayrimüslimlere yeniden, gerektiği gibi anlatılması gerektiğini düşünmektedirler.

2.1.1.2.Namaz

İslam'da imandan sonra en önemli husus namazdır. Kur'an'da namaz mevzu sık sık zikredilmektedir. Hz Muhammed'in (sav) İslam'a ilk girenlere ilk olarak namazı emrettiği bilinmektedir. İslam'da namaz, dinin direği ve iman ile küfrün arasını yani inanan ile inanmayanın arasını ayıran amel olarak görülen bir ibadettir. İslam'da böyle bir ehemmiyete sahip olan bir ibadet, Tebliğ Cemaati tarafından es geçilmemiş ve cemaatin en temel ilkelerinden biri olmuştur. Cemaat mensuplarından farz namazları kılmaları istenmektedir. Bununla birlikte nafil namazlara da teşvik söz konusudur. Nafil namazlar ile huşu, samimiyet, ihsan ve ihlasın yakalanması umulmaktadır. Tebliğcilerin tebliğ faaliyetlerine Hz. Muhammed'e (sav) farz ancak Müslümanlara nafil olan ve kılanın övüldüğü, takva eri olarak görüldüğü namaz olarak ifade edilen teheccüd namazı ile başladığı bilinmektedir.

2.1.1.3.İlim ve Zikir

Tebliğ Cemaati ilim ve zikir ameline ayrı bir ehmmiyet göstermektedir. Düşüncelerine göre, İslam'da ilim amelden önce gelmektedir. İlim olmadan amel edilemez. Amel

edebilmek için ilk önce amel ve amelin nasıl yapılacağı hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Cemaate göre zikir ise İslam'da kalbi diri tutan bir amel olarak görülmektedir. En büyük zikir, Kur'an'dır ve sık sık Kur'an okunmalıdır. Bunun yanında İslam peygamberi olan ve Müslümanlar için her hususta örneklik teşkil eden Hz. Muhammed'in (sav) yapmış olduğu zikir ve istiğfarlar belli bir düzen içinde tekrar edilmelidir. Bundan sonra da sahabenin yapmış olduğu günlük zikir ve istiğfarlar yapılmalıdır. Bu ilke çerçevesi içinde cemaat mensuplarından ilim öğrenmeleri ve zikir ameli ile meşgul olmaları istenmektedir. Tebliğciler, vaazlarında bu konulara değinmektedirler.

2.1.1.4.İkram ve İhtiram-ı Müslimin

Bu ilke, her Müslümana karşı saygılı ve yumuşak olmak, bir insanın kıymetini anlamak ve değer vermek anlamına gelmektedir. Cemaate göre yumuşak huy ve insanlara saygı iman gerektirdiği şeylerdendir. Tebliğde de yumuşak huy, insanlara saygı oldukça önemlidir. Bir Müslüman diğer bir Müslümana iyilik yapmalı, âlimlere saygı göstermeli, büyüklere değer vermeli ve çocuklara iyi davranmalıdır (Ullah, 2018: 33). Bu bağlamda cemaatte kardeşlik hukukuna riayet konusu bu ilke çerçevesinde işlenmektedir. Kur'an'da özellikle Hucurat süresinde ve başka surelerde kardeşlik konusuna sıkça değinildiğinden Müslümanların kardeşliği İslam'ın en temel ilkelerinden biri olarak görülmektedir. Hz. Muhammed'inde (sav) hadislerinde sık sık İslam kardeşliğine vurgu yaptığına Mekke'den Medine'ye hicret edildiğinde Ensar ile Muhacir'in birbirine kardeş kılındığına dikkat çekilmektedir.

2.1.1.5.İhlas-ı niyet ve Samimiyet

Cemaate göre bir tebliğci samimi olmalı ve yapmış olduğu her şeyi Allah rızası için yapmalı, yaptığını dünyevi bir meta karşılığında yapmamalı ve yaptığının karşılığını yalnız ve yalnız Allah'tan beklemelidir. Sahabenin bu minvalde örnek alınması gereken şahsiyetler olduğu ifade edilmektedir. İhlas-ı niyet ve samimiyet ilkesi çerçevesinde bu konulara değinilmektedir.

2.1.1.6.Tefrîğ-i Vakt (Tebliğ)

Cemaatin en temel ilkelerinden bir tanesidir. Cemaatin kimliğinin oluşmasındaki en etkili ilkedir. Her cemaat mensubu dünya işlerinin yanında tebliğ için vakit ayırmalıdır. Bu tebliğ vazifesi hem tebliğcinin imanını artıracak hem de İslam'ın yayılmasını sağlayacak bir amel olarak görülmektedir. İslam'da da emr-i bil-ma'rufnehy-i ani'l-münker yani iyiliği emredip kötülükten sakındırma amelinin emredildiği ve İslam tarihi kaynaklarına bakıldığında tebliğin sahabelerin en çok önem verdiği amellerden biri olduğu ifade edilmektedir. Cemaat,Medine'de Musab bin Umeyr (ra) vesilesi ile hicretten önce İslam'ın yayılmasını ve bugün de İslam coğrafyasının birçok yerinde sahabe mezarlarının olmasını sahabenin tebliğ vazifesi ile ilintilendirmekte, tebliğ amelinin önemi ortaya koymaya çalışmaktadır. Tebliğciler, tebliğlerinde olduğu gibi kıyafetlerinde de Hz. Muhammed'i (sav) ve sahabeyi örnek almaktadırlar. Genellikle uzun sakal bırakmakta ve geniş elbise giymektedirler (Koya, 2001).

Ayrıca tebliğci ruhu benimsemek ve yaymak, İslami bilgiyi elde etmek ve başkalarına aktarmak, emr-i bil ma'rufnehy-i anilmünker yapmak ve bunları karşılıklı saygı ve dayanışma içerisinde gerçekleştirmek cemaatin varlık sebepleri arasında görülmektedir (Bayram, 2015:397).

Bazen bu altı maddeye ek olarak bir yedincisi eklenir ki o da terk-î malayanidir. Tebliğcilerin, boş ve gereksiz işlerden yüz çevirmeleri gerektiğine dikkat çekmektedir. Boş olan dünya işleri ile alakadar olmaktansa ahiret için kazanç elde edilecek amellerle meşgul olunmalıdır (Ahsan, 1993: 294).

Tebliğcinin, tebliğde bulunabilmesi için bu altı ilkeyi kavraması yeterlidir. Tebliğcinin üst düzey bir eğitime tabi tutulması söz konusu değildir. Davet, böylelikle daha kolay ve herkesin yapabileceği bir amel olarak tasarlanmıştır. Bu durum, cemaatin hızlı bir şekilde büyümesine katkı sağlamıştır. 1934'te yüz yedi kişi ile düzenlenen toplantıyla bir teşkilat haline dönüşen Tebliğ Cemaati'nin Muhammed İlyas'ın vefatından sonra düzenlemiş olduğu ilk yıllık konferansındabirkaç yüz kişi toplanmıştır (Büyükkara, 2016: 104).Mevat dışında Muradabad'da toplanan ilk yıllık konferanstan sonra 1988'de Lahor yakınlarındaki Rayvend de tertip edilen konferansa doksan ülkeden gelen bir milyondan fazla Müslüman katılmıştır. Bu konferansla her yıl Bangladeş'te yapılan

yıllık toplantıların hacden sonra en çok Müslümanın bir araya geldiği toplantılar olduğu kabul edilmektedir. Batıda ise İngiltere’de yılda bir defa yapılan Dewsbury toplantıları birkaç bin cemaat mensubunu bir araya getirmektedir. ABD’de 1988’de Chicago da yapılan kongreye ise altı yüz civarında Müslüman katılmıştır (Ahsan, 1993: 293).

2.1.2.Cemaatte Kullanılan Özel Kavramlar

Her birey kendini belli kavramlarla ifade eder. Tıpkı her birey gibi toplumlarda belli özellikleri ile anılırlar ve belli özellikleri ile diğer toplumlardan ayrılırlar. Her toplum kendine has özelliklerini belli kavramlar üzerinden izah eder. Nasıl ki her toplum kendini izah etmede belli kavramları kullanmakta ise her medeniyet de belli kavramlar üzerine inşa edilmektedir. Her kavram bir bireyi, bezen bir toplumu, bazen de bir medeniyeti temsil etmektedir. Bazen bir kavram birden fazla birey, toplum ve medeniyet için anlam ifade etmektedir. Fakat her birey, toplum ya da medeniyet kullanılan kavramdan farklı farklı şey anlamaktadır. Kavramlar şeylerin anlaşılmasında kilit unsurlardandır.

Bir grup içerisinde kullanılan kavram, her bireyin zihninde aynı fotoğrafı canlandırmaktadır. Bu durum, grup içerisindeki iletişimi daha sağlıklı ve anlaşılır kılmaktadır. Grup tanımlanırken de bu kavramlar üzerinden tanımlama yapılmaktadır.

Tebliğ Cemaati’nde de bazı kavramların çok sık kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar kullanıldığında, cemaat mensupları anlatılmak isteneni rahatlıkla anlayabilmektedir. Ancak cemaate mensup olmayan bir bireyin kavramlara anlam verememesi ve yahut farklı bir anlamın zihninde canlanması muhtemeldir. Tebliğ Cemaati hakkında detay bilgilere yer vermeden önce cemaatin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla, tebliğ cemaati içerisinde sık kullanılan kavramların üzerinde durulması yerinde olacaktır. İşte tebliğ cemaati mensuplarının sık kullandığı ve cemaat hakkında doğru bilgi edinebilmemiz için bilmemiz gereken belli başlı kavramlar şunlardır:

Teşkil: Tebliğ yapmak amacıyla bir araya gelmiş 10-15 kişilik Müslüman gruplar.
Emir: Lider. İdareci. Tebliğ gruplarında sorumlu tayin edilen kişi. Tebliğ Cemaatinin faaliyet yürüttüğü ülkelerdeki cemaatten sorumlu idareci. En üst emir, Tebliğ Cemaatinin lideri.

Meşvere: İş bölümü. Cemaat mensuplarının, tebliğ vazifelerini ifa edecekleri yere vardıklarında yaptıkları görev dağılımı. İstişare.

Huruç veya Teşkilat: Tebliğcinin tebliğ için çıkmış olduğu seyahat (Büyükkara, 2016: 104).

Muallim: Teşkilat gruplarında İslami bilgi bakımından diğerlerine göre yetkin olan.

Çilla veya Mihnet: Tebliğ görevine verilen ad (Ahsan, 1993: 294).

Tongi İçtima: Yıllık toplantılara verilen ad (Ahsan, 1993: 294).

2.1.3.Cemaatin Teşkilat Yapısı ve Merkezleri

Cemaatin teşkilat yapısında ilk dikkat çeken emirlik sistemidir. Aynı zamanda cemaatin en üstünde bir şura heyeti vardır. İlk dönemlerde emirlik konumunun ön planda olduğu görülmektedir. Cemaatin ilk emiri Muhammed İlyas Kandehlevi, ikinci emiri oğlu Muhammed Yusuf Kandehlevi, Üçüncü emiri ise İnam el-Hasan'dır. İnam el-Hasan döneminden sonra şura heyetinin ön plana çıktığı ifade edilebilir. İnam el-Hasan vefat etmeden önce Yüksek Şura Heyeti teşkil edilmiştir (Büyükkara, 2018). İnam el-Hasan'dan sonra emir atanmamıştır. Ancak cemaatin tebliğ faaliyetlerini Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi'nin torunu SaadKandehlevi ve İnam el-Hasan'ın oğlu Zübeyr el-Hasan birlikte yürütmüşlerdir. Son dönemlerde ise cemaatin idaresinde Yüksek Şura Heyeti'nin etkili olduğu ifade edilebilir..

Tebliğ Cemaati'ne giriş-çıkışlar belli bir prosedüre göre yapılmamaktadır. Hatta cemaat, bu durumun bazı güvenlik zafiyetleri doğurabileceğinden dolayı eleştirilmektedir. İfade etmek gerekir ki, cemaat gevşek bir teşkilat yapısına sahiptir.

Genel itibariyle faaliyetler mahalli olarak organize edilmektedir. Güney Delhi'deki Nizamüddin Merkez Mescidi genel merkez olarak kabul edilmektedir. Pakistan'da Raiwand ve İngiltere'de Dawsbury Dârululûm olarak bilinen Merkezi Mescid cemaatin genel merkez kadar büyük ve işlevsel olan kurumlarıdır. Özellikle Pakistan, Hindistan'dan ayrıldıktan sonra Raiwand Mescidi cemaatin etkili merkezlerinden biri konumuna gelmiştir (Büyükkara, 2016: 105). Türkiye'deki merkezleri İstanbul Sultangazi ilçesindeki Mescid-i Selam Cami'dir.

2.1.4.Kadınlar ve Tebliğ Cemaati

İslam'ın ilk yıllarına, asr-ı saadet dönemine baktığımız zaman İslam ile birlikte kadınların bir statü kazandıkları görülmektedir. Çok kadınla evlilik yaygınken, İslam dini en fazla dört kadınla evliliğe izin vermiştir. Bu izni adaletli olmaya bağlamış aynı zamanda da dört eş arasında adaletli olmanın çok zor olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımdan kastın, çoğu âlim tarafından İslam'da dört kadınla evliliğe izin verildiği ancak murat edilenin tek kadınla evlilik olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte İslam'da ilk dönemde kadınlara has bazı hakların tanındığı İslami kaynaklarda yer almaktadır. Tebliğ Cemaati'nde kadına yaklaşımın nasıl olduğu üzerinde durulması gereken konulardan bir tanesidir. Ancak literatür taramasında bu konu hususunda çok az veriye rastlanmıştır.

Tebliğ Cemaati kadınların tebliğ faaliyetlerine katılmamasından dolayı eleştirilere maruz kalmaktadır (Ahsan: 1993: 294). Ancak Büyükkara son dönemlerde tebliğ faaliyetlerine katılım sağladıklarını ve katılımın gitgide fazlaştığını belirtmektedir. Tebliğ faaliyetleri erkek çalışmalarından ayrı olarak yapılmaktadır. Bununla birlikte cemaate mensup kadınlar genellikle çarşaf giymektedir (Büyükkara: 2016: 104).

2.1.5.Cemaatinin Siyasi Tutumu

Tebliğ Cemaati siyaset hususunda İslam coğrafyasındaki birçok cemaate nazaran çok farklı bir duruş sergilemektedir. Hatta bu durum cemaatin çok sert bir dille eleştirmesine sebep olmuştur. Aynı coğrafyada tebliğ faaliyeti yürüten Cemaat-i İslami ile bu konuda uyuşmazlık yaşanmış hatta bazı durumlarda bu uyuşmazlık çok sert bir hâl almıştır. Tebliğ Cemaati, ibadetleri yanında siyasi etkinliği savunan Cemaati İslami'ye karşı prensipte ayrıldıkları için başından beri hoşnutsuzluk, hatta düşmanlık beslemiş ve bu hareketin lideri Mevlâna Mevdudi aleyhine fetva dahi çıkartmıştır (Ahsan, 1993: 294).

Tebliğ cemaati siyasete kayıtsız kalmaktadır. Cemaatin, siyaset ile bağlantılı hiçbir ilkesinin bulunmaması bu durumun göstergelerinden biridir. Tebliğ faaliyetleri esnasında tebliğcilerin siyasi bir mesele hususunda konuşması yasaklanmıştır. Konuşmak yasak olduğu gibi siyasi bir soruya cevap vermekte yasaktır. Tebliğ faaliyetlerinde ve cemaat içerisinde siyaset kesinlikle mevzu bahis edilmemektedir.

Ahsan, Tebliğ Cemaati'nin bu yaklaşımını şöyle ifade etmektedir. "Cemaat siyaseti önemsiz, hatta gereksiz sayan ve dinden ayrılabilceğini öne süren ilk harekettir. Bu sebeple liderler iman tazelenmeyi, tebliğ ruhu aşılarmayı, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı ve karşılıklı sevgiyle birlikte çalışmayı vurgularken üyelerin tebliğ sırasında her türlü siyasetten uzak durulmasını isterler." (1993: 294).

Cemaatin siyasete müdahil olmaması birçok devlet tarafından cemaatin tebliğ faaliyetlerine izin verilmesine zemin oluşturmuştur. Aynı zamanda böylelikle, cemaat içerisindeki birçok ihtilafın önüne de geçilmiştir. Farklı düşünen birçok Müslümanın bir araya gelmesine vesile olduğu gibi cemaatin günümüze kadar bölünmeden gelmesinde de etkili olmuştur.

2.2.Cemaatin Emirleri ve Âlimleri

Tebliğ Cemaati Hint alt kıtasına Delhi bölgesinde kurulmuştur. Cemaatin kurulmasına, yayılmasına ve bugünlere kadar gelmesine Kandehlevi ailesi vesile olmuştur. Cemaat Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi tarafından kurulmuştur. Toplumun git gide İslam'dan bir haber yaşadığını müşahede eden Muhammed İlyas bu durumu kendisine dert edinmiş ve çözüm olarak Tebliğ Cemaati hareketini başlarmıştır. Oğlu Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi, cemaatin Muhammed İlyas'tan sonraki emiri olmuştur. Yusuf Kandehlevi'de cemaatin hızlı bir şekilde dünyaya yayılmasında etkili olan isimdir. Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi'den sonra cemaatin emirliğine Mevlâna İnam el-Hasan geçmiştir.1995 senesinde de Mevlâna İnam el-Hasan vefat etmiştir. Cemaatin mevcut Yüksek Şura Heyeti,Mevlâna İnam el-Hasan'dan sonra yerine muhtemel bir ihtilafı önlemek maksadıyla başka bir emir atamamıştır. Fakat Şura Heyeti'nin almış olduğu kararla Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi'nin torunu SaadKandehlevi ile Mevlâna İnam el-Hasan'ın oğlu Zübeyir el- Hasan tebliğ çalışmalarını beraber devam ettirmiştir. Her ne kadar zaman zaman ihtilaflar yaşanmış olsa da on dokuz sene boyunca cemaatin idaresinde herhangi bir çatışma ve bölünme yaşanmamıştır. Mevlâna Zübeyir el-Hasan'ın 2014 senesinde vefatı ile SaadKandehlevi'nin tek başına emirliğe geçmesi gündeme geldiğinde ihtilaflı hususlar gün yüzüne çıkmış ve bazı büyük problemlere sebep olmuştur (Büyükkara, 2018).

2.2.1.Kurucu Emir Mevlâna Muhammed İlyas Kandelevi

Mevlâna Muhammed İlyas 1884 senesinde Hindistan'daki Sehârenfûr'a bağlı bir kasaba olan Kandelevi'de doğmuştur. Babası Şeyh Abdülaziz b. Şeyh Veliyullah ed-Dehlevî'dir. Babası da bölgenin çok önemli ilim adamlarından ilim almıştır. Kandelevi sülalesi bazı rivayetlerde Hz Ebubekir'e dayandırılmaktadır. Muhammed İlyas, İlköğrenimini bu kasabada gördükten sonra geri kalan öğrenimini tamamlamak üzere Delhi'ye geçmiştir ve geri kalan öğrenimini 1867 senesinde kurulan Hint kıtasında Hanefilerin en büyük okullarından bir olan Diyobend Medresesinde tamamlamıştır (Akçaoğlu, 2012: 407).

Tebliğ Cemaati'nin kurucusu Mevlâna Muhammed İlyas Kandelevi'dir. Cemaat Muhammed İlyas zamanında ilk faaliyetlerine başlamıştır. Cemaatin tebliğ yöntemi ilk olarak Muhammed İlyas zamanında geliştirilmiştir. İlyas çok sağlam bir eğitim almıştır. Her önder ve âlim gibi küçük yaşta hafız olmuştur. İlk bilgilerini yaşça kendisinden daha büyük olan ve Sehârenfûr'daki Mezahiru'l Ulum medresesinde müderrislik yapan kardeşi Şeyh Muhammed Yahya'dan alır. Mevlâna Muhammed İlyas, Diyobendi Medresesi'nin büyük ilim adamlarından Mahmud el-Hasan'dan ilim alan Şeyh Reşid Ahmed el-Kenkûhî'ye tarikat biati vermiş ve Şeyh Halil es-Serârenfûrî'ye de biatını yenilemiştir. Bazı ilimleri de Şeyh Abdurrahim er-Râifûrî ve Şeyh Eşref Ali et-Tehânevî'den öğrenmiştir (Akçaoğlu, 2012: 407).

Muhammed İlyas, 1917 yılında Delhi'deki medresesinin başına geçmiştir. Kısa zaman içerisinde mevcut eğitim sisteminin artık yetersiz olduğuna kanaat getirmiştir. Mevati Müslümanları, dünya işlerinden eğitime ayıracak zaman bulamamakta ve gittikçe İslami ilim noktasında zayıflamaktadır. Hayatlarında İslam'ın izlerine çok az rastlanan Mevatlı Müslümanların eğitilmesi için eğitim yöntemi olarak bugün Tebliğ Cemaati'nin de kullanmakta olduğu tebliğ ve ıslah çalışmalarına başlanmıştır. Yeni eğitim sisteminde halk, eğitim için medreselere gelmek zorunda kalmayacak, halkın günlük işleri sekteye uğramadan tebliğciler vasıtasıyla eğitilecektir. Mevlâna Muhammed İlyas, 1926 senesinde ikinci haccından dönüşünde bugün cemaat mensuplarının bütün dünyada uyguladıkları tebliğ yöntemlerini geliştirmiştir (Ahsan, 1993: 294).

Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi aynı zamanda ilim sahibi önemli kişilerle de arkadaşlıklar kurmuştur. Bu arkadaşlarından bazıları, Şeyh Abdurrahim Şah ed-Diyobendi et-Tebliġî, Şeyh İhtişam el-Hasan el-Kandehlev'i, Ebu'l Hasan Ali el-Hasanî en-Nedvî'dir. İslam dünyasında kazandırdığı çalışmalarıyla bilinen Ebu'l Hasan en-Nedvî, Hindistan Lucknow'daki Nedvetu'l-UlemâDâru'l-Ulûm' müdürlük yapmıştır. Cemaatle çok güçlü bir bağlantısı vardır (Akçaoğlu, 2012: 408).

Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi 1944 senesinde vefat etmiş yerine oğlu Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi Tebliġ Cemaati'nin emirlik vazifesini üstelenmiştir.

2.2.2.Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi

Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi, Mevlana Muhammed İlyas Kandehlevi'nin oğlu ve cemaatin kendisinden sonraki emiridir. Muhammed Yusuf, 1917 senesinde Delhi'de dünyaya gelmiştir. O'da birçok İslam önderi gibi küçük yaşlarda Kur'an'ı hıfz etmiştir. Şeyh Muhammed Harun adında bir oğlu vardır. O da babasının yolunu takip etmiştir.

Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi vefatından iki gün önce cemaatin emirliği için altı isim bildirmiştir. Cemaatin önde gelen isimleri, Mevlâna Fahreddin ve Şeyh Mevlâna Muhammed Zekeriyya istişareleri sonucunda cemaatin emirinin Mevlâna Muhammed Yusuf'un olmasına karar vermiştir.

Muhammed Yusuf, temel dersleri okuduktan sonra hadis öğrenimini Seharenpur şehrindeki "Mezahir'ul Ulum" Medresesi'nde tamamlamıştır. Medresenin eski müdürü Şeyh Abdüllatif, Şeyh Manzur Ahmed Han, Şeyh Abdurrahman el Kâmil Fevri ve son olarak da büyük amcasının oğlu Şeyh Muhammed Zekeriyya el-Kandehlevi ders aldığı cemaatin önde gelen âlimlerindedir (Kandehlevi, 2000: 34). Ve Muhammed Yusuf Kandehlevi isimlerini zikrettiğimiz âlimlerden dersler almıştır.

Hayatını tebliġe adanmış olan Muhammed Yusuf aynı zamanda önemli eserlerde kaleme almıştır. Tahavî'nin Şerhu Meâni'l-Âsar adlı eserinin şerhi olan Emân'l-Âhbâr adlı bir eser te'lif etmiştir. Te'lif etmiş olduğu Hayatu's-Sahâbe adlı eser ise en çok bilinen eseridir.

Tebliğ faaliyetleri Muhammed Yusuf zamanında oldukça hız kazanmıştır. Tebliğ Cemaati'nin dünyaya yayılması bu döneme denk gelmektedir. Defalarca Suudi Arabistan ve Pakistan'aziyaretlerde bulunmuştur. Birçok kalabalık topluluğa büyük konferans ve seminerler vermiştir. Hayatı tebliğ yolculuklarında geçmiştir. Muhammed İlyas cemaatin kurucu emiri iken Muhammed Yusuf cemaatin dünyaya yayılmasına vesile olan emiridir.

Muhammed Yusuf, Pakistan'ın Lahor kentinde 2 Nisan 1965 senesinde bir hac yolculuğundan döndükten bir yıl sonra vefat etmiştir. Yerine İn'âmu'l-Hasan geçmiş ve cemaatin üçüncü emiri olmuştur.

2.2.3.Mevlâna İn'âmu'l-Hasan

Mevlâna İn'âmu'l-Hasan, 20 Şubat 1920 senesinde Kandehele kentinde doğmuştur. Muhammed Yusuf'un amcasının oğlu Şeyh Muhammed Zekeriya el-Kandehlevi'nin ikinci kızı ile evlenmiştir. Bu evlilikten bir kızı ve Zübeyir el-Hasan adında bir oğlu olmuştur.

Kashif-ul Ulum Medresesi'nde Arapça eğitimini aldıktan sonra Muhammed Yusuf ile "Mezahiru'l Ulum" Medresesinde hadis ilmini tahsil etmiştir. Kashif-ul Medresesi'nde idarecilik ve hocalık yapmıştır. Medresede Buhari Şerif dersleri vermiştir.

Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi vefat etmeden önce yerine geçmesinin uygun olacağını düşündüğü altı kişi göstermiştir. İn'âmu'l-Hasan da bu altı kişiden biridir. Ancak Yüksek Şura Heyeti Mavlana Muhammed Yusuf'u çalışmanın ikinci emiri olarak tayin etmiştir. İn'âmu'l-Hasan bu kararı memnuniyetle karşılamış ve Muhammed Yusuf'un en yakın yardımcılarından olmuştur. Muhammed Yusuf'un vefatıyla birlikte İn'âmu'l-Hasan'ın Tebliğ Cemaati'nin yeni emiri olması uygun görülmüştür. Cemaat mensuplarının birçoğu bir süre İn'âmu'l-Hasan emirliği hususunda çekingen davranmış ve tepki göstermiştir. Neticede, bu problemde aşılmış ve cemaatin tamamının desteğini alan İn'âmu'l-Hasan'ın emirliği kesinleşmiştir.

Bu dönem zarfında, cemaatin o zamana kadar çok fazla özen göstermediği hitabet sanatı geliştirilmiştir. Hitabet, tebliğ için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Hitabet sanatı

eğitiminin cemaatte yaygınlaştırılmasıyla tebliğ faaliyetlerinin daha etkili olması hedeflenmiştir.

Rahatsızlanarak 9 Haziran 1995'te hastaneye kaldırılmıştır. 10 Haziran 1995'te günü öğleden sonra vefat etmiştir. Cenazesine yarım milyondan fazla insan katılan İn'âmu'l-Hasan, hayatı boyunca sıkı bir dostu olan Mevlâna Muhammed Yusuf'un yanına defnedilmiştir (CMA, 2001).

2.2.4.Mevlâna SaadKandehlevi ve Mevlâna Zübeyir el-Hasan Dönemi

Tebliğ Cemaati'nin emirliği, Mevlâna İn'âmu'l-Hasan'ın vefatından önce teşkil edilen Yüksek Şura Heyeti kararıyla dördüncü bir emire tevdi edilmemiştir. Muhtemel bir ihtilafı önlemek amacıyla Mevlâna Muhammed Yusuf'un torunu SaadKandehlevi ve İn'âmu'l-Hasan'ın oğlu Zübeyir el-Hasan Yüksek Şura Heyeti kararı ile tebliğ çalışmalarının riyasetini üstlenmiştir. Mevlâna Zübeyir el-Hasan 2014 senesinde vefat etmiştir. Mevlâna SaadKandehlevi'nin tek başına liderliği, cemaat içerisinde uzun bir zamandır görmezden gelinen problemlerin gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur (Büyükkara, 2018).

2.2.5.Tebliğ Cemaati'nin Âlimleri

Tebliğ cemaatinin birçokâlimi vardır. Ancak bunlardan en önemlilerinden biri Mevlâna Muhammed ZekeriyyaKandehlevi'dir. Mevlâna Zekeriyyabirçok hususta cemaat içerisinde kilit roller üstlenmiştir. Mevlâna Muhammed İlyas, amcasıdır. Tebliğ Cemaati'nin ikici emiri Muhammed Yusuf ve üçüncü emiri İn'âmu'l-Hasan ise Mevlâna Zekeriyya'nın damatlarıdır. Âlim özelliği ile cemaatte ön plana çıkan Mevlâna Zekeriyya'nın yüzün üzerinde eseri mevcuttur. Bu eserler içerisinde en büyüğü, altı ciltlik Evcez'ulMesâlik fi Şerh-il Muvatta İmam Malik adlı telifidir. En meşhur eserleri Fezâil-i Amel, Fezail-i Sadâkât ve Fezâil-i Hac adlı eserleridir. Altıncı haccından sonra Medine'ye yerleşen âlim, 1982 senesinde yine Medine'de vefat etmiş ve Cennet-ül Baki mezarlığına defnedilmiştir (www.gulistannesriyat.com, Erişim tarihi: 5 Mart 2019).

Cemaat medresesinde birçokâlim yetiştirmiştir. Şeyh Muhammed Yusuf el-Benurî, Mevlevi Gulâmfavs el-Hazârevî,Müftü Muhammed Şef'i el-Hanefî ve Şeyh ManzurAhmed en-Numâni cemaatin bazı önemli alimlerindedir.

2.3. Cemaat ve Tebliğ Usulü

Her İslami yapılanmanın kendine has bir tebliğ usulü bulunmaktadır. Dolayısıyla Tebliğ Cemaati'nin de kendine has bir tebliğ usulü vardır. Öncelikle cemaat tebliğ faaliyetlerini altı ilke çerçevesinde yürütmektedir. Bunun yanında Muhammed Yusuf Kandehlevi'nin kaleme aldığı Hayat'us Sahabe ve Muhammed ZekeriyyaKandehlevi'nin kaleme aldığı Fezail'i Amel adlı eserler cemaatin ana kaynaklarıdır. Yine Muhammed Zekeriyya'nınfezail serisi cemaatin faydalandığı diğer kaynaklardandır. Cemaat mensupları genel itibariyle bu kaynaklardan istifade etmektedirler. Tebliğciler, teferruatlı bir eğitim programına tabi tutulmamaktadırlar. Cemaatin teşkilleri aynı zamanda bir eğitim faaliyetidir.

“Siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da inanmış olsalardı elbette onlar için hayırlı olurdu; içlerinden inanlar da var, fakat çoğu yoldan çıkmıştır.” (Ali İmran 3/110). Tebliğ Cemaati, tebliğ faaliyetinde bulunmalarına zikretmiş olduğumuz ayet-i kerimeyi referans göstermektedirler. Bu ayet-i kerime cemaat mensuplarını tebliğci olma, tebliğ faaliyetlerine katılma noktasında motive etmektedir.

Teşkilatçı tebliğciler, tebliğ için gittikleri yerde kalabilecekleri bir cami ayarlamaktadırlar. Teşkilat grubu içerisindeki cemaat mensupları arasında muhakkak bir iş bölümü yapılmaktadır. Ayrıca her teşkilat grubunun bir emiri bulunmaktadır. Tebliğ faaliyeti gece camide kılınan teheccüd namazı ile başlamaktadır. Sonrasında sabah namazı kılınmaktadır. Namaz sonrasında yapılan iş bölümüne göre kimi tebliğciler camide kalıp eğitim almaktadırlar. Kimi tebliğciler de konakladıkları camide genellikle tercih edilen ikinci veya akşam namazı sonrasında verilecek olan vaazı dinlemek üzere, insanları davet etmek için civar evleri veyahut işyerlerini dolaşmaktadırlar. Kılınan vakit namazından sonra cemaatin camiye terkine yakın cemaat vaazı dinlemeye tekrardan davet edilir. Ve caminin bir köşesinde vaaz edecek tebliğcinin etrafında tebliğcinin vaazını dinlemek için halka oluşturulur. Vaaz takriben on ya da on beş dakika kadar sürmektedir. Vaaz konusu, altı ilke çerçevesinde belirlenmektedir. Vaaz Kur'an'dan ayetler ve Hz Muhammed'in(sav) sünnetleri ile desteklenmektedir. Sahabe hayatından örnekler ile zengin bir içerik oluşturulmaktadır. Genel itibariyle nasihat içeriklidir. Vaaz sonlarına doğru tebliğin faziletinden bahseden tebliğci, vaaz bittikten

sonra cemaati, tebliğ vazifesini yerine getirmeye davet etmektedir. İnsanlardan sefere çıkmaları için söz alınmaktadır. Ve bu durum böylece devam etmektedir. Bir tebliğci, haftada bir gün, bir ayda üç gün, senede kırk gün ve ömrü boyunca da dört ay tebliğ faaliyetlerine katılmalıdır. En ideal olanı ise haftada bir gün tebliğ faaliyetine katılmaktır. Bu tebliğciyi her zaman zihinde tutar.

Tebliğci, vermiş olduğu vaaz esnasında kesinlikle tartışmaya girmemektedir. Bu tebliğ usulünün gereklerinden biridir. İnsanların korkup kendi tebliğlerine cevap vermemeleri ihtimaline karşılık münkerleri ortadan kaldırma düşüncesine yanaşmamaktadırlar. Onlar tek tek fertleri ıslah ettikleri takdirde, münkerin toplumdan otomatik olarak kalkmış olacağına inanırlar (Akçaoğlu, 2012: 410).

Tebliğ esnasında, tebliğcinin yol ücreti, yeme içme vb. giderleri tamamen tebliğciye aittir. Gelen yemek davetlerini kabul etmez geri çevirirler. Tebliğ ve zikir haricinde başka bir işle uğraşmak hoş karşılanmamaktadır. Her türlü mali ihtiyaçlar bizzat tebliğcilerin kendileri tarafından karşılanmaktadır. Diğer taraftan, doğrudan bazı zenginlerden gelen ya da tebliğcilerin bazı zenginlere özel olarak gönderilmesi suretiyle alınan ve düzenli olamayan birtakım bağışlar vardır (Akçaoğlu, 2012: 412).

Esasen tebliğ faaliyetinden maksat Müslümanın bir gününü Hz Muhammed (sav) gibi geçirmesidir. Tebliğci faaliyeti esnasında Hz. Muhammed'in (sav) bir gününü nasıl geçirdiğini öğrenmekte ve o gün içerisinde Hz. Muhammed'in (sav) sünnetlerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Zaten tebliğ de Hz. Muhammed'in (sav) sünnetlerinden biri olarak görülmektedir. Tebliğciler, yapmış oldukları tebliğ faaliyetinin karşılığını bu dünyada değil ahirette alacaklarına inanmaktadır.

2.4.Cemaate Yöneltilen Eleştiriler

Hint alt kıtasında tohumları atılan Tebliğ Cemaati'nin faaliyetleri bugün yüzden fazla ülkede devam etmektedir. Cemaatin görünürlüğü arttıkça cemaate yöneltilen bazı eleştiriler olmuştur. Bunlardan bazıları eğitim çalışmalarına, tebliğ yöntemine, siyasi tutumlarına ve teşkilatlanma şekillerine yöneltilen eleştirilerdir. Ancak başlattığı hareketi her türlü spekülasyondan uzak tutmak ve yeni bölünmelere sebep olmak istemeyen Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi ve taraftarları kendilerine yöneltilen

eleştirilere cevap vermemişlerdir (Efe, 2002: 120). Bugünde eleştiriler karşısında aynı geleneği devam ettirmektedirler. Ancak bazı durumlarda eleştirilere cemaatin kendisinden veyahut cemaat taraftarlarından cevaplar verildiği de ifade edilmektedir.

2.4.1.Eğitim Çalışmalarına Yönelik Eleştiriler

Cemaatin ilmi düşüncelerine, aydın ve ilim adamı yetiştiremediklerine dair eleştiriler yöneltilmektedir. Başka bir eleştiri konusu da günümüz Müslümanlarının sosyal ve ferdi sorunlarına cevap vermekte yetersiz kaldıkları doğrultusundadır. Esasen sanayinin ve teknolojinin, kısa bir zaman dilimi içerisinde oldukça hızlı bir ilerleme kaydetmesi ve İslam dünyasının bu ilerleme karşısında genel bir tutum belirleyememesi sadece Tebliğ Cemaati için değil tüm İslam Dünyası için yetersiz kalma hususunda bir problem teşkil etmektedir.

İslam'ın ilk döneminden sora Müslümanlar arasında belli düşünce ekolleri zuhur etmiştir.İtikâdi ve fihhi mezhepler ortaya çıkmıştır. İslam'da bu tarz farklılıklar rahmet olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında sapık olarak tasnif edilen gruplarında olduğu bilinmektedir. İslam Âlimleri bu tarz yapıları İslami kaidelere göre tespit ve açık etmişlerdir. Farklılıklarıyla birlikte rahmet olarak değerlendirilen Hak olan yapılar ile batıl olan yapılar her zaman birbirinden ayırt edilmiştir. Bunun yanında farklı düşünce ekollerinin birbirlerini her zaman için eleştirdiklerini ifade etmek yerinde olacaktır. İslam'da her cemaat, belli bir düşünce ekolünden etkilenmiştir. Tebliğ Cemaati de belli bir düşünce ekolünden etkilenmiştir. Bu etkilenme, cemaat tarafından yansıtılmaktadır. Cemaatteki bu durum farklı düşünce ekolleri tarafından eleştirilmiştir. Örneğin, selefî ilim adamlarından birçok kimse, onlardan tıslımlarla dolu Hamayil yazma cihetine gitmekten vazgeçmelerini, bid'at olan vird ve zikirleri terk etmeleri, rüyaları delil gösterme kaynakları arasında kabul etmeyi bırakmalarını ve şer'i ilimlere, özellikle tevhid ilmine gereken önemi vermelerini istemektedir(Akçaoğlu, 2012: 413).

Bunun yanında Mevlâna Muhammed İlyas'ın ortaya koyduğu yöntem hiç değişmemiştir. Süreç içerisinde cemaatin kendini, zamanın gerektirdiği şekilde yenileyememesi hareketin kapalı bir sistem haline gelmesine sebep olmuştur.Çağın gerektirdiği gibi bir eğitim sisteminin olmayışı ve böyle bir eğitim sisteminin geliştirilememesi aynı zamanda üyelerinin birkaçâlimin kitabının haricinde kitap

okumamasının gelenekselleşmesi hareketin kapalı bir sistem haline gelmesinin diğer bir sebebi olmuştur (Ahsan, 1993: 294). Mevcut bu kapalı sistem, sınırlı bir İslam anlayışını doğurmuş; bu sınırlı İslam anlayışı da cemaatin günümüz sosyal ve ferdi problemlerine ışık tutmasına engel olmuştur. Ticarete ve endüstride gelişmiş ülkelerin ortaya çıkardığı problemlere karşı cevap verebilecek herhangi bir aydın ve âlim yetiştirememişler. Çünkü sınırlı İslam anlayışları dolayısıyla bu konular ilgiye değer bulunmamıştır (Ahsan, 1993: 294). Takip ettikleri geleneksel ve kendilerine mahsus yöntemlerinin de Müslümanların karşılaştığı çağdaş sorunlara çözümler sunabilecek aydın ve âlimler yetiştirmede cemaatin eksik kalmasına sebep olduğu söylenebilir (Büyükkara, 2012: 105).

Eleştirilen diğer bir hususta, Tebliğ Cemaati'nin çalışmaları belli ilkeler etrafında toplandığından ve bu ilkeler İslam'ın tamamını değil bir kısmını kapsadığından dolayı insanların hayatında İslam'ın hükümlerini uygulamak için yeterli olmadığıdır. Aynı zamanda cemaatin, bütün imkânlarını İslam'la ve Müslümanlarla savaşmak için seferber etmiş olan İslam düşmanı fikri akımlara karşı durabilecek yeterliliğe sahip olmadığı düşünülmektedir. Cemaatin yönteminin mescide gidip gelen Müslümanlar üzerinde açık bir etki bırakabileceği fakat bir takım düşünce ve ideolojilere sahip kimseler üzerinde hemen hemen hiçbir etkisinin olmayacağı ifade edilmiştir (Akçaoğlu, 1993: 412).

2.4.2. Tebliğ Yöntemine Yönelik Eleştiriler

İslam'da, birçok ayet ve hadis Müslümanları tebliğ faaliyetlerinde bulunmaları için teşvik etmektedir. Örnek alınması gereken ilk dönem Müslümanlarının tebliğ faaliyetlerinde bulunmaları, neticesinde İslam'ın yayılması, tebliğ faaliyetinin büyük bir ecir kapısı olduğu ve başkalarının hidayetine vesile olan birinin ahirette en güzel mükâfatlar ile mükâfatlandırılacağı düşüncesi günümüz Müslümanlarını da tebliğ faaliyetlerinde bulunmaları hususunda motive etmektedir. Her cemaat yine bu gibi sebeplerden dolayı tebliğ faaliyetlerinde bulunmaktadır. Her cemaatin kendine has tebliğ faaliyetleri bulunmaktadır. Günümüzde bilimin ve teknolojinin gelişmesi tebliğ faaliyetlerinin de eşitlenmesinde etkili olmuştur. İslam'ın ilk döneminde tebliğ daha çok sözlü olarak yapılıyor iken bugün TV, internet, gazete, dergi vb. gibi medya araçları ile de yapılabilmektedir. Bu tür araçlar, birçoğuna göre tebliğin daha çok kitleye yapılabilmesinde vesile olarak görülmektedir. Birçok cemaatin tebliğ faaliyetlerine

baktığımız zaman günümüz kitle iletişim araçlarından faydalandığı görülmektedir. Ancak Tebliğ Cemaati, kitle iletişim araçlarını kullanmamakta ve bu sebepten dolayı da eleştirilmektedir. Cemaatin kitle iletişim araçlarını kullanmaması, Hz. Muhammed (sav) ve sahabenin tebliğlerini yüz yüze yaptığı ve bugünde tebliğin böyle yapılması gerektiği düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Büyükkara, 2016:105).

Bununla birlikte kitle iletişim araçlarını kullanmamalarının sebepleri ile tebliğcilerin tebliğ için gittikleri coğrafyaya yerleşmemelerinin sebepleri birbiri ile çakışmaktadır. Kaynaklara bakıldığı zaman sahabenin, tebliğ için gittiği coğrafyaya yerleştiği görülmektedir. Birincisinde ilk dönem Müslümanlarını tamamen taklit etme söz konusu iken ikincisinde ise tebliğ taklit edilmekte ancak sahabenin tebliğ için gitti coğrafyaya yerleşmesi ise taklit edilmemektedir.Çakışan birbiri ile tezatlık arz eden durum bundan ibarettir. Tebliğ için gidilen yerden dönülmesi ve bir daha oraya gidilmemesi eksiklik olarak görülmüştür. Ayrıca nitelik olarak değil nicelik olarak cemaatin büyümesi de eleştirilmektedir (Akçaoğlu, 2012: 412).

Tebliğ Cemaati kadınlar ve gayrimüslimler arasında tebliğ faaliyetlerinde bulunmamaktadır. Tebliğ faaliyetlerinde sadece Müslümanların muhatap alınması, kadınlara ve gayrimüslimlere yönelik belli bir tebliğ programının olmaması da farklı bir eleştiri konusudur(Ahsan, 1993:294).

2.4.3.Siyasi Tutumlarına Yönelik Eleştiriler

Tebliğ Cemaati'nin mücadelesi altı temel ilke etrafında seyretmektedir. Altı temel ilke haricinde tebliğlerinde gündem ettikleri başka bir husus yoktur. Siyaset, Tebliğ Cemaati'nin ilgi alanı dışında kalmaktadır. Tebliğ faaliyetlerinde herhangi bir siyasi ideoloji hakkında konuşmamaya özen göstermektedirler. Bunun yanında günümüzde literatürde siyasal İslam olarak ifade edilen, 'İslam'ın iktidara taşınması, devlet idaresinde İslami kuralların geçerli olması' mahiyeti taşıyan herhangi bir siyasi talepleri de bulunmamaktadır. Bu sebeple, dünyanın bazı bölgelerinde silahlı mücadele yürüten Müslüman gruplar için Tebliğ Cemaati, sahici bir gündem oluşturmamaktadır. Özellikle siyasal İslamcı teşkilatlar bu yönüyle cemaati, siyasi duyarsızlık ve İslam karşıtı hükümetlerle uzlaşmak noktasında eleştirmektedir (Büyükkara, 2012: 105). Cemaat ise siyasetin siyasetçilerin tarafından yapılması gerektiği düşüncesini benimsemiştir

(Akçaoğlu, 2012: 411).Tebliğciler, tebliğ faaliyetlerinde de siyasi mevzular hakkında sorularla karşılaştıklarında çoğu zaman suskun kalmayı yeğlemektedirler.

2.4.4. Teşkilatlanma Şekillerine Yönelik Eleştiriler

Tebliğ cemaati, zinciri belli tek bir örgütlenme ile birarada değildir. Aksine fertler ile davetçiler arasında karşılıklı anlayış ve sevgiye dayanan birtakım ilişkiler bulunmaktadır (Akçaoğlu, 2012: 412). Profesyonel bir teşkilatlanma yapılarının olmadığını ifade etmek mümkündür. Cemaatin genel emirinin yanında faaliyet gösterdikleri ülkelerde de cemaatin emirleri bulunmaktadır. Teşkilatlanma çıkan tebliğciler içerisinde de idare işlerini yürütebilecek emirler tayin edilmektedir. Cemaate katılma ve cemaatten ayrılma belli bir prosedüre göre yapılmamaktadır. Tebliğ faaliyetleri esnasında, tebliğde bulunan cemaat mensubu sohbet halkasında bulunan herkesi tebliğ için sefere çıkmaya davet etmekte ve bu davete icabet edenler tanınmaksızın, herhangi bir eğitime tabi tutulmaksızın ve belli bir safhadan geçmeksizin cemaat mensupları gibi tebliğ faaliyetlerine katılabilmektedirler. Eleştirilerin odak noktası, bu durumun cemaat için bir güvenlik zafiyeti oluşturmaya müsait olmasıdır. Cemaatin bu teşkilatlanma yapısı, devletlerin istihbarat kurumlarının cemaat içerisine kolaylıkla sızmalarına ve cemaati veyahut cemaat içerisindeki belli bir grubu emelleri doğrultusunda yönlendirmeye açık hale getirmektedir. Aynı zamanda kötü niyetli kişi ve örgütler tarafından herhangi bir sebeple cemaatte fitne ortamı oluşturulmak istendiğinde bunu engelleyebilecek, kontrol altına alabilecek bir teşkilat yapılanmasına sahip bulunmamaktadır

Bu eleştirilere ek olarak temizlik ahlakı yönünden de bazen eleştirildikleri olmuştur. Tebliğciler, tebliğ bölgesinde masraflarını kıstak maksadıyla camide yer, içer ve uyurlar. Bu durumda temizlik problemlerinin yaşanmasına sebep olmuştur. Cami cemaati de bu durumdan rahatsız olmaktadır.

2.5. Dünya’da Tebliğ Cemaati

Tebliğ cemaati dünya genelinde de tebliğ çalışmalarında bulunmuştur. Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi vefat ettikten sonra yerine oğlu Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi geçmiştir. İttifakla cemaatin liderliğine seçilen Mevlâna Muhammed

Yusuf Kandehevi zamanında, Muhammed İlyas'ın başlatmış olduğu hareket dünya genelinde de tebliğ faaliyetlerine başlamıştır. Mevlâna İlyas'ın ölümünden sonra Mevat dışında Muradabad da toplanan ilk yıllık konferansa birkaç yüz kişi katılırken 1988 de Lahor yakınlarındaki Rayvend de tertip edilene doksan ülkeden gelen bir milyondan fazla Müslüman katılmıştır (Ahsan, 1993: 293). Hindistan'da başlayan tebliğ çalışmaları sonrasında Pakistan ve Bangladeş de devam etmiştir. Oradan İslam dünyasına ve Arap âlemine intikal etmiştir. Suriye, Ürdün, Filistin, Lübnan, Mısır, Sudan, Irak ve Hicaz'da da cemaatin takipçileri mevcuttur (Akçaoğlu, 2012: 413).

Tebliğ çalışmaları Avrupa, Amerika, Asya ve Afrika'daki ülkelerin birçoğuna yayılmıştır. Cemaat, Avrupa ve Amerika'da ciddi tebliğ faaliyetlerinde bulunmaktadır. Avrupa'da İngiltere'de yılda bir defa yapılan Dewsbury toplantıları birkaç bin cemaat mensubunu bir araya getirmektedir. Amerikada'da 1988'de Chicago'da yapılan kongreye 600 civarında Müslüman katılmıştır (Ahsan, 1993: 293).

Bununla birlikte cemaatin tebliğ faaliyetlerini yasaklayan ülkeler de vardır. Rusya ve Kırgızistan bunlardan bazılarıdır. 2009 yılında Rusya'da Tebliğ Cemaati'nin faaliyetleri aşırılık yanlısı olarak görüldüğünden dolayı yasaklanmıştır. Başka bir ifade ile Tebliğ Cemaati 2009 yılından bu yana terör örgütü olarak görülmektedir. 2015 yılında Rusya'nın Novosibirsk şehrinde tebliğ faaliyetinde bulunan on altı cemaat mensubu Rusya Ceza Kanunu'na göre iki yıl hapis cezası ile yargılanmıştır (www.ufkumuzhaber.com, Erişim tarihi: 18 Ocak 2019). 2016 yılında Moskova'da yedi cemaat mensubu 'Halifelik adı altında bir İslam Devleti kurmak' suçuna istinaden gözaltına alınmıştır (tr.sputiknews.com, Erişim tarihi: 18 Ocak 2019). 2017 yılının ocak ayında da yine aynı sebeplerden dolayı Rusya'ya bağlı Tataristan Cumhuriyeti'nde iki cemaat mensubu gözaltına alınmıştır (tr.sputniknews.com, Erişim tarihi: 19 Ocak 2017). Kazakistan'da da 2013 yılında Astana Şehir Mahkemesinin almış olduğu kararla aşırılık yanlısı olduğu kanaatiyle cemaatin tüm faaliyetleri yasaklanmıştır. Kazak yetkililerin kanaatlerine göre Tebliğ Cemaati'nin amacı 'Hilafet Kurmak' tır. Daha 2018 yılında cemaate mensup üç kişi faaliyet gösterdiklerinden dolayı yargı önüne çıkartılmıştır. Söz konusu cemaat mensupları, altı bin tenge asgari ücret para cezası, ıslah işleri ya da altı yıla kadar hapis cezası ile yargılanmışlardır (www.dünyabülteni.net, Erişim tarihi: 18 Ocak 2019).

Bunun yanında cemaatin en önemli merkezlerinden biri konumundaki Pakistan’da, hükümet 15 Mart 2018 tarihinde Tebliğ Cemaati’ne bağlı faaliyet gösteren Fellah İnsani Yardım Kurumu’na ait Pencap ve Azad Keşmir vilayetindeki 148 menkule el koymuştur. Bu menkullerin bir milyon değerinde olduğu ifade edilmektedir. Uluslararası Kara Para Aklama ile Mücadele Heyeti, Fransa’da gerçekleştirdiği toplantı sonrasında söz konusu cemaatlerin finansmanının durdurulması için Pakistan yönetimine üç ay mühlet vermiştir. Bu baskı neticesinde Pakistan Hükümeti 1997’de ilan edilen terörle mücadele yasasının 11 hh sayılı bendine istinaden Tebliğ Cemaati’nin mal varlığına el koymuştur. Devamında ise Pakistan Hükümeti Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyin (BMGK) tarafından alınan 1267 sayılı karar çerçevesinde, Leşkeri Tayyibe, Tebliğ Cemaati ve Fellah İnsani Yardım Kurumu’nu terör örgütü listesine almıştır (www.akşam.com.tr, Erişim tarihi: 1 Şubat 2019).

BÖLÜM 3.TEBLİĞ CEMAATI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

3.1. Türkiye’de Tebliğ Cemaati

Tebliğ Cemaati, Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi’nin Hindistan’da başlattığı bir harekettir. Muhammed İlyas, kurucu liderdir. Mevlâna Muhammed Yusuf Kandehlevi ise cemaatin ikinci lideridir. Cemaatin dünya çapında çalışma yapmaya başlaması Muhammed Yusuf döneminde olmuştur. Türkiye’ye gelen ilk teşkil grubu Muhammed Yusuf’un liderliği döneminde gelmiştir. Yapmış olduğumuz mülakatlarda cemaatin Türkiye’deki ilk faaliyetlerine dair iki farklı görüş olduğu tespit edilmiştir. İlk görüşe göre, yurt dışından ilk teşkil Erzurum’a gelmiştir. Erzurum’da uzun müddet davet çalışması yapılmasına rağmen daveti yürütebilecek Müslümanlarla tanışılmamıştır. Sonra davet çalışması için teşkil grubu Rize’ye gitmiştir. Rize’de bir aile daveti sahiplenmiş ve ailesi ile davet çalışmasını yürütmüştür. Bunun yanında Kütahya’nın Tavşanlı İlçesi de davetin başladığı ilk yerlerdendir. Tavşanlı’da daveti sahiplenen bir aile davet çalışmaları yapmıştır (K9, kişisel görüşme, 9 Mart 2019). Bu görüş cemaat içerisinde çok yaygın değildir. Yaygın olan diğer görüşe göre ise, 1950’li yılların başında yurt dışından ilk teşkil grubu İstanbul’a gelmiştir. İlk davet çalışmasını Pakistan’dan gelen bu teşkil grubu başlatmıştır. Devam eden teşkilleri neticesinde davet çalışmasını yürütecek bazı Müslümanlarla tanışılmış ve düzenli olarak ziyaretler devam ettirilmiştir. Pakistanlı Müslümanlar, 1960’lı yılların sonuna kadar İstanbul’daki Müslümanlarla irtibatlarını devam ettirmişlerdir. 1967 senesinde ilk defa Türkiye’den bir grup Pakistan’a teşkil için sefere çıkmıştır. Pakistan ile Türkiye arasında bugüne kadar süregelen bir ilişki kurulmuştur. Böylelikle Tebliğ Cemaati’nin Türkiye’deki faaliyetleri başlamıştır. Türkiye’de cemaatin ilk davetçileri Ahmet Saruhan ve Mustafa Adıgüzel olmuştur. Günümüzde cemaatin şura üyelerinden Abdurrahim Şahin, Tebliğ Cemaati ile 1960 yılında 8 yaşında iken tanışmıştır. Cemaatin faaliyetlerine katılması 10 sene sonra 18 yaşında gerçekleşmiştir. Şura üyelerinden Ömer Vanlıoğlu, Recep Yılmaz, Cemal Köse, Fevzi Pehlivan en eski davetçilerdendir. Cemaatin Türkiye’de yaygınlaşması konusunda bahsi geçen kişilerin öncü rolleri bulunmaktadır.

Davetçiler, cemaatin Türkiye'deki ilk faaliyetlerinin büyük zorluklar altında gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Alan çalışmasında gerçekleştirdiğimiz kişisel görüşmelerde K1, cemaatin ilk zamanlarını şöyle anlatmaktadır:

“Çok önceden seferler haftada bir yapılıyordu. Sefere çıkan çok fazla kimse yoktu. (Teşkillere) Cumartesi gidip Pazar öğlen dönüyorduk. Ahmet Ağabey (Ahmet Saruhan) ‘Gelin oğlum. Şöyle Sahabeyi Kiram gibi âlemi fikir yapalım.’ Biz de ‘Yapalım Ahmet Ağabey’ dedik. Üç beş tane genciz. Ahmet Ağabey ‘Gelin oğlum, dünyanın en uzak yerlerine niyet edelim’... Ahmet Ağabey, Avusturalya’ya niyet etti. Ben de Afrikalı bir ağabeyden etkilendim. Afrika’ya niyet ettim. Ama o zamanlarda evimizde elektrik yok. Su yok. Yiyecek yok. İmkânlar sıfır. Basit bir olay değil. Ama O dedi ki ‘Allah’a her şeye kadirdir. Allah yapar.’ (Gülerek) İnanmadık ama itimat ettik. Niyet ettik. Allah bizi niyet ettiğimiz yerlere götürdü. İşte çalışmalar böyle başlıyor ve büyüyor.” (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Cemaat, İstanbul Hasköy'deki Arabacı Alanı mevkiinde bir camide faaliyetlerine başlamıştır. Bir müddet sonra İstanbul'un Sultançiftliği İlçesinde küçük bir barakada faaliyetler yürütülmüştür. Çok az sayıda Müslümanla başlayan cemaatin sayısı, gün geçtikçe artmıştır. Zamanla faaliyetlerin yürütüldüğü baraka yetersiz gelmiş ve Mescid-i Selam Cami inşa edilmiştir. 1983 senesinde inşa edilen Mescid-i Selam Cami, cemaatin Türkiye'deki merkezi konumundadır (K7, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

Cemaat faaliyetlerini yürütürken zaman zaman sıkıntılar yaşamıştır. Tebliğ için gittikleri yerlerde halkın şikâyet etmesi sonucunda emniyete gidip ifade vermek durumunda kaldıkları zamanlar olmuştur. Ancak niyetleri anlaşıldığında serbest bırakılmışlar ve davet faaliyetlerine devam etmişlerdir. Türkiye'de yaşanan ve toplumun büyük kısmının etkilendiği toplumsal olaylardan ve darbelerden de etkilenmediklerini ifade etmektedirler (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019). Ancak 28 Şubat dönemi cemaat için ayrı bir tecrübe olmuştur.

28 Şubat sürecinden Türkiye'deki her dini grup gibi Tebliğ Cemaati de etkilenmiştir. Toplumda cemaate ve davetçilere karşı olumsuz bir bakış açısı oluşmuştur. Bazıları tarafından cemaat hakkında emniyet teşkilatına şikâyetlerde bulunulmuştur. Emniyet gelen şikâyetleri değerlendirmiş ve yapılan takibatlar sonucunda bazı davetçiler gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan davetçiler ifadeleri alındıktan sonra Devlet Güvenlik Mahkemelerine (DGM) sevk edilmiştir. Davetçilerin DGM'ye çıkmaları 2 ay

kadar sürmüştür. Bu süre zarfında tutuklu kalmışlardır. Çıkarıldıkları ilk mahkemede tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılan davetçiler 2. veya 3. yargılanmalarında beraat etmişlerdir (K7, kişisel görüşme, 9 Mart 2019). Bu dönemde yaşanan gelişmelerden dolayı halkın cemaate olan rağbeti azalmıştır. Ancak hiçbir zaman bitme noktasına gelmemiştir. Tebliğ faaliyetlerinin her zaman kesintisiz olarak muhakkak devam edeceğine ve her türlü olumsuzluğa rağmen birilerinin bir yerlerde tebliğ faaliyetlerini devam ettireceğine inanılmaktadır.

Tarihsel süreçte Türkiye halkı, Tebliğ Cemaati hakkında farklı farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. Dünya'daki ve Türkiye'deki gelişmeler halkın cemaat hakkında yapmış olduğu değerlendirmeleri etkilemiştir. Örneğin, İran'da İslam devrimi gerçekleştiğinde davet için gittikleri yerlerde halkın davetçilere 'İrancı', 'Hümeynici' gözüyle bakıldığı ifade edilmektedir. Hizbullah ve Kalkancı olaylarının gündem olduğu tarihlerde de davetçilere 'Hizbullahçı' ya da 'Kalkancı' gözüyle bakıldığı belirtilmektedir. Ancak Abdurrahim Şahin bu durumu, genellikle cahil olan insanların veya Müslümanları sevmeyenlerin önyargıyla yaklaşmasının bir neticesi olarak görmektedir. Dini gruplardan az veya çok haberdar olanların cemaat hakkındaki değerlendirmelerinde gündemin etkili olmadığı söylenmektedir. Bununla birlikte davetçilerin söz konusu değerlendirmelerden dolayı yılmadıkları ve genel itibariyle cemaatin faaliyetlerine tepki gösterilmediği müşahede edilmiştir.

Cemaat, Türkiye'de birçok ilde tebliğ faaliyetlerini yürütmektedir. 30 kadar ilde davet işine gönül vermiş davetçilerin çalışmaları devam etmektedir. Sakarya, Düzce, Malatya, Şanlıurfa, Rize, Kütahya vs. bu illerden bazılarıdır. 30 kadar ilin haricinde diğer illere de teşkil grupları tebliğ faaliyetleri için sefere çıkmaktadır. Buralarda da gönüllü olarak davet çalışmasını yürütebilecek Müslümanlara ulaşmaya çalışmaktadırlar. Mescid-i Selam'da bulunduğumuz tarihlerde Antalya, Adana, Bilecik, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Düzce, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş, Samsun, Kırıkkale, Bartın, Uşak, Yalova, Karabük ve Tokat'ta yurt içi ve yurt dışından teşkil grupları tebliğ faaliyetlerini yürütmekteydiler. İstisnasız Türkiye'deki her ilde teşkil için sefere çıkılmaktadır.

Türkiye'deki davetçiler yurt dışında da tebliğ faaliyetlerine katılmaktadırlar. Yurt dışına çıkacak olan teşkil grupları Mescid-i Selam Cami'nden teşkil olunmaktadır. Yurt dışına

sefere çıkamaya niyet eden davetçiler çıkacakları vakit, Mescid-i Selam Cami'nde toplanmaktadırlar. Davetçilerin teşkil için hangi ülkeye gidecekleri meşvere ile belirlenmektedir. Ancak yurt dışına çıkan teşkil gruplarının genellikle çalışmanın güçlü olduğu Pakistan, Bangladeş ve Hindistan'a gittiği görülmüştür. Mülakat çalışmamızı yürüttüğümüz esnada Türkiye'den yurt dışına çıkan teşkil gruplarından 1'nin Katar'a, 2'sinin Hindistan'a, 9'unun ise Pakistan'a gittiği tespit edilmiştir. Bu ülkeler haricinde daha birçok ülkeye teşkillere gidilmiştir. Hindistan, Bangladeş, Pakistan, Afganistan, Katar, Avusturya, Avustralya, Almanya, Moritanya, Arnavutluk, Afrika, Solomon Adaları, İsrail, İtalya, Suudi Arabistan, İran, Irak, Suriye, Montenegro, Moldova, Kanada, Amerika gibi ülkeler günümüze kadar teşkil için sefere çıkılan ülkelere bazılarınıdır. Rusya, Tacikistan vb. gibi bazı ülkeler haricinde cemaat, devletler tarafından herhangi bir engellemeye maruz kalmamaktadır. Aksine, birçok ülkede devlet desteklemektedir. Cemaat mensubunun fazla olduğu ülkelerde ise cemaatin devlete söz geçirebildiği ifade edilmektedir. Dünya'da 200 kadar ülkede tebliğ faaliyetleri sürdürülmektedir.

Tebliğ Cemaati, yıllık içtima toplantıları yapmaktadır. K2, yapılan yıllık içtima toplantılarını göz önünde bulundurarak Türkiye'deki çalışmayı şöyle değerlendirmektedir:

“2019'da Bangladeş'te yapılan yıllık içtimada 6 milyon kişi toplanmıştır....Bir Cuma namazında saf uzunluğu 4 kilometredir. Türkiye'de yapılan toplantılarda ise eğer Avrupa Toplantısı olursa 5-6 bin civarı insan toplanmaktadır. Türkiye toplantısı olursa 4 bin civarında kişi toplanmaktadır. Avrupa toplantıları her sene farklı bir Avrupa ülkesinde yapılmaktadır. İngiltere'deki çalışma Türkiye'deki çalışmadan daha güçlüdür. Daha fazla kişi İngiltere'de teşkile çıkmaktadır. Avrupa ülkeleri içinde en zayıf çalışma Türkiye'dedir. Bir Almanya, bir İtalya bizden fazladır... İsrail'de Türkiye'den daha fazla çalışma var. Türkiye'den en az 50 kat daha fazla. Suriye'de şu an Türkiye'den daha fazla. Afganistan'da Türkiye'nin 100 katı. Somali'de bile çok fazla çalışma var. Dünya'da gitmediğimiz hiçbir yer yok.” (K2, kişisel görüşme, 9 Mart 2019)

3.1.1.Cemaatin Türkiye'deki Merkezi: Mescid-i Selam Cami

Tebliğ Cemaati'nin çalışmasının bulunduğu her ülkede bir merkezi bulunmaktadır. Cemaatin Türkiye'deki merkezi İstanbul'un Sultançiftliği İlçesindeki Mescid-i Selam Cami'dir. İstanbul merkeze uzak bir mesafede bulunmaktadır. Cami'nin bir tarafı ana

yolun hemen kenarında bulunmaktadır. Camiye giriş kısmı olan tarafı ise yerleşim yerlerinin olduğu mahalle içine bakmaktadır. Cami ile mahalle iç içedir. Cemaatin havası mahalleye sirayet etmiştir. Civarda dolaşıldığında genel itibariyle kadınların kıyafetlerinin İslam'a uygun olduğu gözlemlenmiştir. Erkeklerin çoğunun ise sakal bıraktığı ve kıyafetlerinin davetçilerin kıyafetlerine benzediği görülmüştür.

Mescid-i Selam Camii ve avlusu çok büyük bir alan üzerine inşa edilmiştir. Caminin içinde ücretli olarak hizmet veren bir otopark bulunmaktadır. Caminin avlusuna girişte sol tarafta Tebliğ Cemaati'ne ait bir medrese bulunmaktadır. Medrese Mescid-i Selam Cami inşa edilmeden önce cemaatin faaliyetlerini yürüttüğü barakanın yerine yapılmıştır. 2007 senesinde ilk öğrencilerini mezun eden medrese halen daha faaliyetlerine devam etmektedir. Girişte sağ tarafta ise Suriyeli Müslümanlara ayrılmış medrese denebilecek bir alan bulunmaktadır. Suriye'deki savaştan dolayı göç eden Müslümanlar kendilerine temin edilen bu alanda medrese faaliyetlerini yürütmektedirler. Çoğu küçük yaştaki medrese öğrencilerinin geleneksel kıyafetleri ve başlarındaki 'tekke'leri ile caminin avlusunda dolaşmaları dikkat çekmektedir.

Caminin girişinde sağ tarafta davetçilerin caminin iç güvenliği için nöbet tuttıkları küçük bir kulübe bulunmaktadır. Nöbet kulübesinin arkasında ise tuvaletler ve büyükçe bir şadırvan mevcuttur. Camiye doğru biraz ilerledikçe ayakkabınızı nereye koyduğunuzu unutabileceğiniz sağlam soluk devasa bir ayakkabılık bulunmaktadır. Caminin iç giriş kısmında ise 'İstikbal' adı verilen bir bölme mevcuttur. Burada da düzenli olarak bir davetçi beklemekte ve gelen misafirler karşılanmaktadır. Misafirler, geliş amaçları mukabilinde yönlendirilmektedir.

Cami iki bölümden oluşmaktadır. Bir bölüm, mescid olarak kullanılmaktadır. Mescid bölümüne herkes girebilmekte ve ibadetlerini yapabilmektedir. Cemaatin vaaz ve beyanları da bu bölümde verilmektedir. Mescid bölümünün girişinde sağ tarafta ses sisteminin merkezi bulunmaktadır. Çok kalabalık teşkillerde veyahut toplantılarda ses buradan caminin her bölümüne verilebilmektedir. Vaaz ve beyanlar cami içerisindeki iç hatlarda her telefon sisteminden dinlenebilmektedir. Mahalle sakinleri ise belli bir frekans aracılığı ile evlerindeki ve arabalarındaki radyolardan dinleyebilmektedirler. Verilen vaaz ve beyanlar aynı anda yaklaşık 12 dile ses sistemi vasıtası ile tercüme edilebilmektedir. En çok tercüme yapılan diller Urduca, İngilizce ve Arapça'dır.

Cemaatte, ses sisteminden sorumlu olan davetçi Fatih Kumbasar'dır. Belli özellikleri olan davetçiler, ses sisteminde olduğu gibi belli alanlarda sorumluluk almaktadırlar. Sorumluluk alan davetçiler kendi mesleki dallarında profesyonel olarak çalışmaktadırlar. Sorumlu oldukları alan ile ilgili çalışmalarını davet için ayırdıkları 3 günlük vakitlerde gerçekleştirmektedirler (K5, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

Caminin diğer bölümünde ise misafirler ve davetçiler ağırlanmaktadır. Bu bölüme giriş için kartlı bir sistem kurulmuştur ve yalnızca kart okutturularak girilebilmektedir. Bu bölümde görevli davetçilerin kaldığı ve misafirlerin ağırlandığı 22 adet oda bulunmaktadır. 11 adet oda ilk katta, 11 adet oda da ikinci kattadır. Odalar bitişik olmak üzere U şeklinde tasarlanmıştır. Ortada ise çok amaçlı kullanılan bir alan bulunmaktadır. Bu alan mescid tarzında tasarlanmıştır. İsteyen davetçiler bu alanda konaklayabilmektedirler. Çok kalabalık teşkillerde ve toplantılarda hem bir mescid, hem de bir yemekhane olarak kullanılmaktadır. Bu alan haricinde her oda numaralandırılmıştır. 1,2,3,4 ve 5 numaralı odalar şura üyelerine ayrılmıştır. 11 Numaralı oda '*Teşkil Birimi*', 12 Numaralı oda ise '*tertip görevlileri*' için ayrılmıştır. Diğer odalar, davetçiler ve misafirler için ayrılmıştır. Ayrıca bir adet oda da bayanlara ayrılmıştır. Bazı odalarda tuvalet, banyo ve ufak bir mutfak bulunmaktadır. Ancak genel olarak odalar sadece konaklamak için kullanılmaktadır. Tuvalet ve banyo gibi ihtiyaçlar katlarda bulunan alanlarda giderilmektedir. Bu bölmenin üçüncü katında çok amaçlı kullanılan geniş alanlar mevcuttur. Bu alanlar da kimi zaman konaklama, kimi zaman mescid amaçlı kullanılmaktadır. Büyük bir şadırvan ve herkesin kullanabileceği tuvalet ve banyolar bulunmaktadır. Zemin katta ise yemekhane bulunmaktadır. Yemekhanede mutfak, erzaklar için depo, büyük buzhaneler, bulaşikhane ve çay servisinin yapıldığı bölme vardır. Üst katlara çıkmak için kullanılan bir merdivenin altında ise davetçilerin teşkile çıkarken kullanmak üzere yanlarına aldıkları çanak, çömlek, tüp vs. malzemelerin muhafaza edildiği bir bölme mevcuttur. Cami içerisinde aynı zamanda asansör de bulunmaktadır.

3.1.1.1.Mescid-i Selam Cami'ndeki Faaliyetler

Tebliğ Cemaati'ne mensup davetçiler her gün Mescidi Selam Cami'nde rutin faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Bu faaliyetler davetçilerin aralarında yaptığı bir iş bölümü ile

belli bir program dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Her gün saat 10.00'da, her Salı ve Perşembe günü camide toplantılar tertip edilmektedir.

Her gün sabah saat 10.00'da yapılan toplantılara meşvere adı verilmektedir. Meşvereler, mescid bölümünde ses sisteminin önünde bulunan alanda gerçekleştirilmektedir. Meşvereyi o hafta mesul olan şura üyesi yönetmektedir. Meşverede yoklama alınmakta ve camide gerçekleştirilen programların takibi yapılmaktadır. Şayet belli bir olumsuzluk var ise tespiti yapılmakta ve çözümü üretilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında günlük yapılacak programın sorumluları belirlenmektedir. Salı günleri yapılan toplantılar ise Tebliğ Cemaati'nin İstanbul çalışmasına yönelik yapılmaktadır. İstanbul çalışmasının tecrübeli ve daimî davetçilerinin katılımıyla gerçekleştirilen bir toplantıdır. Bu toplantılarda çalışmanın olduğu bölgelerdeki olumsuzluklar ve ihtiyaçlar tespit edilmektedir. Perşembe günleri yapılan toplantılar geniş katılımlı olmaktadır. Ülke genelindeki ve bölgedeki bütün davetçiler bu toplantıya katılabilmektedir. Toplantıya genel itibariyle bin ila iki bin kişilik bir katılım sağlanmaktadır. Toplantıya iştirak edenler İstanbul bölgesinde hafta sonu yapılacak üç günlük teşkil faaliyetlerine katılmaktadırlar.

3.1.2. Medreseler ve Medrese Faaliyetleri

Cemaatin yürüttüğü iki medrese çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri Suriye medresesi diğeri ise Türk medresesi olarak zikredilmektedir. Suriye medresesi, caminin ilk girişinde sağ tarafta bulunmaktadır ve daha çok bir baraka görünümündedir. Medresede, Suriye'de cereyan eden savaştan dolayı Türkiye'ye göç eden Suriyeli öğrenciler eğitim görmektedir. Hafızlık eğitimi yapılmaktadır. Caminin mescid bölümünde öğretmenlerinin etrafında yumak olmuş çocuk yaşta Suriyeli öğrenciler göze çarpmaktadır. Türk Medresesi ise yaklaşık olarak 12 senedir faaliyetlerine devam etmektedir. 2007 senesinde ilk mezunlarını vermiştir. Şu anda 60 kadar öğrencisi bulunmaktadır. Bugün ilahiyat fakültelerinde verilen derslerin çoğu medresede verilmektedir. Tebliğ Cemaati'nin medresesi olmasına rağmen öğrencilere teşkile çıkma gibi bir şart koşulmamıştır. Tebliğ Cemaati'nden olan hocalar her insana yaptığı gibi teşkile çıkma hususunda öğrencilere de teşvik vermektedir. Teşviklerden etkilenerek teşkile çıkan öğrenciler vardır. Cemaatin bayanlara yönelik medrese çalışması bulunmamaktadır. Ancak ceminin etrafında fazlasıyla bayanların gidebileceği

medresenin bulunduğu ve arzu edenlerin buralara yönlendirildiği ifade edilmektedir (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Tebliğ Cemaati'nin faaliyette bulunduğu yerlere cami yaptırma ya da medrese açma gibi çalışmaları bulunmamaktadır. İkamet ettikleri yerde davet çalışması yürüten davetçiler, ihtiyaç hâsıl olduğunu düşündükleri zaman bu tür çalışmalar içerisine girmektedirler. Yapılan davet çalışmaları neticesinde Şanlıurfa'da bir beldede din çalışmasını sahiplenen davetçiler, zamanla cami ihtiyaçları olduğundan beldelerine cami yaptırmıştır (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

3.1.3. Cemaatte Kullanılan Özel Kavramlara İlave

Her dini grubun, cemaatin, tarikatın üyeleri arasında iletişimini kolaylaştıran, yapıya özgü bazı kavramlar mevcuttur. Literatür taramasında Tebliğ Cemaati'nde de cemaat içerisinde geliştirilmiş ve cemaatin anlatım diline yansıyan bazı kavramlar olduğu tespit edilmiştir. Mescid-i Selam Cami'nde gerçekleştirdiğimiz gözlem ve kişisel görüşmelerde literatürde yer almayan ancak cemaat üyeleri arasında sıkça kullanılan ek kavramlar olduğu tespit edilmiştir. Cemaat hakkında yapılan değerlendirme ve analizlerin anlaşılabilmesi için bu kavramlara değinilmesi gerekmektedir:

Fikretmek: Fikretmek fiili cemaat üyeleri tarafından sıkça kullanılmaktadır. Davet çalışmasının geliştirilmesi, ileriye taşınması için öneride bulunulması gibi bir anlam taşımaktadır. Davet çalışmasının gelişmesi ile ilgili düşüncesini ifade eden davetçi için 'fikirli davetçi' ifadesi kullanılmaktadır.

İhtilat: Mescid-i Selam Cami veya teşkillere gidilen yerlerde konaklanan cami etrafında güvenliği sağlama, cami avlusunu kontrol etme görevine verilen addır.

İnfiradi Amel: Davetçilerin şahsi olarak yaptıkları ameldir. Nafile namazı kılmak gibi.

İçtimai Amel: Davetçilerin toplu olarak yaptıkları ameldir. Örneğin, talim ve teşkil toplu olarak yapılan amellerdendir. Teşkillerde programın akışına ters düşen, ahengi bozucu şahsi amellerin yapılmasına izin verilmemektedir. Toplu olarak yapılan ameller esnasında şahsi amellerin yapılması hoş karşılanmamaktadır.

Mesturat: Kadın çalışmasına verilen addır.

Tertip Görevi: Mescid-i Selam Cami hizmeti için bir ayını ayıran davetçilerin gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir.

3.2.Cemaatin Maliyesi

Cemaatler çalışmalarını farklı şekillerde finanse etmektedirler. Üyelerden alınan aidat, ticari faaliyette bulunma, yardım ve bağış toplama vs. cemaatlerin finans kaynaklarından bazılarıdır. Tebliğ Cemaati ise cemaatlere nazaran çok farklı bir şekilde kendini finanse etmektedir. Cemaatte üye aidat sistemi bulunmamaktadır. Cemaatin finansı yapılan bir ticari faaliyet aracılığıyla da sağlanmamaktadır. Yardım ve bağış toplama yöntemi ise kesinlikle kullanılmamaktadır. Cemaat, şu şekilde finanse edilmektedir:

“Kimseden para istemiyoruz Kimseden para da istemiyoruz. Cemaat kendi kendini finanse etmektedir. Davetçiler kendi amellerini finanse etmektedir. Basit bir hesap yapalım. İnsanların kötü alışkanlıkları vardır. Misal bir sigara bugün ne kadar? 10 tl diyelim. Ben en son Katar’a gidip geldim Bilet 2 bin tl. Ayda ne yapar bir paket sigara? 300 tl. Senede 3 bin lira. Katar’daki yaptığım masraflar 2.500 tl tuttu. Bir sigara içmiyorum bütün masrafım çıkıyor. Tatil alışkanlığı, lokantada yeme alışkanlığı vs. Buralardan kısarak kendi kendimizi finanse ediyoruz. Ama davetçiler birbirlerine sadaka verebilir. Zekât verebilir. Hediyelenebilir. Bu ayrıdır” (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Cemaat, çalışmaları için para toplamamaktadır. Bu husus özellikle teşkil amelini kapsamaktadır. Teşkil çıkacak olan her davetçi kendi masraflarını kendisi karşılamakla yükümlüdür. Teşkil için yapacağı masraflarının yanında davette bulunacağı süre içerisinde ailesinin masraflarına yetecek kadar parayı da ailesine bırakmak zorundadır. Davetçi kendini finanse edemiyorsa teşkil çıkmasına izin verilememektedir. Finans sıkıntısı yaşamayan davetçilerin masraflarını karşılayabileceği kadar süre teşkil çıkmasına izin verilmektedir. Örneğin, bugünün şartlarıyla davetçinin 50 tl’si var ise ve davette bulunduğu süre zarfında ailesinin masraflarını karşılayacak miktarda parayı ailesine bırakmış ise kendi ikamet ettiği bölgede 3 günlük teşkil çıkabilmektedir. Miktar arttıkça yurt içinde farklı bir bölgede teşkil çıkmasına izin verilmektedir. Miktar daha da artmış ise yurt dışına teşkil çıkmasına izin verilmektedir. Veyahut miktar arttıkça davette bulunabileceği süre uzatılmaktadır. Ayrıca parası olan ancak vakti olmayan bir davetçi, parası olmayan ancak vakti olan bir davetçinin teşkil ameli için finansman olamamaktadır. Cemaatte yaygın olan düşünce teşkil ameli için

her davetçinin kendi masrafını karşılamasıdır. Çünkü böylelikle davetçi cihad amelinin ‘mal ile cihad edin’ kısmını yerine getirmiş olur.

Teşkil amelinden sonra cemaatte finans kaynağına ihtiyaç duyulan diğer bir husus ise Mescid-i Selam Cami’nin ihtiyaçlarıdır. Cami’de düzenli olarak faaliyetler yapılmakta, teşkil grupları ve misafirler ağırlanmaktadır. Caminin inşası, gerekli görüldüğü hallerde büyütülmesi, tamir ve tadilat vb. gibi durumlarda da paraya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçlar ise şöyle karşılanmaktadır:

“Burada para toplanmaz. Herkes gönüllüdür. Dışarıdan da para toplanmıyor. Davetçilerden de para toplanmıyor. 5 kuruş kimseden para istenmeden Mescid-i Selam Cami yaptırılmıştır. İstemek yok ama vermekte de sakınca yok. Burada hiçbir maddi sıkıntı yok. Bu caminin masrafı belki 50 tane caminin masrafından daha fazladır. Eğer gönüllü olan biri varsa ve bir ihtiyaç varsa o, onu (ihtiyacın karşılanmasını) kalbine koymuştur. Meşvere olur. İhtiyaçlar konuşulur. En az 20 kişi toplanır. Meşverenin amacı o ihtiyaç giderilsin mi giderilmesin mi? Veya şuraya şu yapılsın mı yapılmasın mı? Hakkında karar almaktır. Yapılsın kararı çıkarsa genellikle fikri veren onu üstlenmiş demektir... İnanın, insan ancak Allah kalbine koymuşsa verir. İstemeyle değil.” (K2, Kişisel Görüşme, 9 Mart 2019).

Mescid-i Selam Cami’nin yapımında para toplanmamıştır. Gönüllü olan davetçilerin katkıları ile cami inşa edilmiştir. Cami’de sonradan yaptırılan bölümler de davetçilerin bağışları ile yaptırılmıştır. Camide tamir, tadilat gerektiğinde bir davetçi masrafları üstlenmektedir. Her ihtiyaç bir davetçinin masrafları üstlenmesi ile giderilmektedir.

Yemek ve erzak ihtiyacının giderilmesi ise bir diğer finans kaynağı gerektiren durumdur. Teşkillerde yemek ve erzak ihtiyacı davetçilerden toplanan paralarla giderilmektedir. Her davetçiden para toplanmaktadır. Toplanan bu para ile yemek ve erzak ihtiyaçları giderilmektedir. Ayrıca teşkillerde vaaz ve beyanları dinlemeye gelen cemaate toplanan paralarla ikramda bulunmaktadır (K2, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

Camide ise yemek ve erzak ihtiyaçları gelen yardım ve bağışlar ile karşılanmaktadır. Yemekhanede davetçilerin istedikleri takdirde nakdi yardımda bulunabilecekleri yardım kutusu bulunmaktadır. Kutunun üzerinde yardım kutusu olduğunu belirten herhangi bir yazı yazmaması dikkat çekicidir. Perşembe günleri camide verilen yemekleri her davetçi kendi evinden getirmektedir. Buradaki çalışmanın sayısı çok olmadığı için

yardımlarla finanse edildiği ifade edilmektedir. Ancak yurt dışında bazı büyük çalışmaların olduğu yerlerde yemekhanelerde ücret alındığı belirtilmiştir. Herkes yemeği alıp ücretini ödemektedir (K5, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

Bununla birlikte Türkiye'deki cemaatin bir finans kaynağı daha bulunmaktadır. İki yıldır caminin devasa büyüklükteki alanının bir kısmı belli bir ücret karşılığında bir firmaya kiralanmıştır. Cami ihtiyaçlarının bir kısmı bu ücret ile karşılanmaktadır (K5, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

3.3.Tebliğ Cemaati ve Altı Sıfat

Tebliğ Cemaati çalışmalarını altı başlık çerçevesinde yürütmektedir. Mevlâna Muhammed İlyas Kandehlevi, MuntehabEhâdis adlı eserinde altı başlığı işlemektedir. Başlıklardan, Büyükkara *Çağdaş İslami Akımlar* adlı eserinde 'prensiptir' ve Fındıkçıoğlu, *Çağdaş İnançlar ve Düşünceler* adlı eserde 'ilke' olarak bahsetmiştir. Efe ise *Cemaat-i Tebliğ'in Davet, Tebliğ ve Eğitim Yöntemi ve Cemaat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler* adlı makalelerinde başlıklar için sıfat ve nokta vurgusu yapsa da başlıklara esas veya prensip olarak değinmiştir. Mülakat çalışmamızda davetçiler başlıklar için ilke, esas veya prensip adlandırmasını değil sıfat adlandırmasını kullanmışlardır. Bu sebeple çalışmamızda başlıklara sıfat olarak değinilecektir. Altı sıfat, Müslümanların genelini kabul ettiği ve herhangi bir ihtilafın söz konusu olmadığı konulardan oluşmaktadır.

3.3.1.Kelime-i Tevhid: “Lâ ilâhe İllâh Muhammedûn Rasûlullah”

Kelime-i tevhid tebliğ cemaatinin üzerinde durduğu ilk sıfattır. Beyanlarda bu sıfat başlığı altında Allah'a ve Resul'üne iman, gayba iman, kadere ve ahiret gününe iman gibi konular işlenmektedir.

3.3.2.Namaz

Beyanlarda namaz bahsinde ilk olarak namazların önemi işlenmektedir. Farz namazların sürekli olarak kılınması noktasında teşvikler verilmektedir. Bunun yanında sünnet ve nafil namazların da Müslümanı Allah'a yaklaştıracak ameller olduğu belirtilmektedir. Namazı huşu içerisinde kılmanın faziletine değinilmektedir.

3.3.3. İlim ve Zikir

Cemaatte, ilim öğrenmenin önemi sürekli vurgulanmaktadır. Beyanlarda Kur'an-ı Kerim öğrenmenin ve okumanın faziletlerine değinilmektedir. Cemaate göre bir Müslüman en azından içerisinde bulunduğu halin ilmîni öğrenmelidir. Yani kendisini ilgilendiren ilmihal bilgisine sahip olmalıdır. K8, ilmin önemini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Sen, Kur'an öğrenmişsin ama yaşamazsan bir faydası olmaz. Sen güzel yemekler yapmışsın ama yemezsen sana ne faydası var? Mutlaka ki öğrendiğini yaşayacaksın. Hatta sahabe efendilerimiz yaşamadıkları şeyi anlatmıyorlardı. Öğrendiklerini yaşamadıktan sonra başka bir şey öğrenmiyorlarmış yani. Biz öğrendiklerimizi yaşayacağız ilk önce. Beşikten mezara kadar öğrenmemiz lazım.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Beyanlarda ilim ile zikir konusuna birlikte değinilmektedir. Mescid-i Selam Cami'nde verilen bir beyanda zikrin tanımı şöyle yapılmıştır:

“Zikir nedir? Zikir her an Allah'ı hatırlayarak Peygamber Efendimizin (sav) gösterdiği şekilde amel etmektir. Camiye girerken, çıkarken, yatarken, otururken, arabaya binerken, inerken her hâlükârda Allah onlar yatarken otururken daima zikreder diyor. Zikredelim Allah'ın büyüklüğünü, kudretini kalbimize getirelim. Bu, Allah'ın bir emridir. Bizim keyfimize bırakılmış bir şey değildir. Bunu çok iyi anlayalım.” (K6, Mescid-i Selam Cami Beyanı, 9 Mart 2019).

Zikirden maksat her an din mefhumunu hatırdâ tutabilmek, haramlardan kaçınarak helal dairesi içerisinde bir hayat sürdürmektir. Bu sebeple her an Allah hatırlanmaya ve Hz. Peygamber'in (sav) sünnetleri yaşanmaya çalışılmaktadır. Hz. Peygamber'den (sav) nakledilen zikir ve duaların yapılması için nasihatte bulunmaktadır. Zikrin faziletlerine değinilerek de teşvikte bulunmaktadır.

3.3.4. İkrâm ve İhtiram-ı Müslimin

Beyanlarda Müslümanın değer ve ehemmiyeti hatırlatılmaktadır. Müslümanların güzel ahlak ile ahlaklanması, eziyet etmekten sakınması ve aralarındaki ihtilafları çözmeleri için teşvikte bulunmaktadır. Müslümanın, Müslüman üzerindeki hakları anlatılmaktadır. Müslümanlara mali yardımda bulunulmanın faziletleri işlenmektedir. İkrâm ve İhtiram-ı Müslimin ilkesi şöyle açıklanmaktadır:

“Muamelat, muaşeret hepsi içinde. Yani yaşantımız. Daha doğrusu yaptığımız amelleri muhafaza etmek için yapmamız gereken hareketlerimiz. Amellerimizi nasıl muhafaza edeceğiz, hakka ve hukuka nasıl riayet edeceğiz, ana babaya nasıl hürmet edeceğiz. Konu komşusuyla nasıl iyi geçim sağlayacağız. Yani Peygamber Efendimiz (sav) bu konularda nasıl davranmışsa biz de davranışlarımızı ona benzetmeye çalışacağız. İkrâm ve ihtiram-ı müslimin sıfatının mahiyeti işte budur.” (K2, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

3.3.5.İhlas-ı Niyet ve Samimiyet

Allah’ın emir ve yasaklarını, yalnızca Allah’ın rızasını kazanmak maksadıyla yerine getirmek anlamına gelmektedir. Bu sıfat gereğince yapılan her amel, ecir ve mükâfat arzusu içerisinde yapılmalıdır. İhlas ve samimiyet şuuruna varılması için düzenli olarak rıyanın kötülüğünden bahsedilmektedir. Cemaat, her davetçinin bu bilinçte olmasını arzulamaktadır.

3.3.6.Tefrîğ-i Vakt (Tebliğ)

Tebliğ, cemaatin omurgası mahiyetinde bir ameldir. Davet ve Allah yolunda sefere çıkmanın faziletlerinden sıkça bahsedilmektedir. Davet amelleri adaba uygun olarak yapılmalıdır. İslam’ın en güzel, tebliğ amelinin yerine getirilerek yaşanılabileceği düşünülmektedir. Tebliğde takip ettikleri yöntemin Hz. Peygamber’in (sav) İslam’ı yaymak için izlediği yöntem olduğu kanaatindedirler. Ayrıca davet çalışması, cihad mesabesinde bir amel olarak görülmektedir. Tebliğde iken vefat eden bir davetçinin en güzel ölüm üzere Allah’a emanetini teslim ettiğine ve şehit olduğuna inanılmaktadır.

Dinlediğimiz bir beyanda tebliğ hususunda beyanın sonuna doğru emi bil ma’rufneyh-i anilmünker yani iyiliği emredip kötülükten sakındırma amelinin ümmet tarafından terk edildiğine vurgu yapılmıştır. Bu amel ile hem hal olan Müslümanın fazileti ve kazanacağı ecirden bahsedildikten sonra beyanı dinleyen Müslümanlara “Kim sefere çıkmak ister sorusu yöneltilmektedir?”. Davetçilerden bir kişi sefer için niyet edenlerin isimlerini deftere yazmaktadır. Aynı zamanda cemaati şu anlatımlarda bulunarak davet için sefere çıkmaya teşvik etmektedir:

“Dört sınıf insanı günahlarını Allah anasından doğmuş gibi siliyor kardeşlerim. Bir, Allah yolunda cihad edenin. İki, Hac yapanın. Üç, kâfir iken Müslüman olanın Allah bütün günahlarını

siliyor. Dört, bir kadın doğum yaparsa Allah bütün günahlarını siliyor. İnşallah günahlarımızın silinmesi için Allah yoluna çıkalım.” (Mescidi Selam Cami Beyan, 9 Mart 2019).

3.4. Cemaatin Tebliğ Çalışmaları

Tebliğ çalışmaları yurt içinde ve yurt dışında aralıksız olarak sürdürülmektedir. Cemaatin en önemli ameli tebliğ çalışmalarıdır. Çalışmalar belirli bir üslup ve metot üzere icra edilmektedir. Çalışmalarda yapılan her iş meşvere ile gerçekleştirilmektedir. Cemaatte tebliğ çalışmaları iki türlü yürütülmektedir:

- 1-Allah yoluna çıkararak yapılan tebliğ çalışmaları,
- 2- İkamet edilen yerde yapılan tebliğ çalışmaları.

Köyde olduğundan, memur olduğundan dolayı Allah yoluna çıkararak tebliğ çalışmalarına katılamayanlar ikamet ettikleri yerlerde şu beş ameli gerçekleştirmektedirler:

- 1- Her gün bir araya gelerek fikir için meşvere yapılmaktadır.
- 2- Her gün bir camide talim yapılmaktadır.
- 3- Her gün her davetçi evinde talim yapılmaktadır.
- 4- Her davetçi tebliğ ziyaretleri için vakit ayırmaktadır. Bu ziyaretlerde bulunulan yerdeki camide ve komşu camide davet dolaşmaları yapılmaktadır.
- 5- Her davetçi aylık 3 günlüğe çıkmaktadır. (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019)

Bununla birlikte her davetçi her yerde her şekilde tebliğ çalışması yapmaya çalışmaktadır. Davetçiler bu minvalde şu hususlara dikkat etmeleri için uyarılmaktadırlar:

“Namazları cemaatle camide kılalım. Her gün mutlaka bir cüz Kur’an-ı Kerim okumaya çalışalım. Her gün sabah akşam zikirlerimizi yapalım. İstiğfar yapalım ve Peygamber Efendimize (sav) salavat getirelim. Dualar çok önemli. Duaların hem imanımıza faydası var hem de Allah’ın rızasını kazanmış oluyorsunuz. Hem sevap, hem de bize faydası var bakın. Dualarımızı da yapmaya çalışalım inşallah.” (K1, Mescid-i Selam Cami Beyan, 10 Mart 2019).

İfade edilen amelleri yerine getiren bir davetçinin her zaman için sağlıklı bir davet çalışması yapabileceğine inanılmaktadır.

İki türlü yapılan tebliğ çalışmaları asr-ı saadet döneminde Mekke ve Medine dönemlerinde yapılan tebliğ çalışmalarına benzetilmektedir. Benzerlik beyanda şöyle açıklanmaktadır:

“Kardeşler biliyorsunuz. İnsanın Allah yolundaki hali Medine hali. İnsanın Mahallesindeki hali Mekke halidir. Medine’de insanlar fevçfevç dine giriyorlardı. Hidayet buluyorlardı. Medine de din yaşamak kolaydı. Ancak Mekke’de din yaşamak zordu. Peygamberimiz (sav) çok eziyet çekti. Mahallede bulunduğumuz zaman mescid amelleri yaparsak inşallah muhafız olacağız.(Dinimizi muhafaza edeceğiz) Burada her hafta pazar günü komşu cami (ziyareti) oluyor biliyorsunuz. Cumartesi günü kendi mahalle çalışmamız. Her gün akşam ve yatsı arası ziyaretler oluyor. Her sabah namazında talim oluyor. Bu amellere katılırsak Allah bizi istikamet üzere götürür (canımızı alır) İnşallah. Buna da niyet edelim. Allah hepimizden razı olsun.” (K1, Mescid-i Selam Cami Beyanı, 9 Mart 2019).

Tebliğ çalışması için sefere giden bir davetçinin Medine’de, ikamet ettiği yerde tebliğ çalışması yapan bir davetçinin ise Mekke’de sahabelerin yaptığı gibi tebliğ çalışması yaptığına inanılmaktadır.

3.4.1.Önemi

Tebliğ çalışmaları cemaatin en önemli faaliyetlidir. Her davetçi tebliğ amelinin önemini bilincindedir. İnsanlara tebliğ çalışmalarının önemini farklı farklı örneklerle anlatmaya çalışmaktadırlar. K8, tebliğ amelinin önemini bir kıssa üzerinden şöyle ifade etmektedir:

“Hz. Ebu Bekir (ra) iman edince Hz. Peygamber’e (sav) sordu;

-Ey Allah’ın Resulü benim görevim nedir?

Hz. Peygamber (sav) şöyle cevaplamıştır;

-Benim görevim ne ise senin görevinde o, ümmetimin görevi de o dur, dedi.

Biz bu işten sorumluyuz yani. Güzellikle, tatlılıkla, ikramla, hatırlatacağız. Hatırlatırsak bu sorumluluktan kurtuluruz. Ama hatırlatmazsak da sorumlu olacağız.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Eski davetçilerden K2, her Müslümanın tebliğ sorumluluğunun bulunduğunu şöyle izah etmektedir:

“Tebliğ sadece buradaki insanların değil, senin, değil, her Müslümanın vazifesidir. Ev benim. Araba benim. Cami kimin? Bizim. Bizim denilen bir şeye kimse sahip çıkmıyor. Herkes diğerlerinin sahiplenmesini bekliyor. Ama ev, araba öyle midir? Bir başkası müdahale etmeye

kalksa hemen tepki gösteririz. İşte o yüzden bizim mantığından kurtulmak gerekiyor. Herkes evi gibi, arabası gibi, tebliğ ameline de sahip çıkmalıdır.” (K2, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

İslami literatürden anlatılan farklı bir örnekte şöyledir:

“Bütün peygamberler bu işi (tebliğ) yapıyorlar. Kur’an’ı bir aç. Belki yarından fazlası bütün peygamberlerin tebliğ çalışması ile geçer. Ama ibadetleri çok geçmez. Falan peygamber şu kadar ibadet yaptı belki çok az geçer. Ama ‘Nuh (as) çok çalıştı.’ çok geçer. Fert fert toplumu Allah’a çağırırdı. Davet ve tebliğ dediğimiz şey bu çalışma. Bunu da bizim yapmamız lazım. Bu herkesin görevidir. Sadece hacı ve hocanın değil. Niye peki? Hayırlı ümmet olmak için. Müslümanın sahip olduğu hiçbir şey Allah yolunda olmaktan daha çok sevimli gelmemelidir... Peygamber Efendimizin (sav) hayatına baktığımızda 23 sene peygamberliğinin olduğunu görürüz. 3 senesi namaz yok. Oruç yok. Zekât yok. Hac yok. Tamamen davet var. Kalpler üzerinde çalışıldı. Ne zaman kalpler mutmain oldu. O zaman Allah’ı tanıdılar. Ondan sonra Allah’ın hükümleri indi. Önce tebliğ işi. Bütün peygamberler bunu yaptı.” (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Allah’ın, her Müslümana tebliğ sorumluluğunu yüklediğini düşünmektedirler. Dini argümanlarla bu düşüncelerini desteklemektedirler. Peygamberlerin, Hz Peygamber’in (sav) ve sahabelerin hayatları değerlendirilerek tebliğ çalışmasının önemli ve her Müslümanın sorumlu olduğu düşüncesi çıkarılmıştır. Cemaatle birlikte hareket etsin veya etmesin her Müslümanın tebliğ çalışmasında bulunması gerektiği kanaati hâkimdir. Cemaate göre, İslami hayatın yaşanması için tebliğ çalışmasının sürekli olarak yapılması elzemdır. İyiliği emredip kötülükten sakındırarak hayırlı ümmet olunabileceği ve bâki olan kurtuluşa ancak bu yolla erişilebileceği ifade edilmektedir. (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

3.4.2. Metodu

Her oluşum belirli bir metot üzere hareket etmektedir. Dini grupların da takip etmiş oldukları farklı farklı metotlar bulunmaktadır. Günümüzde birçok dini grup yapmış olduğu çalışmalarını dernek ve vakıf çatısı altında sürdürmektedir. Yapılan dini çalışmalar dergi yayını, kitap basımı, internet sitesi veya sosyal medya vb. vasıtalarla desteklenmektedir. Tebliğ Cemaati ise eleştirilmesine rağmen çalışmalarında bu tarz vasıtaları kullanmamaktadır. K8, bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Hatta burada arkadaşların bazıları fikir vermektedirler. İşte radyomuz olsun. Televizyonumuz olsun. Bunu bugün yapanlar çok var. Ama hidayet vesilesi olmamaktadır. Biz direk peygamber

nasıl hareket etmişse öyle hareket ediyoruz. Zahmet çekmeden rahmet olmuyor. Hatta bazen kendi arkadaşıyla telefonda görüşmek isteyen birine ‘Gidin ayağına öyle görüşün.’ diyor. Telefonla konuşmak kolay konu. Ama sen ayağa gidersen sözün tesiri olur.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

‘Peygamber (sav) nasıl hareket etmiş ise öyle hareket ediyoruz.’ ifadesinden cemaatin Hz Peygamber’in (sav) metoduna uygun olmadığından dolayı internet, dergi, kitap, sosyal medya vs. araçları kullanmadığı anlaşılmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki Mescid-i Selam Cami’nde bulunduğumuzda davetçilerin bazılarının telefonla çeşitli programlar aracılığıyla tebliğ maksatlı çevresi ile iletişim kurduğunu ve paylaşımlarda bulunduğunu müşahade ettik. Bununla birlikte teknolojik tebliğ vasıtalarına yaklaşım hususunda cemaatteki genel kanaatin aynı olduğu ifade edilebilir. Cemaatin tebliğ metodunun ilk çıkış noktası ise şöyledir:

“Çalışma Peygamber (sav) zamanında nasıl yapılmışsa aynı o tertip üzere yapılmaktadır. Muhammed İlyas, dini terk eden çok insan olduğunu görünce siyasete girmiş. Onu yapmış. Bunu yapmış. Ama bakmış, dinde hiçbir ilerleme yok. Geceleri kalkıp, ağlayıp, sızlanıyormuş. ‘Senin bu ağlaman nedir?’ diye soran çevresindeki hocalara Muhammed İlyas, ‘Siz benim derdimi anlamazsınız. Anlarsanız da aynı derde tutulursunuz.’ diye cevap veriyormuş. Muhammed İlyas’ın rüyasında bir gün Peygamberimiz (sav) girmiş. ‘Benim çalışma şeklimden başka şekil mi arıyorsun demiş.’ Biliyorsun peygamberler insanların ayaklarına giderekten tebliğ yapmışlardır.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Hiz. Peygamber’in (sav) insanlarla yüz yüze iletişim kurarak tebliğde bulunması tebliğ çalışmasının metodunun belirlenmesinde temel alınmıştır. İnsanlarla yakın iletişime geçerek yapılan tebliğin daha etkili olacağı ifade edilmektedir. Tebliğ Cemaati’nin kurucusu Muhammed İlyas’ın görmüş olduğu bir rüya neticesinde oluşan metod, bugün cemaat tarafından değiştirilmeden uygulanmaktadır.

3.4.3.Usulü

Tebliğ çalışmaları, teşkillerle yapılmaktadır. Teşkil gruplarının seyahate çıkmasıyla birlikte tebliğ çalışması başlamaktadır. Teşkillerde ve teşkillerde yapılan anlatımlarda cemaatin takip ettiği bir usul mevcuttur. Teşkillerde tebliğ çalışması için yapılan dolaşmalarda izlenen usul şu şekildedir:

“Biz gittiğimiz yerde, ilk önce oranın yetkilisiyle görüşüyoruz. Vilayet ise vali ile, ilçe ise kaymakamla, jandarma ve emniyetle görüşürüz. Zaten sen ziyaret etmesen onlar senin yanına geliyor. ‘Bu maksatla buraya geldik, böyle bir çalışma yapıyoruz.’ diyoruz. Köye gittiğimizde de muhtarla görüşürüz.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Cemaat gittikleri yerde problem yaşamamak için ilk olarak gittikleri yerin yetkilileriyle görüşmektedirler. Böylelikle şikâyet edildiklerinde karşılaşılabilecekleri sert bir müdahaleyi engellemiş olmaktadır. Yapılan ziyaretlerle tebliğ çalışmasının daha rahat bir ortamda da yapılmasının zemini oluşturmaktadırlar.

Yetkililer ziyaret edildikten ve konaklanacak cami ayarlandıktan sonra İslam’ı anlatmak ve camide verilecek olan beyana davet maksadıyla dolaşmalar yapılmaktadır. Dolaşmalarda insanlarla kurulan iletişimde de dikkat edilen belli hususlar vardır.

“Köyde tabi muhtarla görüştük. Hepimiz sünnet üzere sakallıydık. Muhtar tuhaf karşıladı. Tabi daha önce sakal görmemiş herhalde. Muhtar ‘Sizle muhatap olabilmem için sakalınızın olmaması lazım. İnsan şeklinde olmanız lazım.’ gibi şeyler söyledi. Arkadaş dedi ki, ‘Sen bunu bilinçli söylesen ne din kalır ne de nikâh kalır, ne de iman kalır. Ben sohbet olsun diye böyle yapmadım. Ben peygamberim böyle olduğun için böyle giyindim. Sakal bıraktım. Sünnet olduğu için böyle yapıyorum. Sizde haklısınız. Çünkü biz gelememişiz, anlatamamışız. Bilemediğiniz için böyle davranıyorsunuz.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Davetçiler tebliğ çalışmalarında insanlara, İslam’ı yaşamaları halinde ahirette elde edecekleri mükâfatlardan bahsetmektedirler. İslam’ı yaşamadıklarından dolayı ahirette uygulanacak cezalar ise kesinlikle anlatılmamaktadır. Tebliğde buldukları insanların fiziki müdahalelerine ve ağır ithamlarına karşılık vermemektedirler. Böyle bir durumla karşılaştıklarında ya buldukları yeri terk etmekte ya da alttan alarak güzel bir üslupla anlatımlarına devam etmektedirler. Yaşadıkları zorlu tecrübeleri ise tebliğ çalışmasına katılma hususunda insanları olumsuz etkileyeceğini düşündüklerinden anlatmamaktadırlar. Hz. Peygamber’in (sav) tebliğ çalışmaları esnasında çok zorluklarla karşı karşıya kaldığı ancak kesinlikle tebliğ çalışmasından vaz geçmediğini hatırlarına getirerek her türlü zorluğa göğüs gerdiklerini ifade etmektedirler.

Tebliğ çalışmaları ile sadece insanların İslam’ı yaşamaları değil, aynı zamanda tebliğ çalışmalarına katılım sağlamaları amaçlanmaktadır. İnsanlar tebliğ çalışmasına

katılmaları için ikna edilirken de belli bir usul izlenmektedir. Mescid-i Selam Cami'nde katıldığımız bir beyanda insanlar şu şekilde bu ameli yapmaya davet edilmektedir:

“Dört sınıf insanın günahlarını Allah anasından doğmuş gibi siliyor kardeşlerim. Bir, Allah yolunda cihad edenin. İki, Hac yapanın. Üç, kafır iken Müslüman olanın Allah bütün günahlarını siliyor. Dört, bir kadın doğum yaparsa Allah bütün günahlarını siliyor. İnşallah günahlarımızın silinmesi için Allah yoluna çıkalım.” (K6, Mescid-i Selam Cami Beyan, 9 Mart 2019).

Tebliğ çalışmaları cihad ameli olarak görülmekte ve bu ameli yerine getiren bir Müslümanın tüm günahlarının silineceği düşünülmektedir. Günahlarından kurtularak ahirette cenneti kazanmayı arzulayan Müslümanlar böylelikle teşkile çıkmaya ikna edilmektedir. K2 ile yaptığımız görüşmede teşkile çıkmamız için bize teşvikte bulunurken şunları anlatmıştır:

“İnsan bir iyiliğe sebep olduğu zaman ne kadar o iyilikten faydalanan, o iyiliği yapan kimse var ise hiçbirinden eksilmeden sebep olan kişiye oradan ecir vardır. Niye? Çünkü sebep oldu. Allah bonkördür. Cömerttir. Amel işleyene verdiği sevabın aynısını sebep olana da veriyor. Nasıl dünyalık kârımız için çabalıyorsak asıl ebedi olan kârımız için mücadele edelim. Bir gün amel defteri açılacak ve denilecek ki ‘Bugün sana hiç haksızlık yok. Bak bakayım şu amellerine hiç eksiklik var mı? Bakacak ve insan diyecek ki ‘Ya Rabbi eksiklik olmalıydı. Çok fazlalıklar var. Ben bunları yapmadım.’ Denilecek ki ‘Onları sen yapmadın ama onları yapanlara sebep oldun. Allah da onların yaptığının aynısını sebep olana verecek. Onun için akıllı olmak lazım. Kârımızı düşünmemiz lazım.’” (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Teşkile ikna konuşmalarında da beyanlarda olduğu gibi insanları ürkütecek anlatımlardan kaçınılmaktadır. Sürekli olarak yapılacak amalin faziletinden ve ahiretteki kazançlardan bahsedilmektedir.

3.4.4.Meşvere

Tebliğ Cemaat'inde her iş meşvere ile yapılmaktadır. K4, cemaat işin meşverenin önemini şu şekilde izah etmektedir.

“Tebliğ Cemaati, bir şahsın önderliğinde veya bir kavmin öncülüğünde yürütülen bir çalışma değildir. Bu çalışma meşvere ile yürütülmektedir. Bütün kuralları meşvere ile belirlenmektedir. Şûrâ suresinde geçen ‘Onlar işlerini aralarında danışma ile yaparlar.’ ayetin düsturuncameşvereheyetinde alınan kararlara göre hareket eden bir harekettir.” (K4, kişisel görüşme, 4 Mart 2019).

Yapılan meşvere Kur'an'da geçen bir ayete dayandırılmaktadır. Hz. Peygamberin her işini meşvere ile yaptığı ifade edilmektedir. Günümüzde Müslümanların sıkıntı içerisinde olduğu dile getirildikten sonra sıkıntının sebebi yine meşveresiz iş yapmaya bağlanmaktadır.

“Bugün Müslümanların en büyük sıkıntısı meşveresiz iş yapıyorlar. Meşvere olmayınca da birlik olmuyor. Yanız şu meşvere değil bakın. Karar verecek olan kalbinde bir şey tutuyor. Onu söylüyor. Bu meşvere değildir Kalpler o zaman birleşmez. Allah yardım da etmez. Meşverede herkes kendi istediklerini bırakacak bir kenara. Birde meseleyi tam arkadaşlara izah etmek gerekiyor. Bir tarafı kapalı, bir tarafı açık böyle olamaz. Açık bir şekilde konunun anlaşılması lazım. Herkesin rey vermekten de çekinmemesi lazım. Herkes reyini söyleyecek. Bunu böyle söylüyorsunuz ama niye böyle oldu gibi durumlarda ısrar etmemek lazım. Bunu söyleyebilirsiniz ama hususi söylemek lazım. Meşvere ve itaat ile iş yapalım. O zaman Allah hidayetimizi artırır. Bizden razı olur. Bizleri cennetine koyar. Allah hepimizi muvaffak kılsın.” (K1, Mescid-i Selam Cami meşvere toplantısı, 10 Mart 2019).

Yapılan meşvere toplantısında meşverenin mahiyeti hakkında da bilgi verilmektedir. Bir kişinin kalbinde olanın diğerlerini ikna etmesinin meşvere olamayacağı ifade edilmektedir. Meşvereden çıkan kararausulüne uygun itiraz edilebileceği de belirtilmektedir. Cemaatte meşvereden çıkan karara uymanın zorunlu olduğu kanaati hâkimdir. Meşvere kararına uymanın zorunluluğu şu şekilde anlatılmaktadır:

“Meşvereden çıkan karara uymak zorunludur. Meşvereden çıkan karara uyulmazsa başımıza musibetler gelir. Mesela biri dedi ki ‘Benim ailem var. İşim var. Ben gitmek istiyorum.’ Ama meşverede dedi ki ‘Hayır sen gitme.’ Sen buna rağmen evine gidersen başına bir musibet gelir.” (K3, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

Meşvere kararına göre hareket edilmediğinde insanın başına bir musibetin geleceğine inanılmaktadır. Cemaatin tüm faaliyetleri meşvere ile gerçekleştirilmekte davetçiler ise meşvereden çıkan karara göre hareket etmektedirler. Cemaatte her yapılan faaliyette olduğu gibi meşverenin yapılmasında ve yapılış tarzında dini argümanlarreferans alınmaktadır.

3.5.Cemaatin Hiyerarşik Yapısı ve Cemaatteki İş Bölümü

3.5.1.Hiyerarşik Yapı

Tebliğ Cemaati her dini grup gibi bir hiyerarşik yapıya sahiptir. Cemaatin hiyerarşik yapısı çok basit bir şekilde oluşturulmuştur. Cemaatin çalışmasının olduğu her ülkede bir şura heyeti bulunmaktadır. Şura heyeti, karar verme yetkisine sahiptir. Şura heyetinde hareketin eski ve tecrübeli davetçileri yer almaktadır. Türkiye'deki şura heyeti beş kişiden oluşmaktadır. Ömer Vanlıoğlu, Abdurrahim Şahin, Fevzi Pehlivan, Recep Yılmaz ve Cemal Köse cemaatin şura heyetini oluşturmaktadır. Cemaatin faaliyetleri haftalık dönüşümlü olarak şura heyetindeki bir üye tarafından takip edilmektedir. Örneğin camide gerçekleştirilen günlük meşvereler o hafta mesul olan şura üyesi tarafından idare edilmektedir. Meşverelerde o hafta mesul olan şura üyesi olmasa dahi muhakkak adı zikredilmektedir. Bir nevi cemaatin emirlik vazifesi, şura heyeti üyeleri tarafından haftalık olarak yerine getirilmektedir. Haftalık sorumlu olan mesul aynı zamanda genel toplantılara da katılmaktadır. Veyahut cemaatin dünya genelinde tertip ettiği herhangi bir toplantıya çağırıldığı vakit bu toplantıya katılmak ile sorumludur. Cemaatin şura heyeti üyeleri, vefat edene kadar bu vazifeyi yerine getirmektedir. Herhangi bir şura üyesi vefat ettiğinde, en eski davetçilerinde katılımının sağlandığı genel bir toplantıda yapılan meşvere neticesinde vefat eden şura heyeti üyesinin yerine kimin geçeceği belirlenmektedir. K2, şura heyetine seçilen davetçinin özelliklerini ve yapılan meşvereyi şu şekilde izah etmektedir.

“Meşverede rey kullanılmaz ama yine milletin tavsiyesi ile belirlenmektedir. Geniş bir istişare ekibi kurulur. Bu, en az 100-200 davetçinin olduğu bir istişaredir. Eski davetçilerin hepsi çağırılır. Şura heyetine seçilecek davetçide belli özellikler aranmaktadır. Bu öyle bir yerde falan yazmaz. Ama herkes bunlara dikkat eder. Şuraya seçilecek davetçi en eskilerdendir. Diğer davetçilere göre daha bilgilidir. Dil biliyordur. Hitabı güzeldir. Yurt dışında yapılan toplantılara davet edildiğinde gitmelidir. Bunu kaldırabilecek maddi imkânı olmalıdır. Ama bu arada en eski eski davetçilerden olması ve fedakâr olması çok önemlidir.” (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Bununla birlikte cemaatte şura üyesi olmak, şura üyesi olan şahsa herhangi bir ayrıcalık katmamaktadır. Her davetçinin yaptığı gibi şura üyeleri de temizlik, mutfak hizmeti, teşkil, beyan vb. sorumluluklar üstlenmekte ve bu sorumlulukları yerine getirmektedir.

Ayrıca cemaat resmi işlerini kurmuş oldukları Mescidi Selam İlim ve Hayrat Vakfı aracılığı ile yapmaktadır. Vakfın mütevelli heyeti cemaatin eski davetçilerinden oluşmaktadır.

Cemaatte hoca vasfında olan davetçilerde bulunmaktadır. Ancak hocalarda herhangi bir ayrıcalığa sahip değildir. Ya da hocaların oluşturduğu ayrı bir sınıf söz konusu değildir. Ömer Vanlıoğlu, Recep Hoca, Enver Hoca, Muhammed Hoca, Abdüsselam Hoca cemaatteki hocalardır (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

3.5.2.İş Bölümü

Cemaatin faaliyetleri belirli bir iş bölümü çerçevesinde yürütülmektedir. İş bölümü dünyanın her yerinde aynı şekilde yapılmaktadır. Bunun yanında teşkillerde de aynı iş bölümü taslağına göre hareket edilmektedir. Mescid-i Selam Cami'nde yürütülen faaliyetler için iş bölümü her sabah saat 10.00'da yapılan meşverede belirlenmektedir. Meşverede iş bölümü taslağına yer alan vazifelerin hangi davetçiler tarafından yapılacağı kararlaştırılmaktadır. Teşkil gruplarında iş bölümü, teşkile çıkmadan önce gerçekleştirilmektedir. İş bölümü taslağına şu vazifeler bulunmaktadır:

3.5.2.1.Haftalık mesul

Haftalık mesul, şura heyetindeki davetçiler içerisinde belirlenmektedir. Şura heyetindeki davetçiler sırayla haftalık olarak bu vazifeyi icra etmektedirler. Haftalık mesul, her gün sabah saat 10.00'da camide yapılan meşverelerde görev almaktadır. Meşvereyi idare etmekle sorumludur. Cami'de yapılan haftalık faaliyetlerin takibini yapmaktadır. O hafta cemaatin tüm faaliyetlerinden de sorumludur. Aynı zamanda her davetçi gibi genel merkezde yapılması gereken işlerde sorumluluk aldığı takdirde bu sorumluluklarını yerine getirmektedir.

3.5.2.2.Program takibi

Program takibi sorumlusu, cemaatin genel merkezde gün içerisinde gerçekleşen faaliyetlerinin takibini yapmaktadır. Teşkillerde de program takibi sorumlusu faaliyetlerin denetiminden sorumludur.

3.5.2.3.Mutfak hizmeti

Mutfak hizmeti sorumlusu genel merkezde kalan davetçilerin ve misafirlerin yemeklerini yapmak, onlara yemek vakitlerinde hizmette bulunmak, bulaşıkları yıkamak vb. görevleri yerine getirmektedir. Genel merkezde mutfak hizmeti, haftalık olarak belirlenmektedir. İstanbul bölgesinde faal olarak tebliğ çalışmasının yapıldığı yirmi iki bölge bulunmaktadır. Yirmi iki bölgede bulunan daimi davetçiler, bir haftalığına genel merkezin mutfak hizmeti sorumluluğunu yerine getirmektedir. Yirmi iki haftada bir her bölge mutfak hizmetini üstlenmektedir. Daha fazla sayıda mutfak hizmet sorumlusuna ihtiyaç duyulduğunda camide kalan davetçiler bu görevi yerine getirmektedirler.

3.5.2.4.İstikbal

Genel merkezde caminin girişinde istikbal bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde davetçiler görevlendirilmektedir. İstikbal bölümünün vazifesi, gelen misafirlere yapılan faaliyetleri tanıtmak, misafirleri ağırlamak ve amaçları doğrultusunda ilgili birime yönlendirmektir. İstikbal bölümünde aynı zamanda gelen misafirlere kuruyemiş ve hurma gibi ikramlarda da bulunmaktadır (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

3.5.2.5.Teşkil

Cemaatin genel merkezinde teşkil birimi bulunmaktadır. Mescid-i Selam Cami'ndeki 11 numaralı oda teşkil birimi için ayrılmıştır. Genel merkezdeki teşkil biriminin vazifesi aylık olarak görevi üstlenen davetçiler tarafından yerine getirilmektedir. Gelen davetçilerin ve misafirlerin tüm kayıtları burada tutulmaktadır. Oldukça düzenli bir kayıt sistemi mevcuttur. Genel merkezde kalan her davetçi cami dışarısına çıkmadan önce teşkil biriminden izin almaktadır. Geldiğinde de haber vermektedir. Genel Merkezdeki teşkil biriminin sorumlulukları şunlardır;

- Çıkan cemaate hidayet konuşması yapmak
- Cemaatin teşkil için gideceği camiyi belirlemek
- Yapılan iradeleri takip etmek
- Dönen cemaatlerin karguzarilerini dinlemek
- Seferden eve dönenlere dönüş konuşması yapmak

- Misafir cemaatlerin kaydını yapmak ve pasaportlarının fotokopisini çekmek
- Gelen telefonlardan şurayı haberdar etmek
- Mutfak nöbetçilerini aramak
- Aylık hizmet verenleri (vakit verenleri) bir hafta önceden aramak
- Sene içi yapılacak toplantıları gündeme getirmek
- Halka corlarını takip etmek
- 4 ay ve 40 günlerini yeni bitirenlerin telefon ve cami halka numarasını kayda geçirmek
- Günlük işleri takip etmek
- Misafirlerin hidayeti

Tebliğ çalışması için sefere çıkmaya da teşkil adı verilmektedir. Teşkil gruplar halinde çıkılmaktadır. Teşkil grupları en az 4, en fazla 13-14 davetçiden oluşmaktadır. Gruptaki davetçilerden biri emir olarak belirlenmektedir. Emir davet çalışmasını iyi bilen bir davetçi olmasına dikkat edilmektedir. Seferlerde emire sormadan tuvalete dahi gidilemediği ifade edilmektedir. Teşkillerde nefis ıslahı yapılmaktadır. Nefis ıslahı hususunda genellikle patron-işçi kıssası anlatılmaktadır. Hemen her davetçinin bildiği bu kıssaya göre bir teşkil grubunda patron davetçi, işçisi ise teşkil grubunun emiri konumundadır. Patrona, emiri altındaki yüzlerde işçisinden bir olan teşkil grubunun emirinden izin alması çok ağır gelmektedir. Ancak zor gelmesine rağmen ağlayarak da olsa işçisinden izin istemiştir. Patron bu olaydan sonra nefsinin dizginlendiğini ve çok rahatladığını ifade etmiştir (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019). Teşkil amelinin tamamının nefis ıslahında etkili olduğu belirtilmektedir.

Teşkil çalışmasında davetçiler ev ve sokak gezmelerine çıkmaktadır. Evlere gidenler apartmanların en üst katından en alt katına doğru dairelerin zilini çalarak kapıyı açan insanlara kısa bir tebliğ konuşması yapmaktadır. Konuşmanın sonunda insanlar, namazdan sonra cami de olacak programa davet edilmektedir. Sokak gezmesine çıkan davetçiler esnaflara ve yolda gördükleri insanlara tebliğ konuşması yapmakta ve neticesinde camideki programa davet etmektedir. Her teşkilde ve teşkil için gidilen her yerde aynı tarz uygulanmaktadır.

Teşkil çalışmasında tebliğ için insanlara gidilerek İslam'ın anlatılmasına ve camideki programlara davet edilmesine dolaşma denilmektedir. Dolaşma, günde beş kere yapılmaktadır:

- Sabah dolaşması

Sabah namazı sonrasında işe giden insanlara Allah'ın hatırlatılması için yapılan çalışmadır. Sabah dolaşmasında insanların yaptıkları çalışmaların Allah'ın rızasına uygun bir şekilde yapıldığında ibadet yerine geçeceği anlatılmaktadır. Allah'ın hatırlanması için günlük yapılabilecek belli zikirler öğretilmektedir.

- Talimi dolaşma

Teşkillerde, sabah dolaşmasından sonra camide talim yapılmaktadır. Talimi dolaşma, camide yapılan talime, cami etrafında işi olmayan insanların davet edilmesidir.

- Hususi dolaşma

Önceden belirlenen insanlara gidilerek ya da cemaatin geldiğinden haberdar olan birinin ziyaret edilmesini istediği birine gidilerek davet çalışmasının yapıldığı dolaşmadır. K2, hususi dolaşma için şu açıklamaları yapmıştır:

“Vatandaş geldi dedi ki, ‘Ya benim bir oğlum var. Kardeşim var. Komşum var. Namazlardan gafil. Onu bir ziyaret edelim.’ Bu istek üzerine onun evine, işyerine gidip ona nasihat edilir. Bir Müslümanın yapması gereken şeyler anlatılır. Hususi dolaşma budur.” (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Bunun yanında, Müslüman olmayan yabancı devletlere gidildiğinde Türkiyeli Müslümanların ev adreslerinin tespit edilerek bizzat ziyaret edilmesi şeklinde de hususi dolaşmalar yapılmaktadır.

- İkindiden sonra umumi dolaşma

Teşkillerde akşam namazından sonra beyan verilmektedir. Akşam namazından sonraki program umumidir ve herkese açıktır. İkindi namazından sonra yapılan umumi dolaşmada insanlar, akşam namazından sonra yapılacak sohbet için camiye davet edilir.

- Akşam namazından sonraki hususi dolaşma

Akşam namazından sonra bir hususi dolaşma daha yapılmaktadır. Yapılan ziyaretlerde insanlara tebliğ cemaati ve çalışmaları tanıtılmaktadır. İslam anlatılmaktadır (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

3.5.2.6.İhtilat

İhtilat vazifesini üstlenen davetçilerin sorumluluğu cami etrafında belirli aralıklarla dolaşmak ve caminin güvenliğini sağlamaktır. Aynı vazife teşkillerde de bir davetçi tarafından üstlenilmektedir.

3.5.2.7.Talim

Talim vazifesini üstlenen davetçi Kur'an-ı Kerim okuması bilmeyenlerin öğrenmesi, bilenlerin mahreç ve tecvid kurallarına uygun bir şekilde okumasının öğrenmesi ve Kur'an-ı Kerim'den ezber yapılması vb. sorumlulukları yerine getirmektedir. Talim, genel olarak birebir yapılmaktadır. İlmi daha fazla olan davetçi, ilmi daha az olana talim yaptırmaktadır. Kimin kimle talim yapacağını organizasyonu de talim sorumlusu belirlemektedir. Evlerde de talim yapılmaktadır. Cemaatin kitaplarından bölümler okunmaktadır. Talim yapılmayan eve rahmetin inmeyeceğine inanılmaktadır (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

3.5.2.8.İkinci beyanı

Genel merkezde gün içerisinde ve teşkil gruplarında ikinci namazından sonra beyan verilmektedir. Yapılan iş bölümünde ikinci beyanını hangi davetçinin yapacağı belirlenmektedir.

3.5.2.9.Akşam'dan sonraki Yasin-i Şerif okuması

Akşam namazından sonra genel merkezde ve teşkil esnasında konaklanan camilerde Yasin-i Şerif okunmaktadır. Yasin-i Şerif okunduktan sonra toplu şekilde dua yapılmaktadır. Bu vazifeyi yerine getirecek davetçi meşvere ile belirlenmektedir.

3.5.2.10.Hayat'us Sahabe dersi

Yatsı namazından sonra genel merkezde yani Mescidi Selam Cami'nde Mevlâna Muhammed Yusuf Kandelevi'nin kaleme aldığı Hayat'us Sahabe adlı eserden dersler yapılmaktadır. Dersi yapacak olan davetçi sabah 10.00'da yapılan meşverede belirlenmektedir. Teşkil gruplarında davetçilerin kendi aralarında yaptıkları meşvere ile bir davetçi bu sorumluluğu üstlenmektedir.

3.5.2.11.Sabah beyanı

Genel merkezde ve teşkillerde sabah namazından sonra beyan verilmektedir. Yapılan meşvere ile vazifeyi üstlenecek olan davetçi belirlenmektedir.

3.5.2.12.Temizlik

Mescid-i Selam Cam'inde ve teşkillerde konaklanan camilerde temizlik ihtiyacı hâsıl olmaktadır. Meşverelerde temizlik vazifesinin mesulü belirlenmektedir. Mesul ile birlikte temizlik vazifesini yerine getirecek davetçiler de belirlenmektedir. Temizlik mesulü hem temizlik yapmakta hem de diğer davetçiler arasında temizlik vazifesinin yerine getirilmesi için iş bölümü yapmaktadır.

3.5.2.13.Hidayet –Dua konuşması- Karguzari

Hidayet, teşkile çıkacaklara teşkile çıkmadan önce yapılan konuşmadır. Hem teşkile teşvik edilmekte hem de dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmektedir. Bunun yanında teşkile çıkmadan önce teşkile çıkacak grubun toplandığı bir alanda dua yapılmaktadır. Ayrıca teşkil grubunun teşkilden döndükten sonra tebliğ esnasında yaşadıklarını anlatmasına karguzari denilmektedir. Her teşkil grubu bu sorumluluğu yerine getirmekle mükelleftir.

3.5.3.İş Bölümü Haricindeki Sorumluluklar

İş bölümünün haricinde davetçilerin nöbet sorumluluğu ve tertip görevleri bulunmaktadır. Bu vazifeler sadece cemaatin genel merkezi Mescid-i Selam Cami'nde yerine getirilmektedir. Teşkillerde böyle bir çalışma bulunmamaktadır.

3.5.3.1.Nöbet Sorumluluğu

Caminin girişindeki nöbet kulübesinde davetçiler tarafından gündüzleri 2'şer saat, geceleri ise 1'er saat olmak üzere nöbet tutulmaktadır. Gündüz nöbetleri 06.00'da başlayıp 22.00'a kadar devam etmektedir. Gece nöbetleri ise 22:00'da başlayıp sabah 06:00'da bitmektedir. Nöbetçiler, yatsı namazından sonra yapılan toplantı ile belirlenmektedir. Mescid-i Selam Cami'nin kapıları gece saat 24.00'dan sonra kapatılmaktadır. Bu saatten sonra camiye gelenleri nöbetçi karşılamaktadır. Teşkil niyetiyle gelen veya teşkilden dönen cemaatlere kapı açılmaktadır. Ancak tek olarak gelen şahıslara kapı açılmamakta ve pencereden gelen şahısla iletişim kurulmaktadır. Gerekli hallerde nöbetçi gelen şahıs ile ilgilenmesi için program takip sorumlusunu uyandırmaktadır. Yatsı namazı bitiminde yapılan nöbetçilerin belirlendiği müzakereden sonra davetçilerin kendi aralarındaki konuşmaları dikkatimiz çekmiştir. Konuşmalara kulak verdiğimizde her davetçinin kendisinden sonra nöbet tutacak davetçinin kaldığı oda numarasını öğrendiğini müşahade ettik. Müşahademize göre nöbet değişim usulü şöyle gerçekleşmektedir:

“Her nöbetçi, nöbet bitim saatinde kendisinden sonra nöbet tutacak olan davetçiyi uyandırmaktadır. Bu sebeple nöbetçi olan davetçi, kendisinden sonra nöbet tutacak davetçinin oda numarasını öğrenmektedir. Ve kimseyi rahatsız etmeden sırası gelen davetçinin odasına giderek davetçiyi uyandırmaktadır. Bu usul üzere nöbet değişimi gerçekleştirilmektedir.” (Yatsı Namazı Dersinden Sonra Yapılan Toplantıdan Notlar, 10 Mart 2019).

Müzakerenin bitiminde nöbet tutacak davetçilere nasihatler edilmektedir. K11, gece geç vakitte camiye gelen ziyaretçileri karşılama üslubu için şu tavsiyelerde bulunmaktadır:“Polis gibi olmayalım. Arkadaşlar davetçi gibi olalım... Kimse camiye yemez. “(K11, Yatsı Namazı Dersinden Sonra Yapılan Toplantıdan Notlar, 10 Mart 2019).

3.5.3.2. Tertip Görevi

Tertip görevlileri, Mescid-i Selam Cami'nde bir ay boyunca aralıksız olarak hizmet vermektedirler. Hizmet çerçevesinde iş bölümünde belirtilen sorumlulukları yerine getirmektedirler. Kimi zaman teşkil biriminde, kimi zaman mutfakta görev almakta, kimi zamanda cami temizliği yapmaktadırlar. Görevliler genel itibariyle eski ve

tecrübeli davetçilerden oluşmaktadır. Kırk günlük veya 4 aylık sefere çıkan davetçilerden bu sürenin bir ayını cami hizmeti için ayıranlar vardır. Ancak tanıştığımız tertip görevlileri, caminin bulunduğu mahallede ikamet eden ve bir ay eve, bir ay cami hizmetine vakit ayıran davetçilerden oluşmaktaydı. Camideki 12 numaralı oda tertip görevlileri için ayrılmıştır. Bir aylık süre zarfında bu odada konaklamaktadırlar.

3.6.Cemaatin Siyasi Tutumu

10 sene kadar bir süre Tebliğ Cemaati'nin içerisinde bulunmuş ve birçok ülkeye davet için seyahat etmiş K4, cemaatin siyasi tutumunu şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Altı sınıfta içerisinde siyaset yok. Cemaatte kalkıp da siyaset konuşulmaz. Ben A partisini tutuyorum. O, B partisini tutuyor gibi konuşmalar Tebliğ Cemaati'nde olmaz. Siyasi parti konuşulmaz. Siyasi yönlendirmede de bulunulmaz.” (K4, kişisel görüşme, 4 Mart 2019).

Cemaatin ilkesi gereği verilen vaazlarda ve yapılan beyanlarda siyasi konular konuşulmamaktadır. Siyasi bir konu da soru yöneltildiğinde siyaset konusunda konuşamayacaklarını, yaptıkları faaliyetin siyasi bir faaliyet değil dini bir faaliyet olduğunu ifade etmektedirler.

K1'e, cemaatin siyasi tutumuna yönelik sormuş olduğumuz soruyu kendisi şöyle cevaplamıştır:

“İki sene siyaset yaptım fakat sonra siyaset yapma imkânım olmasına rağmen bazı sebeplerden dolayı bıraktım. Biz burada siyasi çalışma yapmıyoruz. İyi bildiğimiz bir partiye oy veriyoruz. Onda bir mesele yok. Ama biz burada siyasi çalışma yapmıyoruz. Biz din çalışması yapıyoruz. Net söyleyeyim öyle 'Fetö gibi numaradan çalışıp devleti ele geçireyim.' bizim böyle bir amacımız yok. Biz insanların ahireti kurtulsun çalışması yapıyoruz. Bizim fikrimiz insanlar dindar olsun, İnsanlar Allah'ı razı etsin...Biz kimseye şu partiye oy verin ya da şöyle yapın diye müdahalede bulunmuyoruz. Herhangi bir siyasi partiye yakınlığımız yok. Ama herkesin gönlünde bir aslan yatar.” (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Bu da göstermektedir ki cemaatin siyasi bir yönlendirmesi söz konusu değildir. Her davetçi siyasi düşüncesine göre hareket edebilme hürriyetine sahiptir. Ancak cemaatin faaliyetlerinde siyasi görüşün ifade edilmesi yasaklanmıştır. Siyasi konularda görüşlerini beyan eden davetçiler uyarılmakta, davetçi bu tutumunu değiştirmede

cemaat ile olan bağlantısı kesilmektedir. Davetçiler oy kullanıp kullanmama noktasında da hürdürler.

Davetçilerin devlet idaresi ve yönetenler hususunda genel kanaati,K8'in ifadeleri ile şu şekilde izah edilebilir:

“Biz bu güzel dini yaşarsak Allah'ta başımızdakileri iyi eyler. Bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur; ‘Nasıl yaşarsanız onunla (öyle) yönetilirsiniz.’... İlk önce kendimizi düzeltmemiz lazım. Ben kendim düzelirsem herkes düzelir. Herkes düzelirse o zaman bu işler düzelir. Bunun için de din çalışması yapmamız lazım. Bir insan güzellikleri konuşursa güzellikler yayılır, kötülükleri konuşursa kötülükler yayılır. Onun için biz güzellikler konuşacağız, güzellikler yayılacak. Böylelikle idare düzelecek.” (K8, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Cemaatte devlet idaresinin ve yönetenlerin düzelmesi, İnsanların hidayet bulması ve Müslümanların düzelmesi neticesinde olabileceği düşünülmektedir. Müslümanların düzelmesi ile Müslümanların İslami bir hayat sürdürmeleri kastedilmektedir. Bunun da ancak din çalışması yapılarak yani davet çalışması yapılarak sağlanabileceği kanaati hâkimdir.

Türkiye'deki cemaat siyasetten uzak bir faaliyet yürütmektedir. Cemaat herhangi bir siyasi düşünce veyahut ideolojiye sahip değildir. Siyasi bir partinin desteklenmesi veya herhangi mevcut bir siyasi partiye yönlendirme söz konusu değildir. Bununla birlikte siyasi bir partinin desteklenmemesi konusunda da görüş beyan edilmemektedir. Birçok dini grupta gündem edilen oy kullanma veya kullanmama hususunda da sessiz kalmaktadır. Davetçiler oy kullanıp kullanmama noktasında da kendi iradelerine göre hareket etmektedirler. Türkiye'de faaliyet gösteren cemaatin ve çatısı altında tebliğ faaliyetinde bulunan davetçilerin sergiledikleri siyasi tutum cemaatin genel siyasi tutumuyla örtüşmektedir.

3.7.Cematin Kadına Yaklaşımı ve Kadın Çalışmaları

İslam'ın kadına vermiş olduğu ehemmiyet, cemaat içerisinde kadına sağlanmaya çalışılmaktadır. Tebliğ Cemaati'ne mensup davetçiler, İslam'ın gerektirdiği şekilde kadınlara yaklaşım sergilediklerini ifade etmektedirler. Kadınlara yaklaşım tarzı konusunda erkek davetçiler, Hz. Peygamber'i ve Sahabeleri örnek almaktadırlar. Hz. Peygamber (sav) hanımlarına nasıl davrandıysa cemaat mensubu erkekler de

hanımlarına öyle davranmaya çalıştıklarını dile getirmektedirler. Mescid-i Selam Cami'ne yapmış olduğumuz ziyarette Teşkil Biriminde sorumlu olan K2 kendisiyle yapmış olduğumuz mülakatta kadınlara gösterilen ehemmiyet hususunda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Peygamber (sav) buyuruyor ki: Ümmetimin en hayırlısı hanımına en iyi davrananıdır. Bu sözü sürekli duyan bir kişinin evdeki eski hali ile yani hali arasında mutlak bir değişiklik oluyor.”
(K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki davetçiler ümmetin en hayırlısı olabilmek adına hanımlarına iyi davranmaktadırlar. Ayrıca davetçilerin, davetçi olmadan önce hanımlarına karşı olan tutumları ile davetçi olduktan sonra hanımlarına karşı olan tutumları arasında keskin değişimler görülmektedir. Düzenli olarak teşkile çıkan bir erkek davetçinin, Hz. Peygamber (sav) gibi hanımına yardımcı olma şuuruna zamanla eriştiği ifade edilmektedir. Bu durumu davetçiler ‘birisine kırk defa deli denilirse o kişi deli olur.’ misalini vererek açıklamaktadırlar. Teşkillerde verilen nasihatlerin neticesinde davetçiler, yeri geldiğinde evi süpürmekte, yeri geldiğinde ise bulaşık yıkamaktadırlar. Özel işlerini hanımlarına söylememekte, Hz. Peygamber’in (sav) örneğinde olduğu gibi kendileri yapmaktadırlar. Hanımlarına hürmet etmekte ve güzel muamelede bulunmaktadırlar. Hanımlarına değer verdiklerini kendilerine hissettirmektedirler (K3, kişisel görüşme, 9 Mart 2019). Cemaatin kadınları için de örnek alınması gereken şahsiyetler Hz. Peygamber’in (sav) hanımları ve Sahabe kadınlardır. Kadınlar da İslam’ın kendilerine yüklemiş olduğu vazifeyi yerine getirmekle mükelleftirler. Cemaatte karı-koca ilişkileri İslami kaideler çerçevesinde yürütülmeye çalışılmaktadır.

Erkek davetçiler İslam’a uygun kıyafet giymektedirler. Kadınlarda kıyafet bahsi açıldığı zaman akla ilk olarak ‘örtünme’ gelmektedir. İslam’i kaidelere göre kadınların örtünmeleri farzdır. Cemaatte kadınlar genel itibarıyla ya siyah bir çarşaf ya da vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde siyah renkte ve bol olan bir ferace ile örtünmektedirler. Siyah örtünme şeklinin takvaya daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte her erkek davetçinin ailesindeki her kadın, cemaatin öngördüğü tarzda örtünmemektedir. Başörtüsüz veya modern tarzda örtünen kadınlar da mevcuttur. Ancak her erkek davetçi evde yapılan günlük talimler ile kadınların İslam’a uygun örtünmesi

için teşvikte bulunmaktadır. Kesinlikle bir zorlama söz konusu değildir. Cemaat, kadın davetçilerin toplum için birer örneklik teşkil ettiğini düşünmektedir. Bu sebeple kadınların örtünme tarzı çıkacakları teşkilin süresinde etkili olmaktadır. 40 günlük veya 4 aylık sefere çıkmak isteyen kadın davetçilerin kıyafetlerinde takvaya uygunluk aranmaktadır. Kıyafetlerinin takvaya uygun olmadığı düşünülen kadın davetçiler de teşkile çıkabilmektedirler. Bu kadın davetçiler, istedikleri takdirde ikamet ettikleri bölgede 3 günlük teşkillere çıkmaktadırlar. Üç günlük teşkillerde takvaya uygun örtünen kadınlar diğer kadınlara teşvik vermektedirler. Başörtüsüz veya modern tarzda örtünen birçok kadının katıldığı 3 günlük teşkilden sonra takvaya uygun örtünmeye başladığı ifade edilmektedir (K1, kişisel görüşme, 9Mart 2019).

Cemaatin davet faaliyetlerine, erkekler kadar aktif olmasalar da kadın davetçilerde katılım sağlamaktadır. Erkeklerin olduğu teşkiller her bölgeye gönderilirken kadınlarında içerisinde bulunduğu teşkillere belli bölgelere gönderilmektedir. Sebebi ise karşılaşılabilecek herhangi bir olumsuzluğa karşı tedbir almaktır. Kadınların katılım sağladığı teşkillere ‘*mesturat*’ adı verilmektedir. Mesturatlarda, İslam’ın öngördüğü mahremiyet hususuna azami dikkat edilmektedir. Bir kadın davetçinin teşkile katılabilmesi için yanında mahreminin olması şartı aranmaktadır. Teşkillerde kadın davetçilere babası, kocası, oğlu, erkek kardeşi gibi mahremi olan birinin refakat etmesi gerekmektedir. Yapılan teşkil yolculuklarında da mahremiyet kurallarına dikkat edilmektedir. Teşkillerde müsait olsa dahi erkek ve kadın davetçiler mahremleri ile aynı yerde konaklayamamaktadırlar. Erkek davetçiler ayrı, kadın davetçiler ise ayrı bir daire de konaklamaktadırlar. Daireler altı üstlü olabileceği gibi farklı farklı yerlerde de olabilmektedir. Asıl olan konaklama şekli ise erkek davetçilerin camide, kadın davetçilerin ise ya cemaate mensup birinin evinde ya da o bölgede ikamet eden ve kadın davetçileri ağırlamak isteyen herhangi bir Müslümanın evinde konaklamasıdır. Teşkillerde kadın davetçilerin mahremleri ile görüşmeleri belli bir süre, günün belli bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Genellikle bu görüşme, sabah vakitlerinde ve 5-10 dakikalık bir süre zarfı içerisinde yapılmaktadır. Görüşmelerde ise ev halkının kadın davetçileri nasıl ağırladığı, talimlerin nasıl geçtiği, kimlerle tanıştıkları veyahut kimlerin hidayet bulduğu gibi konular konuşulmaktadır (K9, kişisel görüşme, 9 Mart 2019).

Kadın davetçiler teşkillerde sokak sokak, kapı kapı dolaşmamaktadırlar. Çünkü bu durum cemaate göre mahremiyet sınırlarını aşmak manasına gelmektedir. Genel itibariyle evde talim çalışması yapılmaktadır. Ya da kadın davetçilerin konakladığı ev halkı, telefonla ya da çocuklar aracılığıyla mahallenin kadınlarını eve davet etmektedir. Kadın davetçilerden biri, gelen misafirlere beyanda bulunmaktadır. Kadın davetçiler de beyanlarda erkek davetçiler gibi cemaatin altı sıfatından bahsetmektedir. Ayrıca bazı zamanlarda mahremiyet kurallarına riayet edilerek erkek davetçiler de kadınlara beyan vermektedir. Eğer beyan tek gözlü bir evde veya bir ortamda verilecekse erkeklerin ve kadınların birbirlerini görmemesi için uygun olan bir yerden siyah bir perde gerilmektedir. Perdenin gerilmesinden maksat mahremiyete uygun ortamın sağlanmasıdır. Verilen beyanı kadınların olduğu bölgeye duyurabilecek bir ses sistemi mevcutsa ve fiziki şartlar uygunsa kadın ve erkeklere ayrı ayrı ortamlarda beyan verilmektedir.

Cemaat kadınların eğitimine önem vermektedir. Türkiye’de kadınların İslami eğitim alabileceği bir kurum bulunmamaktadır. Kadınlar, Mescid-i Selam Cami civarında bulunan medreselere yönlendirilmektedirler. Türkiye’de olmasa dahi çalışmanın ilerlediği ülke merkezlerinde kadınların eğitim alabileceği medreseler bulunmaktadır. Paşa Akbaş, kendisi ile yaptığımız görüşmede Düzce’den bir karı-kocanın medrese eğitimi almak için Pakistan’a göç ettiğini belirtmiştir. Eğitim aldıkları medrese Tebliğ Cemaati’ne aittir. Evli çift bütün masraflarını kendileri karşılayacaktır. Cemaatten herhangi bir maddi yardım yapılmamaktadır. Cemaat, sadece kadınlara ayrı, erkeklere ayrı medrese imkânı sunmaktadır. Ayrıca konaklanacak yer noktasında yardımcı olunmaktadır.

3.8.Tebliğ Cemaati’nin Diğer Dini Gruplara Bakış Açısı

Türkiye’de irili ufaklı çok fazla sayıda dini grup bulunmaktadır. Tebliğ Cemaati bu gruplardan bir tanesidir. Tebliğ Cemaati’nin faaliyetlerine farklı dini gruplara mensup insanlar katılabilmektedirler. Ancak cemaatin faaliyetlerinde cemaatin belirlemiş olduğu ilkelere uygun şekilde hareket etmek zorundadırlar. Davetçiler hangi dini gruptan olursa olsun Müslümanlara hoşgörü ile yaklaşmaktadırlar. Davetçiler gibi cemaatte diğer dini gruplara karşı hoşgörülü bir yaklaşım tarzı sergilemektedir. Cemaat diğer dini grupların hareket metotları ve genel kabulleri hususunda düşüncelerini ifade etmemektedir. Her

dini grubu Allah yolunda çalışma yapan bir yapı olarak görmektedir. Kendilerini eleştiren cemaatlere karşı sessiz kalmayı yeğlemektedir. İslam'ın gerektirdiği kardeşlik hukukuna göre hareket ettiklerini ifade etmektedirler. K1 cemaatin bu yaklaşımını şöyle açıklamaktadır:

“Biz kimseyi tenkit etmemeye çalışıyoruz. Kimseyle karşılaştırma yapmıyoruz. Hepsini (bütün dini grupları) ziyaret etmeye çalışıyoruz. Onlar da istedikleri zaman ziyarete gelebiliyorlar. Cuma namazı gibi. Cuma namazına herkes nasıl geliyor. Sonra herkes kendi işine bakıyor. Biz de taassup yoktur. Yani ‘biz tek doğruyuz.’ öyle bir iddiamız yok. Doğru, kitap ve sünnettir.” (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Ancak cemaatin hoşgörülü yaklaşımı diğer dini grupların her düşüncesini benimsediği ve tutumlarını onayladığı manasına da gelmemektedir. Cemaat birçok hususta diğer dini gruplara göre farklılık arz etmektedir. Bu farklılıklardan bir tanesini K2, şu ifadelerle açıklamaktadır:

“Bazılarında (bazı dini gruplarda) tut eteğinden git cennete algısı vardır. Böyle bir şey yok. ‘Kızım Fatma babanın peygamber olduğuna güvenme. Secde edenlerle çok secde et diyor.’ Hz. Peygamber (sav). Yani sade bir anlatım var. Eğer bir davetçinin tarikata dersi varsa ki çoğu tarikata bağlı insanlar, infıradı (şahsi) olarak dersini kendi başına yapar. Tarikatlar insanları melelere istiyorlar. Bu çok güzel. Bakıyorsun camiye gelenlerin yüzde doksanı bir cemaat ehlidir. Tarikat ehlidir. Allah razı olsun. Bizim onlarla herhangi bir sıkıntımız yok. Onları ayırt etme, ötekileştirme gibi bir durumumuz yok.” (K2, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Görüldüğü gibi tebliğ cemaati ile tarikatlar arasında din adamlarına bağlılık hususunda farklılık bulunmaktadır. Din adamlarına tarikatlarda gösterilen ihtimam Tebliğ Cemaati'nde gösterilmemektedir. Cemaat, dini bir devlet kurmak maksadıyla cihad ettiklerini düşünen gruplar hakkında da genel olarak şu kanaate sahiptir:

“Biz herkesi Allah ve Resulüne davet ediyoruz. Din için çalışm diyoruz. Biz öyle günlük olaylarla fazla uğraşmıyoruz. Diyoruz ki Allah'ı tanı ve O'na kulluk yap. Ama insan diyor ki ‘Ben savaşağım. Ben Allah yolunda öleceğim.’ ‘Sen bilirsin.’ diyoruz. Biz böyle protesto, eylem falan, öyle şeyler yapmıyoruz. Öyle şeylere katılım sağlamıyoruz. Biz dini çalışma yapıyoruz.” (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Cemaat bu tarz bir faaliyeti kabul etmemektedir. İslam coğrafyasındaki her türlü sıkıntının ancak davet çalışması yapılarak aşılabileceğini düşünmektedir.

3.9.Davetçilerin İlginç Davet Deneyimleri

Davetçiler hem farklı farklı ülkelere hem de farklı farklı illere defalarca teşkil için seyahatte bulunmuşlardır. Her birinin ayrı ayrı unutamadıkları kötü ya da iyi anımsadıkları davet hatıraları bulunmaktadır. Kötü hatıralar davet ameline katılma düşüncesini olumsuz etkileyeceği düşünüldüğünden anlatılmamaktadır. İyi hatıraların anlatılmasında herhangi bir sakınca görülmemektedir. Teşkillerin zorluğunu kavrayabilmek ve nasıl gerçekleştirildiğini öğrenmek adına bazı hatıralara bu bölümde yer verilecektir.

K10, maliyeden emekli olmuş Kütahyalı bir davetçidir. Hanımını, vefat etmiştir. İki evladı ise evlenmiş ve Ege bölgesine yerleşmişlerdir. Diyaliz hastasıdır. Haftada üç gün diyalize girmektedir. Geri kalan hayatının tamamını Allah yolunda vakfettiğini ifade etmektedir. Mescid-i Selam Cami'nde bulunduğumuzda Yalova'dan teşkilden yeni dönmüştür. Davet amelinin nefse çok zor geldiğini dile getiren K10, bizle şu hatırasını paylaşmıştır:

“Yalova'da teşkilde davetçi arkadaşlarla karar aldık. Dedik ki: 'Biz bu gece yatmayalım. Sabaha kadar davet yapalım.' Bir gazinoya girdik. Dedik ki: 'Buranın sahibi kim?' Onlar da 'Buyurun hocam hoş geldiniz.' Dediler. Ama müzik sesleri sahili inletiyor. Böyle cami hoparlörü gibi müzik sesi her yerde yankılanıyor. Gazino sahibini çağırdık. Adı Nihat'tı. 'Nihat biz seni ziyarete geldik.' Bizi buyur etti ve dört arkadaş içeriye girip bir masaya oturduk. İçeride Rus kadınları var. İçki içen erkeler var. Masalar dolu. Org falan çalıyorlar. Her şey var. Ne içeceğimizi sordular. Arkadaşlar içmeyelim diyorlar. Ama neskafe içtik. Patron, 'Ben bu işi isteyerek yapmıyorum. Pişmanım. Kötü bir şey olduğunu bende biliyorum.' demeye başladı. Bende 'Nihat Efendi, sen çok güzel bir insansın. Bir müsaade et de sahnede mikrofonla bir 15 dakika konuşayım. Allah'ın dinini anlatayım.' dedim. Hemen müziği kestiler. Herkes masada içkisini içiyor. Bu arada yüksek bir yere çıktık. Müzik aleti çalanlar da yanıma geldiler. Niye dünyaya geldiğimizi, niye yaşadığımızı, burada yapılanların haram olduğunu anlattım. Cenneti kazanmak için uğraşmamız gerektiğini söyledim. Böyle şeylerden bahsettim. Patron geldi. Boynuma sarıldı. Kadın geldi elimi öptü. 'Hocam beni kurtarın. Biz istemeyerek düştük buraya' dedi. Herkes ağladı.” (K10, kişisel görüşme, 10 Mart 2019).

Görüldüğü üzere cemaat her şart, durum ve ortamda davet faaliyetinde bulunmaktadır. Amelin zorluğu yaptıkları işten davetçileri geri döndürmemektedir. İnsanlara ulaşmak adına gece gündüz çalışmaktadırlar.

K4 ise bizlere Pakistan'daki yıllık içtimada edindiği bir tecrübeyi aktarmıştır. Bu tecrübe Pakistanlı Müslümanların Türkiyeli Müslümanlara bakış açısını ortaya koyduğundan önemlidir.

“Bangladeş’te yıllık içtima yapılmıştı. Çok geniş bir alanda toplanılmıştı. Bir hafta, 15 gün kadar orada kaldım. Her ülkeden gelen insanlar mütekellim olarak konuşuruluyordu. Bizde 40-50 kişilik Türkiye grubu olarak katılım sağlamıştık. Pakistanlı insanlar ayaklarımıza kapanıp öpmeye çalışıyorlardı. Çok enteresan gelmişti bana. Çok tuhafıma gitmişti. Mürşidi Alem diye bir arkadaş edinmiştim. Türkiye’ye de defalarca gelmişti. Hadis eğitimi almış bir arkadaşımızdı. Ona sordum. Dedim ki: ‘İnsanlar niye böyle yapıyorlar.’ Dedi ki: ‘Biz Türkleri bugüne bekliyorduk.’ İnsanlar halen Osmanlı’yı tasavvur ediyorlardı. O alanda 2 milyon civarında Müslüman vardı. Her ülkeden gelen mütekellim toplanan gruplara beyan veriyordu. Ayağa kalkıp anlatıyorsun. Beni takdim ettiler. ‘Türkiye’den de bir misafirimiz var.’ dediler. İnanın, o ana kadar sessiz sakin dinleyen halk ağlamaya başladı. Bu da çok tuhafıma gitti. Beyana başladım. Anlattım. İnsanlar halen Osmanlı’ya özlem duyuyorlar.” (K4, kişisel görüşme, 4 Mart 2019).

Başka bir ilginç olay ise K1’in başından geçmiştir. Olay, Şanlıurfa’da gerçekleşmiştir.

“Urfa’dayız. Seferde. Şikâyet etmişler. Demişler ki teröristler köyü bastı. Tabii hacılar demiyorlar. Öyle bir bahaneyle jandarma gelmiş. Köyden çıkıyorduk. Jandarma pusu kurmuş. Bir ormanlık alanda bizi yakalayacak. Yani öyle şikâyet etmişler. Bir baktık, jandarma silahlarla karşımıza çıktı. Eee, bende gülüyorum. Komutan ‘Ya bu nasıl terörist? Gülüyor’ dedi. Aralarından bir asker, ‘Abdurrahman ağabey sen değil misin? Ya komutanım, ben bu ağabeyin yanında çalıştım.’ dedi. Benim yanımda işçilik yapmış. Benim bir şirketim vardı. Nüfus kâğıtlarımıza baktılar. Komutan, ‘Ne yapayım şimdi ben? Albay illa ki getir onları’ dedi. Neyse gittik alaya. Komutan, ‘Ya sizin paranız da yok. Bu kadar parayla nasıl dolaşıyorsunuz? Bu subaylar var ya, yanlış işler yapıyorlar. Biraz nasihat edin, bir şeyler öğretin de adam olsunlar.’ dedi. Gülüştük. Sonra serbest bıraktılar bizi. Her şeyde bir hayır vardır.” (K1, kişisel görüşme, 10 Mart 2019)

Tebliğ Cemaati zaman zaman emniyet güçleri ve jandarma teşkilatı ile bu tür vakıalar yaşamıştır. İnsanların şikâyet etmesi üzerine sorgulandıkları zamanlar olmuştur. Son zamanlarda cemaatin bilinirliğinin artması ve davetçilerin ilk ziyaret ettikleri yerlerden birinin emniyet teşkilatı olması ile bu tarz yaşanan olayların en aza indirildiği ifade edilmektedir.

Davetçilerin bu olaylar gibi daha birçok ilginç tecrübeleri olmuştur. Şimdiye kadar çok büyük problemler yaşanmamıştır. Veyahut ifade ettiğimiz gibi davette buldukları insanlara kötü tecrübeleri anlatmadıklarından bizim de davete çıkma gibi bir ihtimalimizi düşündüklerinden kötü tecrübelerinden bahsetmemişte olabilirler. Her türlü kötü ve iyi tecrübeye rağmen davet çalışması halen devam etmektedir.

SONUÇ

Tebliğ Cemaati'nin davet çalışmaları ilk olarak Hindistan'da Muhammed İlyas Kandehlevi öncülüğünde başlamıştır. Dünyaya yayılması ise Muhammed Yusuf Kandehlevi dönemine denk gelmektedir. Cemaat, Pakistan'da yapılan yıllık içtima toplantılarında 6 milyonun üzerinde Müslümanın bir araya gelmesiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. 1950'li yıllardan bu yana Türkiye'de de faaliyet gösteren cemaat hakkında literatür taraması yaptığımız zaman yetersiz sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Cemaatin Türkiye yapılanmasına dair hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamız, Tebliğ Cemaati'nin Türkiye'deki yapılanması üzerine gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızda nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir. Veri toplama tekniği olarak cemaat hakkında yazılan dökümanlar incelenmiş ve cemaatin Türkiye merkezi olan Mescid-i Selam Cami'nde gözlem yapılmıştır. Ayrıca cemaatin merkezinde görev yapan eski cemaat üyeleri ile kişisel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızda cemaatin ideolojisi tanımlanmış, organizasyon ve hiyerarşik yapılanması ortaya konulmuştur. Türkiye'deki faaliyetleri izah edilmiştir. Çalışmamızın ilk iki bölümü teorik, üçüncü bölümü ise uygulamalı olarak çalışılmıştır.

İlk bölümde kavramsal çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Sosyolojik bağlamda cemaat ve cemiyet kavramlarına, din bağlamında cemaat kavramına değinilmiştir. Sosyolojik bağlamda cemaat kavramının cemiyet kavramından nasıl ayrıştığı ortaya konulmuştur. Cemaat belli bir mekânda cerayan eden, yüzyüze, samimi ve sıcak ilişkilerin geliştiği, biz duygusunun hâkim olduğu, yazısız hukuk kurallarının bulunduğu, ortak din, dil ve kültürden bahsedebileceğimiz, iş bölümünün zayıf olduğu, dışa kapalı, gelenkesel bir topluluktur. Cemiyet ise tam aksine belli bir mekan şartı aranmayan, resmi ve soğuk ilişkilerin geliştiği, ben duygusunun hakim olduğu, yazılı hukuk kurallarının bulunduğu, din, dil ve kültür bakımından çeşitliliğin olduğu, güçlü iş bölümünden söz edebileceğimiz, dışa açık, modern bir topluluktur. Zikredilen özelliklere göre değerlendirme yapıldığında Tebliğ Cemaati yapılanması sosyolojik bağlamda cemiyet değil cemaat olarak kavramsallaştırılmıştır. Din bağlamında ise Müslüman toplumlarında cemaatleşmeyi tetikleyen ayet ve hadislere yer verilmiştir. Müslümanların temelde cemaatleşme düşüncelerini tetikleyen 'iyiliği emredip, kötülükten sakındırım' (Ali İmran, 3/110), 'Allah'ın ipine sınımsız sarılın' (Ali İmran,

3/103), ‘Allah yolunda kenetlenerek cehd edin’ (Saf, 61/4) gibi ayetler ve ‘kötülüklerle karşı elinle, dilinle mücadele et’ (Müslim, İman: 80: İbn Hanbel I, 458,461), ‘cemaat rahmettir tefrika ise azaptır’ (İbn Hanbel, Müsned: 4/145) gibi hadislerdir. Ayrıca Tebliğ Cemaati’nde herhangi bir tarikata bağlılığı bulunan üyelerin fazla olmasından sebep tarikat kavramı ele alınmıştır. Tebliğ Cemaati ile tarikatler arasında kesin çizgilerin belirlenebilmesi için buna ihtiyaç duyulmuştur. Tarikat belli bir inanç tarzı olan ve belli ritüellerin yapıldığı İslami topluluktur. Tarikatler vahdet-i vücud, veli, keramet, tevessül, rabıta, şeyh-mürid, zikir, tövbe alma gibi inanç tarzına ve ritüellere sahiptir. Tebliğ Cemaati’nde ise ifade ettiğimiz inanç tarzına ve ritüellere rastlanılmamaktadır. Din bağlamında da Tebliğ Cemaati tarikat olarak değil, en saf ve duru haliyle cemaat olarak kavramsallaştırılmıştır. Netice itibariyle çalışmamızda Tebliğ Cemaati kavramsallaştırılması kullanılmıştır.

İkinci bölümde Tebliğ Cemaati hakkındaki yazılı dökümanlar incelenmiş ve literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölümde Tebliğ Cemaati’nin Türkiye yapılanması gözlem ve kişisel görüşme yapılarak ortaya konulmuştur.

Tebliğ Cemaati Mevlâna Muhammed İlyas Kandehevi ile Hindistan’da başlamış ve Mevlana Muhammed Yusuf ile dünyaya yayılmıştır. Muhammed Yusuf zamanında Pakistan’dan 1950’li yıllarda gelen bir teşkil grubu vesilesi ile Türkiye’de ilk faaliyetlerini gerçekleştiren cemaat, 1960’lı yıllarda Türkiye’de de daveti üstlenecek ilk davetçilerle tanışmıştır. Ahmet Saruhan, Mustafa Adıgüzel yanı sıra bugün cemaatin şurasında yer alan davetçiler Türkiye’de davet çalışmasını başlatanlardır.

Hindistan’da Tebliğ Cemaati’nin ortaya çıkış sebebi Müslümanlar arasında din hususundaki bilgisizliklerinin artması, Müslümanların İslami hayatlarında zayıflamaların olması Hinduizmin yaygınlaşması ve Müslümanları etkilemeye başlaması, İngilizlerin sömürsüdür. Türkiye’de cemaatin ortaya çıkışının sebebi İslami hayatın Osmanlı döneminde olduğu gibi canlı yaşanmaması, din hususundaki bilgisizliğin artmasıdır.

Cemaatler, bir ideoloji ile ortaya çıkmışlardır. İdeoloji, bir felsefi görüşün, eylem temeli olarak kullanılmasıdır (Erkilet, 2015: 48). İdeoloji ‘Nasıl yaşamak gerekir?’, ‘İdeal hayat nedir?’, ‘İdeal insan kimdir?’, ‘Hangi toplum ideal toplumdur?’, ‘Değerler

nereden kaynaklanmaktadır?’, ‘İyi hangisidir?’, ‘Kötü hangisidir?’ gibi hususlarla ilgilenmektedir (Sürüş, 1988: 17). Sürüş, İslam öğretisinin İslami dünya görüşü ve İslam ideolojisinden meydana geldiğini ifade etmektedir.

“Allah, vahiy, ahiret ve meleklerin varlığı bir hakikattir.’ Dediğimizde İslami dünya görüşünün kimi unsurlarını açıklamış oluyoruz. Ama ‘namaz kılmak gerekir, ‘oruç tutmak gerekir.’ ‘savaşım vermek gerekir’ gibi fıkıh ve ahlakta ortaya konan görevlerimizle ilgili önerilerin tümü İslam ideolojisinin unsurlarıdır.” (Sürüş, 1998: 20).

Bu bağlam’da Tebliğ Cemaati’nin ortaya çıkış sebebine, beslendikleri kaynaklara, ilkelerine, davet faaliyetlerindeki anlatımlarına baktığımızda ideolojisinin ‘İslami hayatın bütünüyle tesis edilmesi’ olduğunu ifade edebiliriz.

İdeolojisinin yanında Tebliğ Cemaati’nin altı ilkesi bulunmaktadır. Davetçiler Türkiye’de altı ilkedен, ilke olarak değil altı sıfat olarak bahsetmektedirler. Kelime-i tevhid, namaz, ilim ve zikir, ikram ve ihtiram-ı Müslimin, ihlas-ı niyet ve samimiyet ve tebliğ bu altı ilkeyi oluşturmaktadır. Davetçiler vaazlarını altı ilke çerçevesinde vermekte ve davet faaliyetlerinde altı ilke anlatılmaktadır. Altı ilke özellikle Müslümanların ihtilafa düşmedikleri maddelerden oluşmaktadır. Türkiye’deki cemaatin ve cemaate mensup davetçilerin ilkelere yaklaşım tarzı ve ilkeler hakkındaki düşünceleri birebir benzerlik göstermektedir.

Cemaatte, cemaate mensup olmayan bir Müslümanın anlamakta zorlanacağı bazı kavramlar türetilmiştir. Teşkil, meşvere, huruç, muallim, tongi içtima, mensurat, infradi amel, içtimai amel gibi kavramlar bunlardan bazılarıdır. Cemaate mensup olmayan biri, davetçilerin konuşmalarında kullanılan bu kavramları hemen fark edecektir.

Tebliğ Cemaati’nin faaliyetlerini yürüttüğü her ülkede bir merkezi bulunmaktadır. Bu merkez genellikle büyük bir camidir. Ülke dışından gelen bütün davetçiler ilk olarak buraya gelmekte ve buradan teşkil için ülkenin belli bölgelerine dağılmaktadır. Cami, o ülkede yürütülen faaliyetlerin idare edildiği yer konumundadır. Ülkedeki şura üyeleri görevlerini merkezlerde ifa etmektedirler. Tebliğ Cemaati’nin Hindistan’daki merkezi Nizamüddin Mescidi, ve Pakistan’daki merkezi Raiwand Mescidi en büyük merkezlerdendir. Cemaatin Türkiye’deki merkezi ise İstanbul’un Sultangazi ilçesindeki

Mescid-i Selam Cami'dir. Türkiye'deki tüm faaliyetler buradan yürütülmektedir. Ülke genelindeki yıllık içtima ve bazen Avrupa İçtması bu merkezde yapılmaktadır.

Cemaatlerin farklı farklı teşkilat yapılanmalarının olduğu bilinmektedir. İhvan-ı Müsliminhareketi kurucusu lideri Hasan el Benna, teşkilatlanmasını dernekler açma, keşif devriye ve beden eğitimi bölükleri kurmak, talimatları dernek ve lokallerde okuyup, anlatmak yoluyla gerçekleştirdiklerini belirtmektedir (Benna, 1980: 238). Pakistan'da çalışmalarını sürdüren kurucusunun Mevdudi olduğu Cemaat-i İslami ise ilk yıllarda emirlik makamı, merkezi meclis-i şura ve üyeleri şeklinde teşkilatlanmıştır (Nasr, 2014: 97). Sonrasında ise kadın kolları, talabe kolları vs. gibi birimlerin olduğu bir parti yapılanması şeklinde detaylı bir teşkilatlanmaya gidilmiştir. Cemaat-i İslami taraftarlarını bağlılıklarının derecesine göre gruplara taksim etmiştir. Bu taksimle hiyerarşinin en altında cemaatin mesajıyla tanışabilmiş olanlar (mütearatif), bunların üstünde cemaat mesajından etkilenmiş olanlar (müteessir), sonra sempatizanlar (hemderd) ve en üstte üyeler (erkân) bulunmaktadır (Nasr, 2014: 97). Tarikat yapılarına bakıldığında ise tarikatlarda şeyhliğin ya irsi olarak ya da tarikatın üst yönetici kadrosu tarafından seçimle veya ölen şeyhin tercihi doğrultusunda birinden diğerine geçtiği görülmektedir (Atacan, 1990: 79). Tarikat yapısında üyeler arasında teolojik temelli bir hiyerarşi mevcuttur. Bu tek tek tarikat üyelerinin çeşitli makamlardan geçerek hakikate ulaşması için geçirmesi gereken aşamalardır. Örgütsel yapı içerisinde ise 'iç elit, dervişler ve diğer üyeler' şeklinde belirgin ve etkin bir hiyerarşik yapı bulunmaktadır (Atacan, 1990: 86). Günümüzde Süleymancılar olarak adlandırılan Süleyman Hilmi Tunahan'ın başlatmış olduğu hareket de Türkiye genelinde yaygın olarak teşkilatlanmıştır. Türkiye'yi 7 ana bölgeye ayıran bu grup, sıra ile lider, Türkiye sorumlusu, bölge sorumluları, il sorumluları şeklinde yapılanmıştır. Türkiye'nin her yerinde öğrenci yurtları eğitim kurumları açmış, dernek ve vakıf çalışmaları gerçekleştirmiştir (Şentürk, 2011: 284). Tebliğ Cemaati'nde diğer tarikat ve cemaat yapılarında olan teşkilat yapılanmasına rastlanmamaktadır. Şura üyeleri ve davetçilerden oluşan basit bir teşkilatlanma ve hiyerarşik yapı söz konusudur. Karizmatik bir liderden bahsedilemez. Cemaat hakkında alınan kararlar şurada, şura üyeleri tarafından alınmaktadır. Ancak daha ziyade kararların çoğunluğu genel bir meşvere ile alınmaktadır. Şura üyeleri ayrı bir statüye sahip değildir. Cemaatte faaliyetler dünyanın her yerinde aynı şekilde uygulanan bir iş bölümü ile gerçekleştirilmektedir. Şura üyeleri gerçekleştirilen

faaliyetlerde her davetçinin yaptığı işleri yapmaktadır. Şura üyelerinin diğer davetçilerden tek farkı, cemaatin idari sorumluluğunu üstlenmeleri ve genel merkez ile bağlantının kurulmasıdır. Cemaatin üyeleri aynı zamanda cemaatin sosyal tabanını oluşturmaktadır. Bunun yanında cemaate sempati duyan birçok insanın olduğu ifade edilebilir. Dileyen herkes genel kaidelere uymak kaydıyla davet çalışmalarına katılım sağlayabilmektedir.

İdeolojiler belli yöntemlerle ikame edilmektedir. Her cemaat sahip olduğu ideolojiyi yaymaya ve meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Bunun için belli yöntemleri kullanmaktadır. İhvanı Müslümin teşkilatı siyaseti yöntem olarak benimsemiştir. Ancak din ve siyasetin doğrudan ayrılmasının doğru olmadığını ifade ederek İslam siyaseti izlemenin bir parti olmaktan farklı olduğu görüşündedirler. Takip etmiş oldukları yönteme Rabbani Metod adını vermişlerdir (Canbegi, 2013: 118). Hizbut Tahrir siyasi mücadeleyi benimsemiştir. Ancak İslami mücadele verecek olan siyasi bir partinin ilkelerinin ancak Kur'an ve sünnet çerçevesinde belirlenebileceğini ifade etmektedirler (Erkilet, 2015: 2010). Demokratik bir düzende İslami Parti ile siyasi mücadele verilemeyeceğini düşünmektedirler. Cemaat-i İslami siyasi mücadeleyi kendine yöntem olarak benimsemiş ve mücadelesini kurmuş olduğu parti ile vermiştir. Tarikatlar ise siyasete mesafeli durmuş ancak seçim dönemlerinde İslam'a ve Müslümanlara faydası olacağını düşündükleri siyasi partiye destek vermektedir. Zikrettiğimiz tüm oluşumların ideolojilerini günümüz teknolojisinden de istifade ederek yaymaya çalıştıkları görülmektedir. İdeolojilerini yeni nesillere aktardıkları medrese, okul tarzı eğitim kurumlarının olduğu veyahut dernek ve vakıf çalışması yaptıkları bilinmektedir. Tebliğ Cemaati ise yöntem olarak Hz. Peygamber'in (sav) yöntemini benimsediğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in (sav) ve sahabilerin insanlara anlatarak bu dini yaydıklarını belirtmektedirler. Cemaat bu yönteme ne bir şey eklemiştir ne de bir şey çıkartmıştır. Asrı saadet dönemindeki gibi sadece dini anlatım üzerinden çalışmalarını yürütmekte ve yöntemlerinin bu olduğunu ifade etmektedirler. Cemaatte siyaset konuşulması yasaklanmıştır. Siyasi herhangi bir yönlendirmede bulunmamakta, davette ve vaazlarda siyasete yer verilmemekte, aksi tutum sergileyenler güzel bir dille cemaatten uzaklaştırılmaktadır. Yapmış oldukları çalışmanın siyasi bir çalışma değil din çalışması olduğunu dile getirmektedirler. Teknolojik araç ve gereçler kullanılmamaktadır. Her ne kadar cemaat teknolojik araç ve gereçlerin davet

çalışmasında kullanılmasını doğru bulmasa da telefon görüşmeleri, mesajlaşma ve whatsapp gibi programlar ile cemaat üyelerinin davet çalışması yaptığı gözlemlenmiştir. Merkezde camiye yakın bir yerde cemaat üyeleri camideki vaazları belli bir frekans üzerinden radyo aracılığı ile dinleyebilmektedir. Genel itibariyle kurallara uyulduğu ancak bazı davetçilerin teknolojiyi kullandığı ifade edilebilir. Dernek ve vakıf gibi çalışmaları Hz. Peygamber'in (sav) yöntemine aykırı olduğunu düşündüklerinden benimsememektedirler. Medrese ya da okul tarzı bir çalışmanın ise yapılabileceğini ancak asıl hedeflerinin bu olmadığını, cemaat mensuplarından arzu edenlerin diledikleri takdirde böyle bir çalışma gerçekleştirebileceğini ifade etmektedirler. Mescid-i Selam Cami'nde 2007 yılından bu yana medrese çalışmaları sürdürülmektedir.

Tebliğ Cemaati, âlim, aydın ve entellektel kişilik çıkaramama, bid'at olan zikir ve virdleri yapmaları, kadın çalışması gerçekleştirilmeme gibi hususlarda eleştirilmektedir. Cemaatin dışı kapalı yapısının, âlim, aydın ve entellektüel kişilik çıkarmasına engel olduğu düşünülmektedir. Cemaatin tek hedefinin ve önceliğinin insanların İslami bir hayat sürdürmesi olması ve bunun için davet çalışmasından başka çalışmalara önem vermemeleri de bu hususta etkili olmuştur. Cemaat İhvan Teşkilatı mensubu Seyyid Kutup, Muhammed Kutup gibi aydın, entellektüel; Yusuf el Kardavi gibi âlim, Cemaati İslami lideri Mevdudi gibi aydın olarak zikredilen bir isim çıkaramamıştır. Cemaat yaptıkları zikir ve vird konusunda Kur'an ve sünneti esas almaktadır. Gözlemlerde ve katılım sağladığımız programlarda bid'at olan vird ve zikirlerin yapıldığı görülmemiştir. Kadın çalışması yapılmadığından dolayı da eleştiri yöneltilmektedir. Literatür taramasında cemaatin ya kadın çalışması yapmadığı ya da kadın çalışmasına yeni başladığı verisine ulaşılmıştır. Tebliğ Cemaati kadınlar arasında da davet çalışmaları yürütmektedir. Kadın çalışmasına mesturat adı verilmektedir. Merkezleri Mescid-i Selam Cami'de mesturat çalışmaları için bir adet oda ayrılmıştır. Yapmış olduğumuz mülakatlarda cemaat üyelerinin hanımlarıyla da davet çalışmalarında bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak Cemaat-i İslami ve İhvanı Müslümin Teşkilatlarında olduğu gibi kadın teşkilatlanmaları bulunmamakta ve erkeklerden ayrı müstakil bir davet çalışması yürütülmemektedir.

Sosyoloji ve din bağlamında Tebliğ Cemaati için cemaat kavramsallaştırması yerinde bir kavramsallaştırma olmuştur. Tebliğ Cemaati'nin dünya genelindeki yapmış olduğu

faaliyetler ile Türkiye yapılanmasının yapmış olduğu faaliyetler birebir benzerlik göstermektedir. İdeolojileri İslami hayatın bütünüyle tesis edilmesidir. Cemaatin detaylı bir teşkilatlanması ve hiyerarşik yapılanması bulunmamaktadır. Cemaat şura heyeti ve davetçilerden oluşmaktadır. Modern ve teknolojik yöntemler kullanmamaktadır. Hz. Peygamber'i (sav) örnek aldıklarını ifade ederek yalnızca vaaz ve anlatım yöntemini kullanmaktadırlar. Günümüzde eskiye nazaran kadın çalışmalarının daha aktif olduğu söylenebilir. İlk günkü siyaset cemaatin kapsam alanı dışında bırakılmaktadır. Cemaatin Türkiye'deki çalışmasının birçok ülkedeki çalışmadan zayıf olduğu ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdülkerim, N.(t.y.). *Sünnet ve Cemaat Kavramı*, M. Beşir Eryarsoy (Çev), İstanbul: Guraba.
- Ahsan, M.M. (1993). Tebliğ Cemaati, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Akçaoğlu, F. (Ed.) (2012). *Dağdaş İnançlar ve Düşünceler*, C 1, M.BeşirEryarsoy (Çev). İstanbul: Beka.
- Arda, E., N. Kılıçgedik, S. Bakan, İ. Bakan ve B. Kemer. (2003). *Sosyal Bilimler El Sözlüğü*, İstanbul: Alfa
- Atacan, F. (1990). *Cerrahiler*, İstanbul: Hil.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknikleri ve İlkeler*, Ankara: Pagem Akademi.
- Benna, H. (1980). *Şehid Hasan el-Benna'nin Hayatı ve Risaleleri*, Ramazan Nazlı(Çev.), İstanbul: Arslan.
- Bayram, A. (2015). Büyük Britanya'daki İslami akımlar, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 390-415.
- Büyükkara, M. A. (2016). *Çağdaş İslami Akımlar*, İstanbul: Klasik.
- Büyükkara, M. A.(2018). Dünya'nın en büyük İslami cemaatinde tehlikeli bölünme. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/dunyanin-en-buyuk-islami-cemaatinde-tehlikeli-bolunme/1336638> (Erişim Tarihi: 15 Mart 2019).
- Bozkurt, V. (2015). *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Bursa: Ekin.
- Bozkurt, V. (2018), *Cemaatler: Kavramsal, Kuramsal Temeller ve Türkiye*, USE 2. Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Tebliği, Edit: E Yalçınkaya.
- Canbegi, H.İ. (2013). *Mısır'da Müslüman Kardeşler Cemiyeti*, İstanbul: Öteki Adam.
- Cebecioğlu, E. (2004). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, İstanbul: Anka.
- Central-Mosque Administrator, (2001). Şeyh (Mevlana) Muhammed Inaamul Hasan Kandhlawi (RA). <https://central-mosque.com/index.php/History/shaykh-maulana-muhammad-inaamul-hasan-kandhlawi-ra.html> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2019).
- Çağrıncı, M.(1994). Davet, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (16-19), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Demir, Ö. ve M. Acar. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç.
- Doğan, İ. (2014). *Sosyoloji*, 13. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmezer, S.(1978).*Sosyoloji*, 7. Baskı, İstanbul: Yeni Çığır
- Durkheim, E. (2006). *Toplumsal İş Bölümü*, Cem Ozankaya(Çev.) İstanbul: Cem.
- Ece, H.K.(2017). *İslam'ın Temel Kavramları*, İstanbul: Beyan.
- Efe, Ad. (2013). *Dini Gruplar Sosyolojisi*, İstanbul: Dönem.
- Efe, F. (2002). Cemaat-i Tebliğ, Doğuşu ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler, *İslami Araştırmalar Dergisi*, (8), 101-121.
- Efe, F. (2004). Cemaat-i Tebliğ'in Davet, Tebliğ ve Eğitim Yöntemi, *İslami Araştırmalar Dergisi*, 17 (3), 216-234.
- Eraydın, S. (1990). *Tasavvuf ve Tarikatler*, 3. Baskı, İstanbul: Marifet.
- Eren, S.(2000). *Cemaatsel Oluşum ve Dinin Rolü*, Dini Araştırmalar, 7 (3), 93-112
- Erkal, M.E. (2000). *Sosyoloji*, İstanbul: Der.
- Erkal, M.E, B. Baloğlu ve F. Baloğlu, (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Der.
- Erkilet, A. (2015). Orta Doğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler, 6. Baskı, İstanbul: Büyüyenay.
- Farabi. (2004), *İdeal Devlet*, 2. Baskı, Ahmet Arslan (Çev.), İstanbul: Vadi.
- Fitcher, J. (1996). *Sosyoloji Nedir?*, 3. Baskı, Nilgün Çelebi (Çev.), Ankara: Atilla.
- Freyer, H. (1964). *Din Sosyolojisi*, Turgut Kalpuz (Çev.), Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Günay, Ü.(2012). *Din Sosyolojisi*, İstanbul: İnsan.
- Hony, H.C. (1957). *A Turkish-English Dictionary*, 2. Baskı. Londra: Oxford University.
- <https://www.aksam.com.tr/dunya/pakistan-teblig-cemaatinin-mallarına-el-koydu/haber-716860>, Pakistan, Tebliğ Cemaati'nin mallarına el koydu, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2019).
- <https://www.dunyabulteni.net/orta-asya/kazakistanda-teblig-cemaatine-operasyon-h319947.html> Kazakistan'da Tebliğ Cemaati'ne operasyon.(Erişim tarihi: 18 Ocak 2019)
- <http://www.gulistannesriyat.com/content/7-muhammed-zekeriyya-kandehlevi-kimdir> Muhammed ZekeriyyaKandehlevi (Erişim tarihi: 5 Mart 2019)

- <https://tr.sputniknews.com/rusya/201701191026847760-fsb-teblig-cemaati-uyesi-2terorist-gozaltina-alindi/>, FSB: Tebliğ Cemaati üyesi iki terörist gözaltına alındı. (Erişim tarihi: 18 Ocak 2019)
- <https://tr.sputniknews.com/rusya/201612221026453008-rusya-fsb-halifelik-teblig-cemaati/>, Rusya'da 'halifelik' kurmak isteyen Tebliğ Cemaati üyeleri Moskova'da yakalandı.(Erişim Tarihi: 18 Ocak 2019)
- <http://www.ufkumuzhaber.com/rusyada-teblig-cemaati-uyelerine-hapis-talebi-43011h.htm> Rusya'da Tebliğ Cemaati üyelerine hapis talebi. (Erişim tarihi: 18 Ocak 2019)
- İbn Haldun. (2004). *Mukaddime*,C 1, Halil Kendir (Çev.), Ankara: Yeni Şafak.
- İbn Haldun. (2004). *Mukaddime*,C 2, Halil Kendir (Çev.), Ankara: Yeni Şafak.
- Kandehlevi, M.Y.(2016). *MüntehadEhâdis*, Hayri Demirci (Çev.). İstanbul: Gülistan.
- Kara, M. (2017). *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, 14. Baskı, İstanbul: Dergâh.
- Karaman, F. Karagöz, İ. Paçacı, M. Canbulat, A. Gelişen, ve İ. Ural. (2006). *Dini Karvamlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Kessler, G.(1985). *Sosyolojiye Başlangıç*, Z.Fahri Fındıkoğlu (Çev), İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü 30. Yıl
- Kirman, M.A. (2004). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet.
- Koya, A. (2001). Tarihte benzerine az rastlanan bir topluluk: Tebliğ Cemaati, *Haksöz Dergisi*, 124/125, Temmuz/Ağustos. <https://www.haksozhaber.net/okul/tarihte-benzerine-az-rastlanan-bir-topluluk-teblig-cemaati-3074yy.htm> (Erişim Tarihi: 04 Nisan 2019)
- Kurtkan, A.(1976). *Genel Sosyoloji*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Osman Atalay ve Derya Kömürcü (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Mutçalı, S. (hızl.). (2001). *İngilizce-Türkçe-Arapça Sözlük*. İstanbul: Dağarcık.
- Nasr. S.V.R. (2014). *Cemaat-i İslami*, Hasan Aktaş(Çev.), İstanbul: Ekin.
- Platon. (2001). *Devlet*, 3. Baskı, Sabahattin Eyüpoğlu ve M. Ali Cimboz (Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür
- SETA, (2013). *Pakistan Siyasetini Anlama Klavuzu*, SETA Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Raporu, Ankara.
- Sezen, Y. (1990). *Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı.

- Shore, C. (2008). Cemaat. W.Outhwaite (Ed.). *Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü* içinde. İstanbul: İletişim, 2008, 117-118.
- Sürüş, A.(1988). *Kim Savaşım Verebilir?*, Sabah Kara(Çev.), İstanbul: Seçkin.
- Şentürk, R. (2011). *İslamcılık*, 2. Baskı, İstanbul: Çıra.
- Ullah, R.(2018). Güney Asya'dan Ortaya Çıkan Tebliğ Cemaati ve Cemaat-i İslami'nin Karşılaştırılmalı Analizi, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (3),31-38.
- Ülken, H.Z.(1969). *Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim.
- Yelken, R. (1999). *Cemaatin Dönüşümü*, Ankara: Vadi.
- Türkdoğan, O. (2012), *Çağdaş Bilimsel Araştırma Metodolojisi ve Sorunları*, İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Topçu, N. (2001). *Sosyoloji*, İstanbul: Dergah.
- Tönnies, F. (2019). Cemaat ve Cemiyet, Emre Güler (Çev.), İstanbul: Vakıfbank Kültür.
- Uludağ. S.(2002). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı.
- Uzunpostalcı, M. (1993). Cemaat, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Weber, M. (2002). *Sosyolojinin Temel Kavramları*, Medeni Beyaztaş(Çev.), İstanbul: Bakış.
- Weber, M. (2003). *Sosyoloji Yazıları*, 5. Baskı, Taha Parla (Çev.), İstanbul: İletişim.
- Yıldırım A. ve H. Şimşek. (2016), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin.

EKLER

Görüşme Yapılan Davetçi Bilgileri

Katılımcı 1. Mütcaahhit, 65 Yaşında, 47 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 2. Hurda İşletmecisi, 58 Yaşında, 21 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 3. Kuyumcu, 52 Yaşında, 18 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 4. Emekli, 67 Yaşında, 10 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 5. Matbacı, 48 Yaşında, 16 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 6. Tekstil İşletmecisi, 51 Yaşında, 25 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 7. Elektrikçi, 68 Yaşında, 44 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 8. Serbest Meslek, 54 Yaşında, 8 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 9. Serbest Meslek, 62 Yaşında, 22 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 10. Memur Emeklisi, 59 Yaşında, 10 Yıllık Davetçi.

Katılımcı 11. Serbest Meslek, 69 Yaşında, 48 Yıllık Davetçi.

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Zonguldak İlinin Çaycuma İlçesinde doğdu. İlk Öğretim ve orta öğreniminin ardından Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. 2008 yılında Sakarya Büyükşehir Belediyesi'ne memur olarak atandı. Halen Sakarya Büyükşehir Belediyesi'nde görev yapmaktadır.